

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Р. З. Голобутовський, Б. О. Логвиненко

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ПІД ЧАС ДІЇ
ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ**

*Навчальний посібник
(у визначеннях, таблицях і схемах)*

Дніпро
2024

УДК 342.95:342.76/77

Г 61

*Рекомендовано Науково-методичною радою
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 11 від 19.06.2024)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

доктор юридичних наук, професор **Андрій Манжула** – професор кафедри права та правоохоронної діяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка (м. Кропивницький);

доктор юридичних наук, доцент **Наталія Чудик** – в.о. завідувача кафедри теорії права та конституціоналізму Західноукраїнського національного університету (м. Тернопіль).

Голобутовський Р. З., Логвиненко Б. О.

Г 61 **Адміністративне право під час дії особливих правових режимів** : навч. посібник (у визначеннях, таблицях і схемах) / Р. З. Голобутовський, Б. О. Логвиненко. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 176 с.

ISBN 978-617-560-010-8

Зміст навчального посібника відповідає програмі навчальної дисципліни «Адміністративне право» та ґрунтується на нормах законодавства, що регулюють публічно-правові відносини під час дії особливих правових режимів в Україні. Матеріал подано у визначеннях, таблицях і схемах, що відображають широкий спектр загальнотеоретичних і методологічних проблем сучасного адміністративного права.

Для здобувачів вищої освіти, правників, а також усіх, хто цікавиться питаннями адміністративно-правового забезпечення дії особливих правових режимів в Україні.

АВТОРИ:

доктор юридичних наук **Роман Голобутовський** – суддя Дніпропетровського окружного адміністративного суду;

доктор юридичних наук, професор **Борис Логвиненко** – професор кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

ISBN 978-617-560-010-8

© Автори, 2024

© ДДУВС, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ	7
1.1. Поняття і принципи адміністративного права	7
1.2. Предмет і метод адміністративного права	10
1.3. Система і джерела адміністративного права.....	14
1.4. Аксиологія і міжгалузеві зв'язки адміністративного права	18
Завдання для самоконтролю	21
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВІ ПРАВОВІ РЕЖИМИ В УКРАЇНІ	22
2.1. Поняття і види особливих правових режимів	22
2.2. Воєнний стан	24
2.3. Надзвичайний стан.....	32
2.4. Зона надзвичайної екологічної ситуації	40
Завдання для самоконтролю	50
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ.....	51
3.1. Публічне адміністрування та публічна адміністрація.....	51
3.2. Адміністративно-правові норми та відносини.....	58
3.3. Інструменти публічного адміністрування	65
3.4. Контроль і нагляд.....	82
Завдання для самоконтролю	94
РОЗДІЛ 4. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ.....	95
4.1. Адміністративно-правове забезпечення прав та свобод людини і громадянина	95
4.3. Адміністративно-правовий статус сил безпеки і оборони	120
4.4. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань	132
Завдання для самоконтролю	139

РОЗДІЛ 5. ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ.....	140
5.1. Поняття і сутність публічної служби	140
5.2. Державна служба.....	144
5.3. Муніципальна служба	151
5.4. Військова служба.....	156
Завдання для самоконтролю.....	162
ПІСЛЯМОВА.....	163
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	164
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	168

ПЕРЕДМОВА

Non nobis solum, sed omnibus
(Не тільки нам, а всім)

Цицерон

Навчальна дисципліна «Адміністративне право» є нормативною освітньою компонентою підготовки здобувачів в галузях знань 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність» у закладах вищої освіти. Широта й різноманітність відносин, врегульованих нормами адміністративного права, вирізняє останнє з-поміж інших складових правової системи України та підкреслює фундаментальність цієї галузі права.

В умовах дії особливих правових режимів вивчення адміністративного права набуває особливого значення. Це стосується трансформації відносин у сфері публічного адміністрування, зростання пріоритету публічного інтересу, оптимізації повноважень публічної адміністрації тощо. Динамічний характер норм адміністративного права під час дії особливих правових режимів обумовлює потребу в їх належному розумінні та ефективній реалізації. Крім цього, в особливих умовах змінюється зв'язок адміністративного права з іншими галузями права – як традиційними, так і комплексними.

Уведення особливого правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації, воєнного або надзвичайного стану вимагають належного забезпечення прав і свобод людини, гарантування їх захисту від можливих зловживань із боку суб'єктів владних повноважень.

Вивчення адміністративного права в аспекті дії особливих правових режимів дозволить розробити нові підходи та інструменти для відповіді на сучасні виклики і потреби, покращити стан публічного адміністрування, раціоналізувати адміністративні процедури та запозичити передовий зарубіжний досвід для розвитку України як демократичної соціальної правової держави.

У навчальному посібнику традиційне розуміння вітчизняного адміністративного права розкрито через дію особливих правових

режимів. Знайшли відображення основні категорії адміністративного права у призмі особливих правових режимів. Визначені поняття і види особливих правових режимів в Україні. Знайшла відображення специфіка реалізації публічної влади під час дії особливих правових режимів. Охарактеризовані суб'єкти адміністративного права під час дії особливих правових режимів. Висвітлена публічна служба в Україні під час дії особливих правових режимів.

Автори навчального посібника мають сподівання, що видання становитиме інтерес для здобувачів вищої освіти, правників, а також усіх, хто цікавиться питаннями адміністративно-правового забезпечення дії особливих правових режимів в Україні.

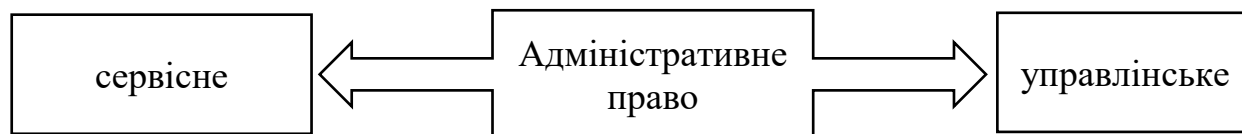
Розділ 1

ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

1.1. Поняття і принципи адміністративного права

Адміністративне право (з лат. *administratione* – управління, адміністрування) – це система правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов’язані із забезпеченням прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у діяльності публічної адміністрації.

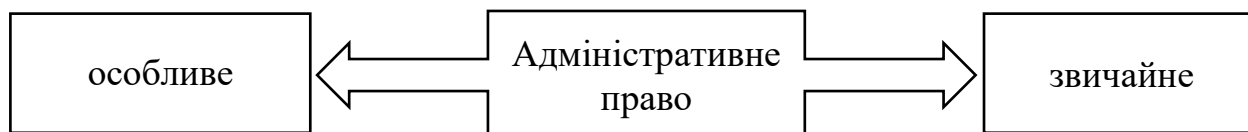
Адміністративне право – фундаментальна галузь права. Норми адміністративного права виступають основою комплексних галузей національного права (медичної, митної, військової, поліцейської та ін.).

Сьогодні адміністративне право називають сервісним (з лат. – *servitium* – обслуговування). Це пов’язане з тим, що велика кількість суспільних відносин формується у сфері надання суб’єктами владних повноважень публічних послуг фізичним та юридичним особам.

Раніше адміністративне право називали управлінським з огляду на те, що значна кількість суспільних відносин виникає з приводу владної організаційної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Значення адміністративного права зростає під час дії особливих правових режимів, коли разом із посиленням владного впливу збільшується загроза порушення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Під час дії особливих правових режимів (воєнний стан, надзвичайний стан, надзвичайна екологічна ситуація) змінюються як

самі адміністративно-правові норми, так і механізм адміністративно-правового регулювання. Це дозволяє здійснити умовний поділ адміністративного права на особливе та звичайне.

Принципи адміністративного права (з лат. *principium* – початок, основа, підґрунтя) є першоосновними ідеями, засадами та вихідними положеннями, в яких знаходить втілення доктрина цієї галузі права. В особливий період одні принципи набувають виключного значення, тоді як інші втрачають свою визначальну роль.

Принципи адміністративного права	верховенства права
	законності
	публічного інтересу
	людиноцентризму
	транспарентності
	ефективності
	недискримінації
	підзвітності
	поєднання централізації і децентралізації
	невідворотності відповідальності

Верховенство права: виявлення поваги до прав і свобод людини у діяльності органів публічної адміністрації.

Законність: неухильне дотримання та виконання Конституції, законів, інших нормативно-правових актів усіма без винятку суб'єктами права.

Публічний інтерес: забезпечення публічною адміністрацією сукупності важливих для групи фізичних та юридичних осіб потреб, запитів та очікувань, задоволення яких є необхідним для забезпечення нормального функціонування та розвитку суспільства.

Людиноцентризм: ставлення до людини, її прав, свобод та інтересів – у центрі усіх аспектів суспільного життя. Людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Транспарентність: відкритість та прозорість у діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Якість і повнота забезпечення цього принципу впливають на рівень суспільної довіри.

Ефективність: оптимальне та результативне функціонування публічної адміністрації. Полягає у досягненні максимально можливих показників захисту прав, свобод та законних інтересів людини у

поєднанні з найменшими витратами ресурсів.

Недискримінація: забезпечення рівності прав і свобод особи та/або груп осіб, поваги до гідності кожної людини, забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства. Передбачає заборону дискримінації за будь-якими ознаками.

Підзвітність: зобов'язання суб'єктів владних повноважень відповідати перед суспільством за свої дії або бездіяльність. Передбачає прозорість та доступність інформації про їхню діяльність, участь громадськості у прийнятті рішень, а також звітування про результати відповідної діяльності.

Поєднання централізації і децентралізації: винайдення оптимального балансу між зосередженням і розподілом влади та відповідальності у діяльності суб'єктів публічної адміністрації для кращої організації їхньої роботи, найбільш ефективної дії правових норм.

Невідворотність відповідальності: відповідальність за протиправні дії для кожного суб'єкта, який допустив порушення адміністративних норм. Має важливе значення для забезпечення верховенства права, справедливості у суспільстві, ефективності правозастосування.

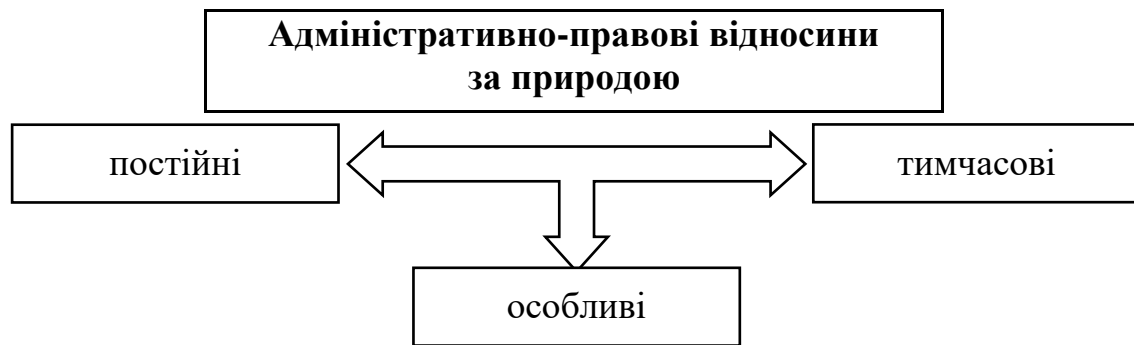
В особливий період принципи адміністративного права змінюються та адаптують адміністративне право до виключних (надзвичайних) обставин	
принцип	трансформація пріоритетів
ефективність	<i>мобілізація ресурсів для виконання завдань безпеки і оборони</i>
централізація управління	<i>зосередження владних повноважень та прийняття управлінських рішень у єдиному центрі, за чіткою ієрархією</i>
верховенство права	<i>тимчасове обмеження прав і свобод (на страйк, на свободу пересування, на власність, на мирні зібрання тощо)</i>
публічний інтерес	<i>скорочення або спрощення низки адміністративних процедур – виїзду за кордон, публічних закупівель тощо</i>
законність	<i>запровадження спеціальних заходів контролю та нагляду (комендантська година, перевірка документів)</i>
підзвітність і транспарентність	<i>обмежуються або тимчасово припиняються заходи громадського контролю</i>
невідворотність відповідальності	<i>посилюється юридична відповідальність за вчинення правопорушень у надзвичайних умовах</i>

1.2. Предмет і метод адміністративного права

Предмет адміністративного права – це суспільні відносини, що регулюються адміністративно-правовими нормами.

Предмет адміністративного права утворюють суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняють існування з приводу реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб органами публічної адміністрації, а також у процесі публічного управління, здійснюваного суб'єктами владних повноважень.

Предмет адміністративного права не є статичним – змінюються відносини, врегульовані адміністративно-правовими нормами, а отже, трансформується і сам предмет як сукупність таких відносин.

Постійні (звичайні) відносини – існують у звичайний період функціонування суспільства (наприклад, відносини громадянства, правопорядку).

Тимчасові – виникають та регулюються нормами адміністративного права у певний період, за певних умов, не пов'язаних зі зміною відносин між людиною та державою (наприклад, відносини під час виборчого процесу, провадження у справах про адміністративні правопорушення).

Особливі – мають місце під час дії особливих правових режимів (наприклад, відносини особливого правового режиму воєнного стану).

Зовнішні спадаючі ↓ – виникають у процесі владно-розпорядчої діяльності публічної адміністрації щодо організаційно невідпорядкованих суб'єктів.

Внутрішні ⊙ – виникають у ході внутрішньої організаційної діяльності адміністрацій, апаратів, центральних органів управління.

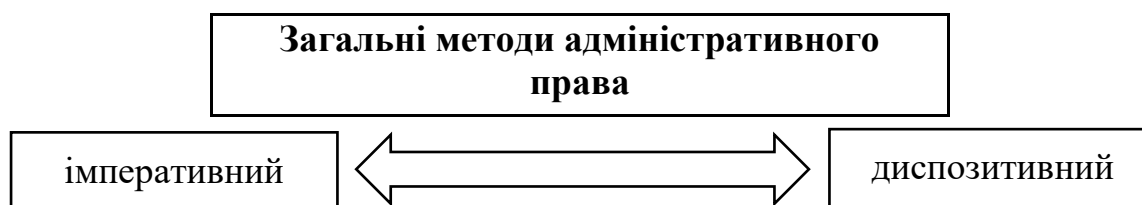
Зовнішні висхідні ↑ – виникають у ході реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб органами публічної адміністрації.

Складові предмети адміністративного права	Відносини щодо надання адміністративних послуг
	відносини, що виникають у процесі вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами
	відносини, що виникають у процесі позасудового вирішення публічно-правових спорів
	відносини, що виникають із приводу реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб
	відносини щодо розгляду звернень та інформаційних запитів
	відносини, що виникають під час застосування заходів адміністративного примусу
	відносини, що виникають між підпорядкованими суб'єктами владних повноважень
	відносини, що виникають між невідпорядкованими суб'єктами владних повноважень
	відносини, що виникають із приводу делегування повноважень
	відносини, що виникають між державними і недержавними суб'єктами владних повноважень
	відносини, що виникають усередині органів публічної адміністрації
	відносини, що виникають під час публічного управління окремими сферами суспільного життя
	відносини, що виникають у зв'язку зі проходженням державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, патронатної служби, дипломатичної служби, військової служби
	відносини, що виникають під час укладання адміністративних договорів
відносини, що виникають у зв'язку з дією особливих правових режимів	

Метод адміністративного права (з грец. μέθοδος – «шлях крізь») – це сукупність правових способів, засобів та прийомів, за допомогою яких здійснюється адміністративно-правове регулювання відповідних суспільних відносин.

За допомогою адміністративно-правових методів:

- здійснюється владний вплив суб'єкта на об'єкт управлінських відносин із метою забезпечення регулюючої дії правових норм;
- встановлюється юридично владне та юридично підпорядковане положення учасників правовідносин;
- визначається, як саме правова норма буде впливати на суспільні відносини.

Імперативний метод зобов'язує учасника відносин, до якого він застосований, діяти у певний спосіб (утримуватися від дій) без права вибору допустимої поведінки.

Ст. 19 «Сприяння здійсненню заходів режиму надзвичайного стану» Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000:

«Усі органи державної влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, політичні партії та громадські організації, а також громадяни на території, де введено надзвичайний стан, зобов'язані сприяти органам, зазначеним у статті 14 цього Закону, в здійсненні заходів правового режиму надзвичайного стану».

Диспозитивний метод. Надає учасникові відносин вибір допустимої поведінки за конкретних умов.

Абз. 2 ч. 6 ст. 1 «Військовий обов'язок» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992:

«У випадках, передбачених законом, іноземці та особи без громадянства (у тому числі звільнені з полону до завершення бойових дій у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України), які на законних підставах перебувають на території України..., можуть у добровільному порядку (за контрактом) проходити військову службу у

Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України».

Субординація: передбачає підпорядкованість нижчого суб'єкта відносин вищому за організаційним, службовим, посадовим становищем (ст. 2 «Керівники та підлеглі» Дисциплінарного статуту Національної поліції України, затвердженого Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018).

Координація: полягає в узгоджених діях двох і більше суб'єктів, що не перебувають у відносинах влади-підпорядкування (спільний наказ МВС України, МОЗ України, Офісу Генерального прокурора № 177/450/46 від 09.03.2022 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України»).

Реординація. Надає підпорядкованому суб'єктові право вимагати від керівного суб'єкта створення необхідних умов для забезпечення своєї діяльності.

Ч. 2 ст. 6 «Права працівників на охорону праці під час роботи» Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992.

«Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо професійна спілка на підприємстві не створювалася), а також страхового експерта з охорони праці».

1.3. Система і джерела адміністративного права

Система адміністративного права (з грец. σύστημα – «сполучення») – це внутрішня будова галузі, що відображає логічне та послідовне розміщення структурних елементів, котрі її утворюють.

Норма – це формально визначене, загальнообов'язкове, встановлене, ратифіковане або санкціоноване державою та забезпечене державним примусом правило поведінки, метою якого є регулювання суспільних відносин, що складаються в ході задоволення публічних інтересів, здійснення публічного адміністрування, адміністративної відповідальності чи вирішення публічно-правових спорів у судовому та позасудовому порядку.

Стаття 42 «Порушення санітарних норм» КУпАП від 07.12.1984:

«Порушення санітарних норм – тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від шести до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Субінститут – це впорядкована сукупність окремих адміністративно-правових норм, що регулюють конкретний різновид суспільних відносин, об'єднаних певним інститутом.

Субінститути конкурсного відбору (вступу) на державну службу, режиму обмежень під час надзвичайного стану тощо.

Інститут – це впорядкована сукупність адміністративно-правових норм, що регулює певний вид (групу) однорідних чи близьких суспільних відносин.

Інститути громадянства, адміністративної відповідальності неповнолітніх, військової служби, адміністративних послуг тощо.

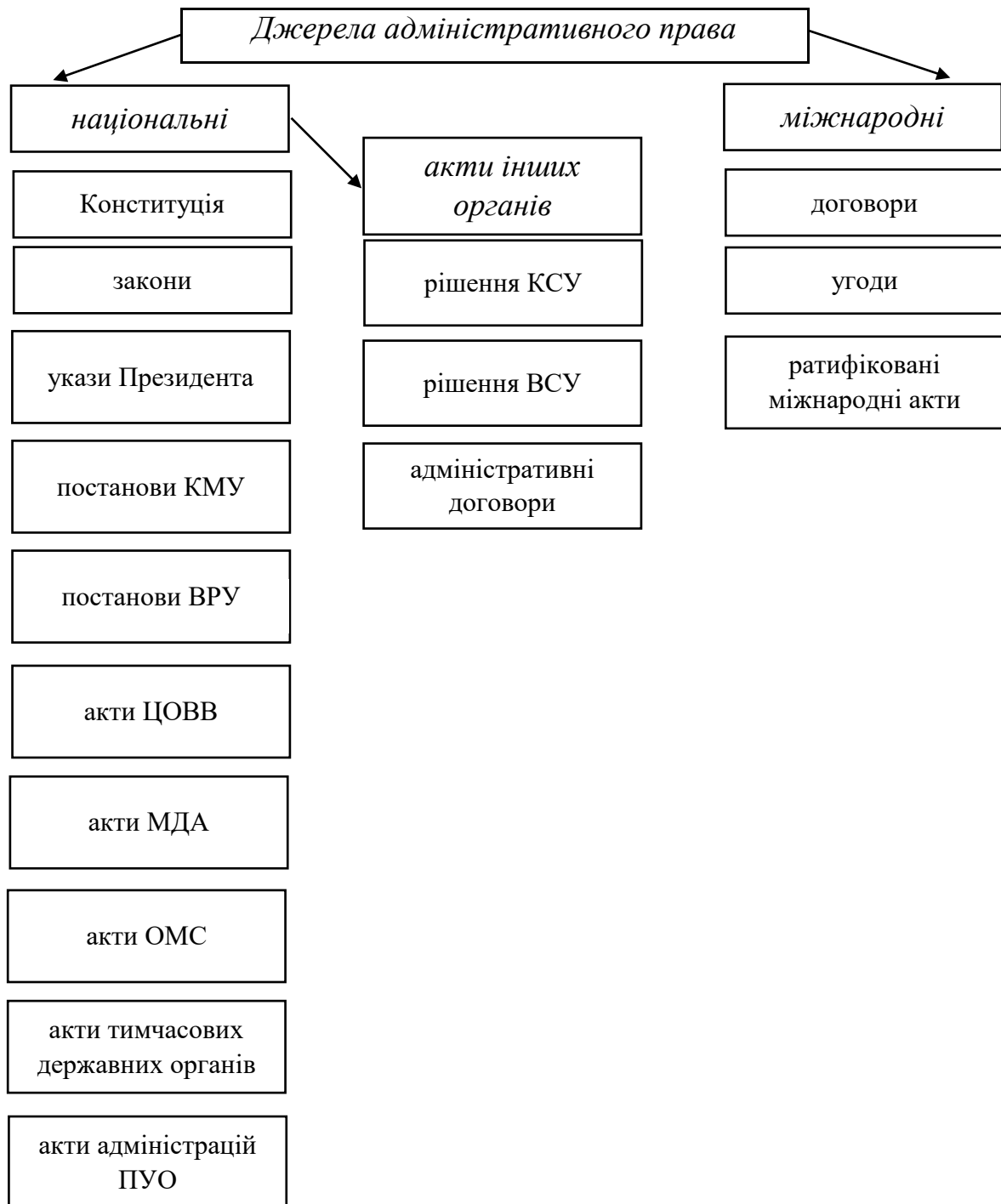
Підгалузь – це сукупність адміністративно-правових норм та інститутів, пов'язаних спільною метою юридичного регулювання.

Службове право, адміністративно-деліктне право, муніципальне право, адміністративне процедурне право тощо.

Джерела адміністративного права – це зовнішня форма вираження адміністративно-правових норм, закріплених у актах правотворчості різної юридичної сили.

Ознаки джерел адміністративного права	ґрунтуються на нормах Конституції України
	галузеві акти засновані на джерелах загального характеру
	акти вищої юридичної сили є юридичною базою для нижчих
	містять хоча б одну адміністративно-правову норму
	акти особливого періоду мають пріоритет над загальними
	мають різну юридичну силу (ієрархічність)
	характеризуються розмаїтістю суб'єктів правотворчості
	мають публічно-правовий характер
	є обов'язковими для виконання суб'єктами, на яких спрямована їхня дія
мають динамічний та адаптивний характер	

Приклади джерел адміністративного права (національні):

Конституція України : Закон України від 28.06.1996.

Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997.

Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022.

Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1236.

Про окремі питання виконання військового обов'язку та проходження військової служби в умовах дії воєнного стану : постанова Верховної Ради України від 11.04.2024 № 3636-IX.

Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376.

Про створення координаційної ради ректорів закладів вищої освіти при облдержадміністрації та затвердження її Положення : розпорядження голови Запорізької обласної державної адміністрації від 18.05.2022 № 231.

Про обрання представників громадськості до складу поліцейської комісії Департаменту патрульної поліції : рішення Дніпропетровської обласної ради 28.04.2023 № 295-16/VIII.

Про припинення альтернативної (невійськової) служби : розпорядження голови Харківської обласної військової адміністрації від 18.02.2022 № 112.

Про затвердження форм документації з організації освітнього процесу ЛьвДУВС : наказ Львівського державного університету внутрішніх справ від 21.12.2022 № 279.

*Приклади джерел адміністративного права
(національні – акти інших органів):*

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 20.12.2016 № 7-рп/2016.

Рішення Верховного Суду від 15.02.2018 № Пз/9901/8/18 (№ 820/6514/17) щодо перерахунку пенсій пенсіонерам МВС з урахуванням грошового забезпечення поліцейських (зразкова справа).

Адміністративний договір про порядок застосування Угоди між

Україною та Королівством Іспанія про соціальне забезпечення громадян від 17.01.2001.

Приклади джерел адміністративного права (міжнародні):

Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань від 12.01.1993.

Конвенція про права дитини. Міжнародний документ від 20.11.1989 (ратифіковано Постановою ВР № 789-ХІІ від 27.02.91).

Угода між Урядом України та Організацією НАТО з підтримки та постачання про партнерство з підтримки спільного управління предметами постачання від 01.12.2016.

1.4. Аксіологія і міжгалузеві зв'язки адміністративного права

Аксіологія адміністративного права (з грец. *αξία* – цінність) – сукупність ціннісних засад та орієнтирів, що покладені в основу адміністративного права та визначають його сутність, функції і призначення у сучасному суспільстві.

Як загальне співвідноситься з частковим, так і аксіологія адміністративного права є складником більш широкого поняття – «аксіологія права».

Аксіологія сучасного адміністративного права полягає в його людиноцентристському спрямуванні – пріоритеті прав і свобод людини і громадянина як найвищих соціальних цінностей. Відповідно до цього дороговказу пріоритетними орієнтирами адміністративного права є:

- **неприпустимість дискримінації** в адміністративно-правових відносинах;
- **належна регламентація** адміністративно-правових відносин;
- **об'єктивність і неупередженість** при застосуванні заходів адміністративного примусу;
- **розвиток** публічно-сервісної складової;
- **взаємна відповідальність** людини та держави;
- **відповідність заходів адміністративного примусу** характеру протиправного діяння;
- **ефективність правозастосування** у звичайних та особливих умовах.

Аксіологія адміністративного права виявляється у такому:
вона є його властивістю виступати як соціальне благо, бути метою і засобом задоволення відповідних потреб та інтересів фізичних і юридичних осіб
у сучасній системі права України адміністративне право є системоутворюючою, фундаментальною, найбільш широкою галуззю національного права, що має тісні зв'язки з іншими елементами національної системи права
аксіологія адміністративного права як навчальної дисципліни (освітньої компоненти) виявляється у необхідності викладання її у закладах вищої освіти та беззаперечній важливості для публічних службовців, правників та громадян у цілому.
аксіологія адміністративного права як галузі права полягає у систематизації певних юридичних знань у єдине комплексне правове утворення.

Міжгалузеві зв'язки адміністративного права відображають співвідношення адміністративного права з іншими правовими галузями та дозволяють визначити його місце у національній системі права.

Міжгалузеві зв'язки адміністративного права		
Конституційне право	Адміністративне право	Поліцейське право
Кримінальне право		Муніципальне право
		Екологічне право
		Медичне право
		Військове право
Цивільне право		Морське право
		Будівельне право
		Фармацевтичне право
		Господарське право

Адміністративне ↔ конституційне право

Норми адміністративного права деталізують та розкривають конституційні положення, насамперед щодо статусу суб'єктів публічної адміністрації, а також прав і свобод людини і громадянина.

Наприклад, ст. 113 Конституції України визначає Кабінет Міністрів України вищим органом у системі органів виконавчої влади. Водночас у преамбулі до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 закріплено: «Цей Закон відповідно до

Конституції України визначає організацію, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України».

Адміністративне ↔ кримінальне право

Норми адміністративного та кримінального права вельми подібні, адже охороняють тотожні групи суспільних відносин: життя і здоров'я особи, публічний порядок і безпеку, власність, господарську діяльність тощо. Головна відмінність полягає у характері протиправних діянь та ступені відповідальності за їх вчинення.

Наприклад, ст. 11 «Поняття кримінального правопорушення» Кримінального кодексу України від 05.04.2001 визначає кримінальне правопорушення як передбачене цим кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дію або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

«Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі».

Натомість, згідно зі ст. 9 «Поняття адміністративного правопорушення» КУпАП адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

«Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності».

Адміністративне ↔ цивільне право

Адміністративні норми тісно пов'язані з цивільними норми у питаннях, коли публічний інтерес перетинається з приватним. Так, у відносинах публічної служби окремі питання регулюються нормами цивільного права. При цьому учасники адміністративно-правових відносин зазвичай є нерівними у своєму статусі, на відміну від учасників цивільно-правових відносин, рівних у своїх правах та обов'язках.

Наприклад у ч. 6 ст. 25 «Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу» Закону

України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 закріплено, що: «Установлення правових відносин між курсантами, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України. Порядок проходження ними військової служби (навчання) встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України та іншими нормативно-правовими актами України».

Завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття адміністративного права.
2. Розкрийте зміст принципів адміністративного права в особливий період.
3. Назвіть поняття і складові предмета адміністративного права.
4. Здійсніть класифікацію методів публічного управління.
5. Охарактеризуйте систему адміністративного права.
6. Назвіть характерні ознаки джерел адміністративного права.
7. Дайте визначення поняття аксіології адміністративного права.
8. Охарактеризуйте міжгалузеві зв'язки адміністративного права.

QR-коди з посиланнями для актуалізації знань:

Розділ 2 ОСОБЛИВІ ПРАВОВІ РЕЖИМИ В УКРАЇНІ

2.1. Поняття і види особливих правових режимів

Режим (з лат *regimen* – управління, керівництво) – це сукупність певних заходів, правил, настанов, запроваджених для забезпечення існування кого/чого-небудь, виконання певних умов або досягнення конкретної мети.

Правовий режим – це сукупність юридичних норм, принципів і правил, що утворюють собою певний правовий порядок, встановлений для врегулювання суспільних відносин у конкретних умовах та визначає правосуб'єктність учасників таких відносин.

Адміністративно-правовий режим – це сукупність адміністративно-правових засобів, що регулюють певні суспільні відносини та визначають порядок функціонування органів публічної адміністрації з метою належного забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Класифікація правових режимів	
за часом дії	постійні (<i>режим кордону, режим законності, паспортний режим</i>) і тимчасові (особливі) режими (<i>надзвичайний стан</i>)
за масштабом	загальнодержавні (<i>паспортний режим</i>) і регіональні (місцеві) (<i>прикордонний режим</i>)
за ступенем змін правового статусу	звичайні (<i>митний режим</i>) та особливі (надзвичайні) режими (<i>воєнний стан</i>)
за об'єктами дії	вогнепальної зброї, секретності, підприємницької діяльності
за реалізацією суб'єктивних прав	пільгові (преференційні) (<i>вільних економічних зон</i>) та обмежуючі режими (<i>прикордонний режим</i>)
за видом діяльності	<i>оперативно-розшукової діяльності, окремих видів господарської діяльності</i>
за призначенням	регулятивні (<i>паспортний режим</i>) і охоронні (<i>надзвичайний стан</i>)

Особливий (надзвичайний) правовий режим виявляється у спеціальному порядку регулювання адміністративно-правових відносин

за певних обставин та передбачає зміну правосуб'єктності учасників таких відносин, особливості зв'язків між ними, засобів контролю і нагляду та специфічних санкцій.

Елементи особливого правового режиму
норми права (<i>переважно адміністративні</i>)
методи правового регулювання (<i>імперативні</i>)
принципи адміністративного права (<i>загальноправові та спеціальні</i>)
адміністративний примус (<i>посилення заходів</i>)
механізм правозастосування (<i>діяльність публічної адміністрації, захист прав</i>)
контроль і нагляд (<i>зміна або припинення процедур</i>)
спеціальне законодавство (<i>режимні нормативно-правові акти</i>)
правовий статус суб'єктів (<i>трансформація прав і обов'язків учасників</i>)
процедури чинності (<i>введення, продовження, скасування</i>)

Правова основа дії особливих правових режимів.

Конституція України від 28.06.1996

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000

Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13.07.2000

Сторони особливих правових режимів	
змістовна	формальна
мета і підстави введення режиму	суб'єкт уведення, часові й територіальні межі дії режиму
організаційні складові	процедура введення, продовження, скасування
економічні складові	правосуб'єктність учасників

2.2. Воєнний стан

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Правова основа введення воєнного стану.

Конституція України від 28.06.1996

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015

Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022

Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012

Постанова Кабінету Міністрів України № 753 від 13.07.2011 «Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану»

Постанова Кабінету Міністрів України № 998 від 31.10.2012 «Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»

Постанова Кабінету Міністрів України № 573 від 08.07.2020 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану»

Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні»

Порядок введення воєнного стану	
РНБО	Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентів України подає Рада національної безпеки і оборони України.
Президент України	У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону.
медіа	Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, підлягає негайному оголошенню через медіа або оприлюдненню в інший спосіб.
ВРУ	У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Верховна Рада України збирається на засідання у дводенний строк без скликання та розглядає питання щодо затвердження указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у порядку, встановленому Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.
сприяння	У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності зобов'язані сприяти негайному прибуттю народних депутатів України на засідання Верховної Ради України та здійсненню їхніх повноважень.
чинність	Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, офіційно оприлюднюється разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом.

Зміст указу Президента України про введення воєнного стану

обґрунтування необхідності введення воєнного стану

межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться

завдання військовому командуванню, військовим адміністраціям, органам державної влади та органам місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану

завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту щодо приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних та територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період

вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, котрі тимчасово обмежуються у зв'язку зі введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень

інші питання, що впливають із Закону України «Про правовий режим воєнного стану»

Припинення та скасування воєнного стану

Припинення
після закінчення строку, на який його було введено

Скасування
– до закінчення строку введення;
– за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях, про що має бути негайно оголошено через медіа.

Заходи правового режиму воєнного стану

Встановлювати (посилювати) охорону об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їхньої роботи. Порядок встановлення (посилення) охорони таких об'єктів та перелік тих, що зі введенням воєнного стану підлягають охороні, а також порядок особливого режиму їхньої роботи затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та захисту критичної інфраструктури і не заброньованих за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, що виникли в період дії воєнного стану, та залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та захисту критичної інфраструктури і не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки осіб. За працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада). Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт та питання їхнього соціального захисту з урахуванням вимог закону визначаються Кабінетом Міністрів України.

Використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни у виробничій діяльності, а також в умовах праці відповідно до законодавства про працю.

Примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, зокрема об'єкти фонду захисних споруд цивільного захисту, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка.

Запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світлового та інших видів маскування.

<p>Встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів.</p>
<p>Перевіряти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документи в осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України.</p>
<p>Забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів.</p>
<p>Порушувати у порядку, визначеному Конституцією та законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на стійкість критичної інфраструктури, права і свободи людини, здоров'я населення.</p>
<p>Встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан.</p>
<p>Регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та медіа, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі.</p>
<p>У разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку.</p>
<p>Забороняти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі.</p>

<p>Встановлювати особливий режим у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, що мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.</p>
<p>Вилучати у підприємств, установ і організацій навчальну та бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні та отруйні речовини.</p>
<p>Зменшувати запаси небезпечних хімічних речовин, вибухо- і пожежонебезпечних речовин на об'єктах підвищеної небезпеки.</p>
<p>Встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність із розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу сил цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.</p>
<p>Встановлювати порядок використання за призначенням об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту всіх форм власності та відомчої належності, котрий повинен передбачати вимоги щодо приведення будівель, споруд чи їхніх окремих частин у готовність до використання за призначенням відповідно до встановлених законодавством вимог щодо утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, забезпечення цілодобового безперешкодного доступу до них населення, а також організувати укриття в них у разі можливості (наявність вільних місць, можливість доступу сторонніх осіб) усіх категорій населення, здійснення інформування населення про об'єкти зазначеного фонду, у тому числі у доступній для осіб із порушеннями зору та слуху формі.</p>
<p>Організувати будівництво захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення та виготовлення (монтажу) первинних (мобільних) і облаштування найпростіших укриттів, а також (у разі потреби) відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту.</p>
<p>Здійснювати маркування будівель та споруд, транспортних засобів, що підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права, відповідними розпізнавальними знаками (емблемами).</p>
<p>Проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (із районів можливих бойових дій) у безпечні райони.</p>

Проводити евакуацію матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності, у разі виникнення загрози їх пошкодження або знищення згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України.
Запроваджувати у разі необхідності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами.
Вживати додаткових заходів щодо посилення охорони державної таємниці.
Інтернувати (примусово оселяти) громадян іноземної держави, яка загрожує нападом чи здійснює агресію проти України.
Здійснювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, обов'язкову евакуацію затриманих осіб, що перебувають в ізоляторах тимчасового тримання; підозрюваних, обвинувачених осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід – тримання під вартою, які перебувають у слідчих ізоляторах; етапування засуджених осіб, які відбувають такі покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічне ув'язнення, з установ виконання покарань, розташованих у місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ, що розташовані в безпечній місцевості.
Запроваджувати інші заходи, передбачені нормами міжнародного гуманітарного права.

Гарантії законності в умовах воєнного стану	
<p>В умовах воєнного стану забороняються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зміна Конституції України; – зміна Конституції Автономної Республіки Крим; <p>– проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;</p> <ul style="list-style-type: none"> – проведення всеукраїнських та місцевих референдумів; – проведення страйків, масових зібрань та акцій. 	<p>Верховна Рада України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк із дня припинення чи скасування воєнного стану, якщо чергові або позачергові вибори до відповідних органів мали бути проведені в період, на який було введено воєнний стан, приймає рішення про призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих виборів.</p>

Відповідальність за порушення правового режиму воєнного стану

Особи, винні у порушенні вимог або невиконанні заходів правового режиму воєнного стану, притягаються до відповідальності згідно із законом.

Важливо, що станом на червень 2024 року адміністративна відповідальність за порушення режиму світломаскування та порушення комендантської години не встановлена.

Вчинення правопорушень під час дії воєнного стану виступає обтяжуючою обставиною при притягненні особи до юридичної відповідальності.

Наприклад, п. 5 статті 35 «Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення» КУпАП від 07.12.1984 визначає однією з обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, «вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин».

Правосуддя в умовах воєнного стану	Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України.
	Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.
	У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, що діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів.
	Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

2.3. Надзвичайний стан

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, що може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Правова основа введення надзвичайного стану.

Конституція України від 28.06.1996

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000

Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012

Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012

Постанова Кабінету Міністрів України № 368 від 24.03.2004 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями»

Постанова Кабінету Міністрів України № 998 від 31.10.2012 «Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»

Мета введення надзвичайного стану

Усунення загрози та якнайшвидша ліквідація особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру.

Нормалізація обстановки, відновлення правопорядку при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства.

Відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

Створення умов для нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших інститутів громадянського суспільства.

Умова введення надзвичайного стану – наявність реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.

Підстави для введення надзвичайного стану

Виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення.

Здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення.

Виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їхні права і свободи.

Спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Масовий перехід державного кордону з території суміжних держав.

Необхідність відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

Порядок введення надзвичайного стану	
РНБО КМУ ВР АРК	<p>Пропозиції щодо введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президентів України подає Рада національної безпеки і оборони України. У разі необхідності введення надзвичайного стану з підстав, передбачених п. 1 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», пропозиції щодо його введення подає Кабінет Міністрів України.</p> <p>Введення надзвичайного стану на території Автономної Республіки Крим або в окремих її місцевостях може ініціювати Верховна Рада Автономної Республіки Крим.</p>
Президент України	<p>Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, котрий підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів із моменту звернення Президента України.</p>
медіа	<p>До введення надзвичайного стану за підставами, передбаченими п. 2–7 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», Президент України звертається через медіа або в інший спосіб до груп осіб, організацій, установ, які є ініціаторами чи учасниками дій, що можуть бути приводом для запровадження надзвичайного стану, з вимогою припинити свої протиправні дії протягом встановленого у зверненні строку і попередженням про можливість введення надзвичайного стану.</p> <p>За умов, що вимагають невідкладних заходів для врятування населення або недопущення загибелі людей, надзвичайний стан може бути введено без попередження.</p>
ВРУ медіа	<p>Після підписання Указу про введення надзвичайного стану Президент України звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження. Звернення Президента України розглядається Верховною Радою України в невідкладному порядку.</p> <p>Указ Президента України про введення надзвичайного стану, затверджений Верховною Радою України, негайно оголошується через медіа або в інший спосіб.</p>

Зміст указу Президента України про введення надзвичайного стану

обґрунтування необхідності введення надзвичайного стану відповідно до ст. 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану»

межі території, на якій вводиться надзвичайний стан

час, із якого вводиться надзвичайний стан, і строк, на який він вводиться

перелік і межі надзвичайних заходів, вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, що тимчасово обмежуються у зв'язку зі введенням надзвичайного стану, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень

органи державної влади, органи військового командування та органи місцевого самоврядування, яким доручається здійснення заходів надзвичайного стану, та межі їхніх додаткових повноважень

інші питання, що випливають із Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану»

Строк дії та скасування надзвичайного стану

Строк дії

Надзвичайний стан в Україні може бути введено на строк не більш як 30 діб і не більш як 60 діб в окремих її місцевостях.

У разі необхідності надзвичайний стан може бути продовжений Президентом України, але не більш як на 30 діб.

Указ Президента України про продовження дії надзвичайного стану набирає чинності після його затвердження Верховною Радою України.

Скасування

– указом Президента України раніше строку, на який він вводився, в разі усунення обставин, що обумовили необхідність введення надзвичайного стану;

– з пропозицією про скасування надзвичайного стану до Президента України може звернутися Верховна Рада України;

– надзвичайний стан на території Автономної Республіки Крим або в окремих її місцевостях може бути скасований за ініціативою Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

– пропозиції щодо скасування надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, введеного з підстав, передбачених п. 1 ч. 2 ст. 4 ст. 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», подаються Кабінетом Міністрів України.

Про скасування надзвичайного стану оголошується негайно через медіа або в інший спосіб після видання відповідного Указу Президента України.

Заходи правового режиму надзвичайного стану
Встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування територією, де вводиться надзвичайний стан.
Обмеження руху транспортних засобів та їхній огляд.
Посилення охорони громадського порядку та важливих об'єктів національної економіки й об'єктів критичної інфраструктури.
Заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом.
Заборона страйків.
Примусове відчуження або вилучення майна у юридичних і фізичних осіб.

Додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану (надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру)
Тимчасова чи безповоротна евакуація людей з місць, небезпечних для проживання, з обов'язковим наданням їм стаціонарних або тимчасових жилих приміщень.
Встановлення для юридичних осіб квартирної повинності для тимчасового розміщення евакуйованого або тимчасово переселеного населення, аварійно-рятувальних формувань та військових підрозділів, залучених до подолання надзвичайних ситуацій.
Тимчасова заборона будівництва нових, розширення діючих підприємств та інших об'єктів, діяльність яких не пов'язана з ліквідацією надзвичайної ситуації або забезпеченням життєдіяльності населення та аварійно-рятувальних формувань.
Встановлення карантину та проведення інших обов'язкових санітарних та протиепідемічних заходів.
Запровадження особливого порядку розподілення продуктів харчування і предметів першої необхідності.
Мобілізація та використання ресурсів підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності для відвернення небезпеки та ліквідації надзвичайних ситуацій з обов'язковою компенсацією понесених втрат.
Зміна режиму роботи підприємств, установ, організацій усіх форм власності, переорієнтація їх на виробництво необхідної в умовах надзвичайного стану продукції, інші зміни виробничої діяльності, необхідні для проведення аварійно-рятувальних і відновлювальних робіт.

Усунення від роботи на період надзвичайного стану, в разі неналежного виконання своїх обов'язків, керівників державних підприємств, установ і організацій, від діяльності яких залежить нормалізація обстановки в районі надзвичайного стану, та покладення тимчасового виконання обов'язків зазначених керівників на інших осіб.

З метою ліквідації особливо тяжких надзвичайних ситуацій у мирний час може здійснюватися цільова мобілізація, обсяги і строк проведення якої визначаються в указі Президента України про введення надзвичайного стану

У виняткових випадках, пов'язаних із необхідністю проведення невідкладних аварійно-рятувальних робіт, допускається тимчасове переведення або залучення на добровільній основі працездатного населення і транспортних засобів громадян для виконання зазначених робіт за дозволом відповідного керівника аварійно-рятувальних робіт та за умови обов'язкового забезпечення безпеки праці. Забороняється залучення неповнолітніх, а також вагітних жінок до робіт, що можуть негативно вплинути на стан їхнього здоров'я.

З метою невідкладного вивезення населення, яке підлягає евакуації, у разі безпосередньої загрози його життю або здоров'ю допускається використання транспортних засобів громадян із наступною компенсацією їм витрат у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану (масові порушення громадського порядку)

Запровадження комендантської години (заборона перебувати на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень особи у встановлені години доби).

Перевірка документів у громадян, а в необхідних випадках – проведення особистого огляду, огляду речей, транспортних засобів, багажу і вантажів, службових приміщень та житла громадян.

Обмеження або тимчасова заборона продажу зброї, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин, а також алкогольних напоїв та речовин, вироблених на спиртовій основі.

Тимчасове вилучення у громадян зареєстрованої вогнепальної і холодної зброї та боєприпасів, а у підприємств, установ і організацій – також навчальної військової техніки, вибухових, радіоактивних речовин і матеріалів, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин.

Заборона виготовлення і розповсюдження інформаційних матеріалів, що можуть дестабілізувати обстановку.

Регулювання роботи цивільних теле- та радіоцентрів, заборона роботи аматорських радіопередавальних засобів та радіовипромінювальних пристроїв особистого і колективного користування.

Особливі правила користування зв'язком та передачі інформації через комп'ютерні мережі.

Порушення у порядку, визначеному Конституцією і законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Гарантії законності в умовах надзвичайного стану

<p>В умовах воєнного стану забороняються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зміна Конституції України; – зміна Конституції Автономної Республіки Крим; – зміна виборчих законів; – проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування; – проведення всеукраїнських та місцевих референдумів; – обмеження прав і повноважень народних депутатів України. 	<p>На період дії надзвичайного стану продовжується, у разі закінчення, строк повноважень представницьких органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Верховної Ради України.</p>
--	---

Відповідальність за порушення правового режиму надзвичайного стану

Порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

Вчинення правопорушень під час дії надзвичайного стану виступає обтяжуючою обставиною при притягненні особи до юридичної відповідальності.

Відповідальність за перевищення повноважень в умовах надзвичайного стану

Перевищення особами, які беруть участь у підтриманні режиму надзвичайного стану, своїх повноважень, так само як і неправомірне застосування сили при виконанні обов'язків з охорони громадського порядку, тягнуть за собою відповідальність згідно із законом.

Правосуддя в умовах надзвичайного стану	Правосуддя на території, де введено надзвичайний стан, здійснюється лише судами, створеними відповідно до Конституції України.
	Введення будь-яких скорочених або прискорених форм судочинства забороняється.

2.4. Зона надзвичайної екологічної ситуації

Зона надзвичайної екологічної ситуації – це окрема місцевість України, на якій виникла надзвичайна екологічна ситуація.

Надзвичайна екологічна ситуація – надзвичайна ситуація, за якої на окремій місцевості сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів із боку держави.

Негативні зміни в навколишньому природному середовищі – це втрата, виснаження чи знищення окремих природних комплексів та ресурсів унаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи та інших чинників, що обмежують або виключають можливість життєдіяльності людини та провадження господарської діяльності в цих умовах.

Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, що характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Зона надзвичайної ситуації – окрема територія, акваторія, де сталася надзвичайна ситуація.

Зона можливого ураження – окрема територія, акваторія, на якій унаслідок настання надзвичайної ситуації або небезпечної події виникає загроза життю або здоров'ю людей та заподіяна шкода майну.

Правова основа оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації.

Конституція України від 28.06.1996

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000

Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13.07.2000

Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991

Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями»

Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 (затверджений наказом Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010)

Наказ МВС України № 658 від 06.08.2018 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій»

Згідно зі ст. 65 «Зона надзвичайної екологічної ситуації» Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 окрема місцевість України, на якій виникла надзвичайна екологічна ситуація, може бути оголошена зоною надзвичайної екологічної ситуації.

Надзвичайна екологічна ситуація – надзвичайна ситуація, за якої на окремій місцевості сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів із боку держави.

Негативні зміни в навколишньому природному середовищі – це втрата, виснаження чи знищення окремих природних комплексів та ресурсів унаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи та інших факторів, що обмежують або виключають можливість життєдіяльності людини та провадження господарської діяльності в цих умовах.

<p>Підстави для оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації</p>
--

Значне перевищення гранично допустимих норм показників якості навколишнього природного середовища, визначених законодавством.

Виникнення реальної загрози життю та здоров'ю великої кількості людей або заподіяння значної матеріальної шкоди юридичним, фізичним особам чи навколишньому природному середовищу внаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи чи інших факторів.

Негативні зміни, що сталися в навколишньому природному середовищі на значній території і які неможливо усунути без застосування надзвичайних заходів із боку держави.

Негативні зміни, що сталися в навколишньому природному середовищі, котрі суттєво обмежують або виключають можливість проживання населення і провадження господарської діяльності на відповідній території.

Значне збільшення рівня захворюваності населення внаслідок негативних змін у навколишньому природному середовищі.

Основні принципи регулювання правового режиму в зоні надзвичайної екологічної ситуації

Пріоритет захисту життя та здоров'я людей.

Непорушність конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Комплексність заходів, спрямованих на нормалізацію екологічного стану.

Забезпечення населення достовірною інформацією про стан довкілля, можливу загрозу для життя та здоров'я людей і про виконання заходів, спрямованих на нормалізацію екологічного стану.

Невідворотність відповідальності осіб, винних у виникненні чи ускладненні надзвичайної екологічної ситуації.

Порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації	
РНБО КМУ Президент України	Окрема місцевість України оголошується зоною надзвичайної екологічної ситуації Президентом України за пропозицією Ради національної безпеки і оборони України або за поданням Кабінету Міністрів України. Указ Президента України про оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації затверджується Верховною Радою України протягом двох днів зі дня звернення Президента України.
КМУ РМ АРК ОДА ОМС	Кабінет Міністрів України вносить подання про оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації на підставі пропозицій центрального органу виконавчої влади, до відання якого віднесені питання екологічної безпеки, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування або за власною ініціативою.
ВР АРК	Оголошення окремої місцевості Автономної Республіки Крим або окремих її місцевостей зоною надзвичайної екологічної ситуації може ініціювати Верховна Рада Автономної Республіки Крим
медіа	Указ Президента України про оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації негайно доводиться до відома населення через медіа та систему оповіщення цивільної оборони.

Зміст указу Президента України про оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації

обставини, що стали причиною оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації

обґрунтування необхідності оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації

межі території, на якій оголошується зона надзвичайної екологічної ситуації

заходи щодо організаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення життєдіяльності населення в зоні надзвичайної екологічної ситуації

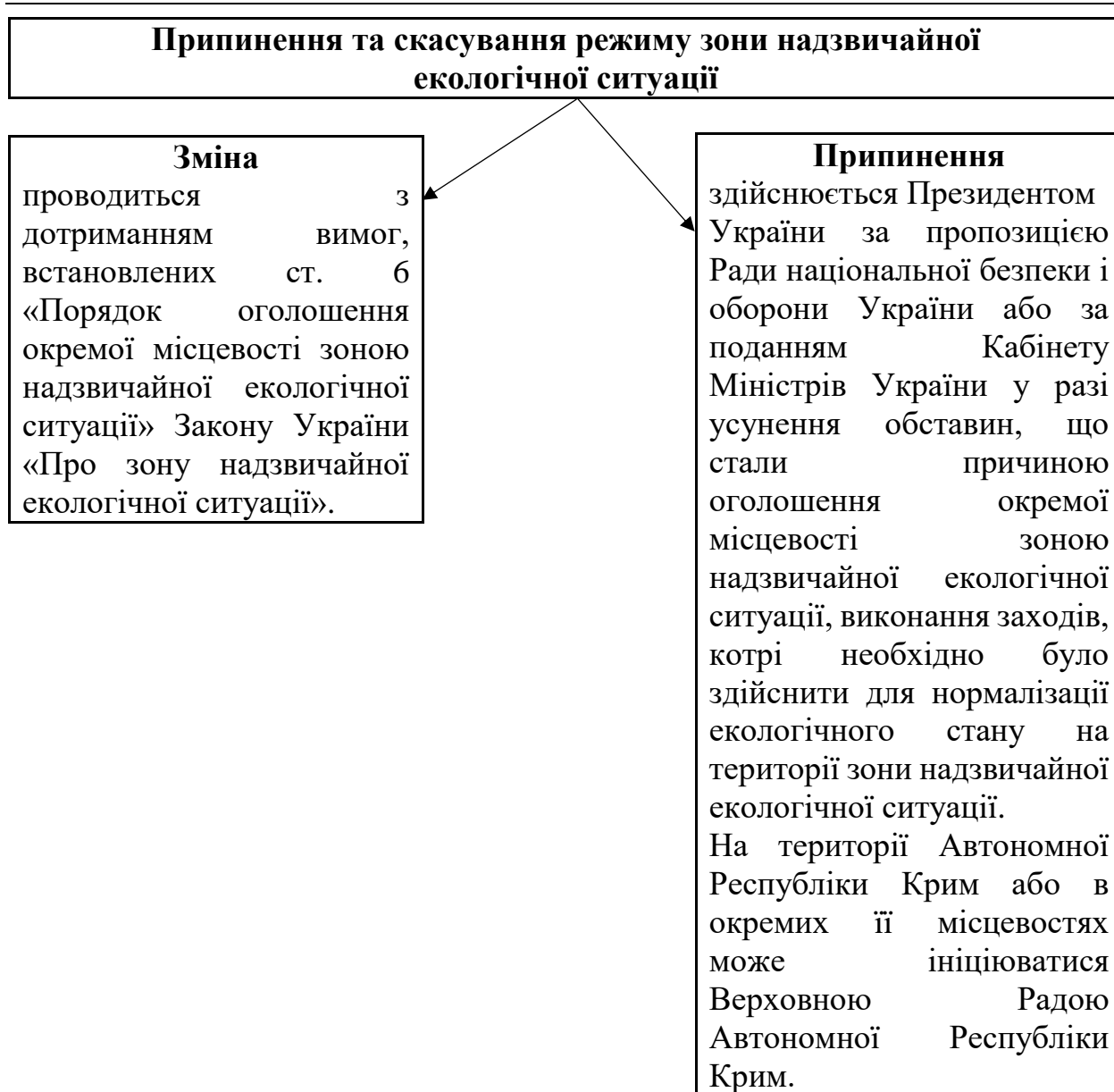
обмеження на певні види діяльності в зоні надзвичайної екологічної ситуації

час, із якого окрема місцевість оголошується зоною надзвичайної екологічної ситуації, і строк, на який ця територія оголошується такою зоною

Правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації – це особливий правовий режим, що може тимчасово запроваджуватися в окремих місцевостях у разі виникнення надзвичайних екологічних ситуацій і спрямовується для попередження людських і матеріальних втрат, відвернення загрози життю і здоров'ю громадян, а також усунення негативних наслідків надзвичайної екологічної ситуації.

Важливо: за наявності достатніх підстав у межах зони надзвичайної екологічної ситуації може бути введено правовий режим надзвичайного стану в порядку, встановленому Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану».

Пропозиції (ОМС/МОВВ) → Подання про дострокове припинення дії правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації (КМУ).

З достроковим припиненням дії правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації така територія не вважається зоною надзвичайної екологічної ситуації.

Заходи, що можуть здійснюватися в зоні надзвичайної екологічної ситуації за умови запровадження правового режиму надзвичайного стану
Встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду.
Обмеження руху транспортних засобів та проведення їх огляду з метою необхідної їх обробки, тимчасової затримки в разі виявлення можливого небезпечного їхнього впливу на життя і здоров'я людей або загрози погіршення екологічної ситуації.
Посилення охорони громадського порядку та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення.
Встановлення обмежень чи заборони на проведення масових заходів, у тому числі у разі загострення епідеміологічної обстановки, крім заходів, заборона та проведення яких встановлюється судом.
Відселення людей із місць, небезпечних для їх проживання, з обов'язковим наданням їм жилих приміщень для постійного або тимчасового проживання.
Встановлення тимчасової заборони на будівництво нових і розширення діючих підприємств та інших об'єктів, діяльність яких не пов'язана з ліквідацією надзвичайної екологічної ситуації або із забезпеченням життєдіяльності населення.
Встановлення карантину та здійснення інших обов'язкових санітарно-протиепідемічних заходів.
Запровадження особливого порядку розподілення продуктів харчування і предметів першої необхідності серед населення.
Проведення мобілізації ресурсів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, зміна режиму їхньої роботи та профілю виробничої діяльності в межах, необхідних для проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт.
Проведення необхідних робіт із надання допомоги тваринам у разі їх захворювання, загрози їх загибелі.
Примусове відчуження об'єктів права приватної власності з обов'язковим наступним повним відшкодуванням їхньої вартості.
Виконання комплексу робіт щодо нормалізації екологічного стану на території зони надзвичайної екологічної ситуації.
<i>Для виконання невідкладних аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт у зоні надзвичайної екологічної ситуації можуть залучатися у разі необхідності в установленому законом порядку на добровільній основі працездатне населення, транспортні засоби громадян за умови обов'язкового забезпечення безпеки праці.</i>
<i>У разі виникнення потреби в терміновому виконанні в зоні надзвичайної екологічної ситуації великих обсягів аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт Президент України може прийняти рішення про залучення до виконання таких робіт військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону України військових формувань.</i>

Важливо: залучати неповнолітніх (осіб до досягнення ними 18-річного віку), а також вагітних жінок до робіт, що можуть негативно вплинути на стан їхнього здоров'я, забороняється.

Обмеження на певні види діяльності в зоні надзвичайної екологічної ситуації

Встановлення тимчасової заборони на:

- будівництво та функціонування об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку;
- застосування в господарській та іншій діяльності особливо небезпечних речовин (хімічних, радіоактивних, токсичних, вибухових, окислювальних, горючих, біологічних агентів тощо), засобів захисту рослин, сукупність властивостей яких і/або особливості стану яких можуть погіршувати екологічну ситуацію в цій зоні;
- функціонування санаторно-курортних закладів;
- провадження будь-якої іншої діяльності, що становить підвищену екологічну небезпеку для людей, рослинного, тваринного світу та інших природних об'єктів.

Відповідальність за порушення правового режиму в зоні надзвичайної екологічної ситуації

Юридичні і фізичні особи, винні в порушенні правового режиму в зоні надзвичайної екологічної ситуації, несуть відповідальність відповідно до законів.

Юридичні і фізичні особи, з вини яких юридичним та фізичним особам заподіяно шкоду, пов'язану з недотриманням вимог Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», відшкодовують її згідно із законом.

Вчинення правопорушень під час дії правового режиму в зоні надзвичайної екологічної ситуації виступає обтяжуючою обставиною при притягненні особи до юридичної відповідальності.

Класифікація надзвичайних ситуацій	
<i>Залежно від характеру походження подій</i>	Техногенного характеру Природного характеру Соціальні Воєнні
<i>Залежно від обсягів заподіяних наслідків та обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації (рівні)</i>	Державний Регіональний Місцевий Об'єктовий
Надзвичайна ситуація державного рівня	
Поширилася чи може поширитися на територію інших держав або поширилася з території інших держав.	
Поширилася на територію двох чи більше регіонів України (Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя), а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менш ніж 1 % від обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація державного рівня за територіальним поширенням).	
Призвела до загибелі понад 10 осіб або внаслідок якої постраждало понад 300 осіб (постраждали – особи, яким унаслідок дії уражальних чинників джерела надзвичайної ситуації завдано тілесне ушкодження або які захворіли, що призвело до втрати працездатності, засвідченої в установленому порядку), чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 50 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби).	
Внаслідок якої загинуло понад 5 осіб або постраждало понад 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки (оцінені в установленому законодавством порядку), спричинені надзвичайною ситуацією, перевищили 25 тис. мінімальних розмірів заробітної плати (на час виникнення надзвичайної ситуації).	
Збитки від якої перевищили 150 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.	
Пов'язана з установленням карантину на всій території України, а також яка в інших випадках, передбачених актами законодавства, за своїми ознаками визнається як надзвичайна ситуація державного рівня.	

Надзвичайна ситуація регіонального рівня

Поширилася на територію двох чи більше районів (міст обласного значення) Автономної Республіки Крим, областей, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих районів, але не менш ніж 1 % від обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація регіонального рівня за територіальним поширенням).

Призвела до загибелі від 3 до 5 осіб або внаслідок якої постраждало від 50 до 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 1 тис. до 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Збитки від якої перевищили 15 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Надзвичайна ситуація місцевого рівня

Поширилася чи може поширитися за межі об'єкта та створює на окремій території чи на інших об'єктах загрозу життю або здоров'ю населення, призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості об'єкта.

Внаслідок якої загинуло 1 – 2 особи або постраждало від 20 до 50 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 100 до 1000 осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 0,5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Збитки від якої перевищили 2 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Надзвичайна ситуація об'єктового рівня

не підпадає під названі вище визначення

Надзвичайна ситуація належить до певного рівня за умови відповідності їй хоча б одному зі значень критеріїв, наведених у пунктах 4–7 Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 368.

Завдання для самоконтролю

1. Надайте визначення поняття правового режиму.
2. Розкрийте елементи особливого правового режиму.
3. Визначте поняття воєнного стану.
4. Розкрийте порядок уведення особливого правового режиму воєнного стану.
5. Визначте поняття надзвичайного стану.
6. Охарактеризуйте заходи правового режиму надзвичайного стану.
7. Розкрийте порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації.
8. Наведіть підстави класифікації надзвичайних ситуацій.

QR-коди з посиланнями для актуалізації знань:

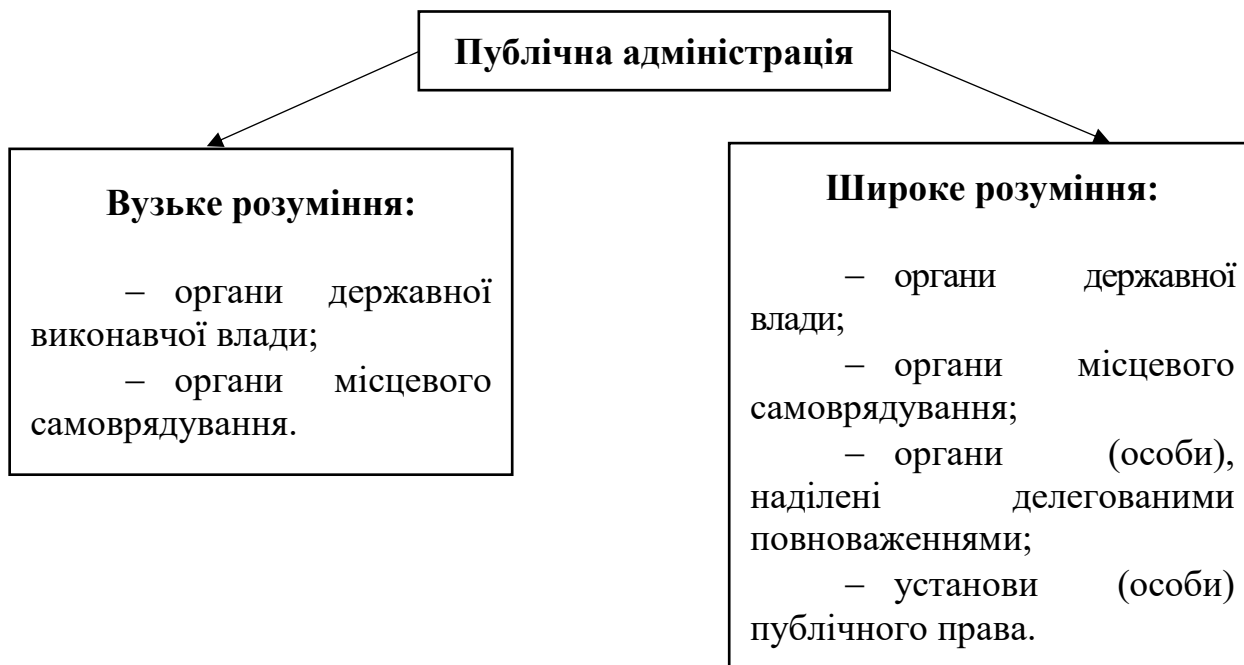
Розділ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

3.1. Публічне адміністрування та публічна адміністрація

Публічне адміністрування (з англ. public management, administration) – це діяльність, спрямована на забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, організацію та практику задоволення публічного інтересу суб'єктами владних повноважень, забезпечення виконання законів та врегулювання інших суспільних процесів.

Публічне адміністрування відображає діяльність, процес, тоді як сукупність суб'єктів, наділених владними повноваженнями у сфері публічного права, слід називати **публічною адміністрацією**.

Публічна адміністрація є сукупністю державних і недержавних суб'єктів публічної влади, наділених адміністративно-управлінськими функціями та функціонуючих із метою задоволення публічного інтересу.

В особливий період до публічної адміністрації входять також тимчасово утворені органи державної влади – військові адміністрації, військово-цивільні адміністрації, а також наділені публічними повноваженнями недержавні суб'єкти (волонтерські організації, добровольчі підрозділи тощо).

Основні суб'єкти публічної адміністрації під час дії особливих правових режимів

Органи влади – міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада АР Крим та органи виконавчої влади АР Крим, державні органи, що здійснюють регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, ринків капіталу та організованих товарних ринків, державні органи приватизації, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, місцеві органи виконавчої влади (абз. 8 ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001).

Державний орган – орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю (абз. 8 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014).

Міністерство – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України Конституцією та законами України (ст. 6 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011).

Агентство – центральний орган виконавчої влади, більшість функцій якого пов'язані з управлінням об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління (ч. 1 ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011).

Бюро – центральний орган виконавчої влади, більшість функцій якого пов'язані з проведенням оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних правопорушень (ч. 1 ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011).

Інспекція – центральний орган виконавчої влади, більшість функцій

якого складають контрольно-наглядові функції за дотриманням державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними та фізичними особами актів законодавства (ч. 1 ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011).

Служба – центральний орган виконавчої влади, більшість функцій якого пов'язані з наданням адміністративних послуг фізичним і юридичним особам (ч. 1 ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011).

Місцева державна адміністрація – місцевий орган виконавчої влади, що входить до системи органів виконавчої влади (ч. 1, 2 ст. 1 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999).

Військова адміністрація – тимчасовий державний орган, що може утворюватися на територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян (ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015).

Військово-цивільна адміністрація – тимчасовий державний орган у селах, селищах, містах, районах та областях, що діє у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України (у разі його утворення для виконання повноважень відповідних органів у районі проведення антитерористичної операції) або у складі Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України (у разі його утворення для виконання повноважень відповідних органів у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях) і призначений для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії актам збройної агресії, диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі відсічі збройної агресії російської федерації, зокрема проведення антитерористичної операції (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» від 03.02.2015).

Рада національної безпеки і оборони України – координаційний орган із питань національної безпеки і оборони при Президентові України (ст. 107 Конституції України від 28.06.1996).

Збройні Сили України – військове формування, на яке відповідно до

Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991).

Сили територіальної оборони Збройних Сил України – окремий рід сил Збройних Сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони (п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021).

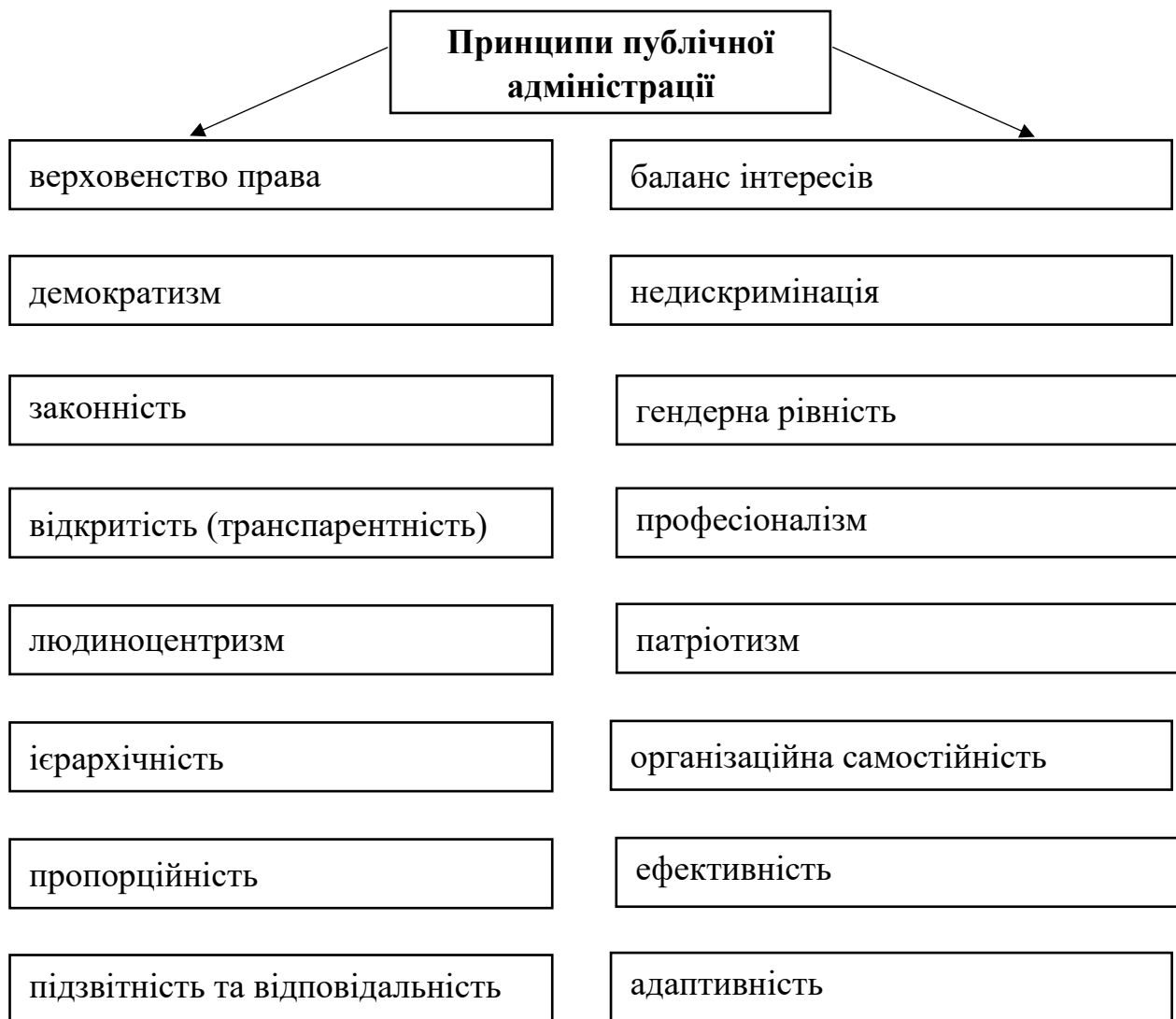
Органи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, котрі представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Існують такі органи місцевого самоврядування: а) представницький орган місцевого самоврядування – виборний орган (рада), що складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення; б) районні та обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст; в) виконавчі органи рад – органи, що відповідно до Конституції України та цього закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами; г) органи самоорганізації населення – представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста (ст. ст. 1, 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997).

Фізична особа. Людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою (ст. 24 Цивільного кодексу України від 16.01.2003).

Юридична особа – організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку (ч. 1 ст. 80 Цивільного кодексу України від 16.01.2003).

Ознаки (властивості) публічної адміністрації
виявляється у зовнішньому вираженні владних повноважень
головним суб'єктом є держава в особі органів державної влади та органів місцевого самоврядування
логічно та структурно упорядкована система суб'єктів
ґрунтується на владних повноваженнях щодо реалізації адміністративно-управлінських функцій
діяльність поширюється на все суспільство
спрямована на задоволення публічного інтересу
використовує різноманітні методи і форми для різних сфер суспільного життя
включає тимчасово утворені органи, а також інші особи публічного права
цілеспрямована та безперервна діяльність

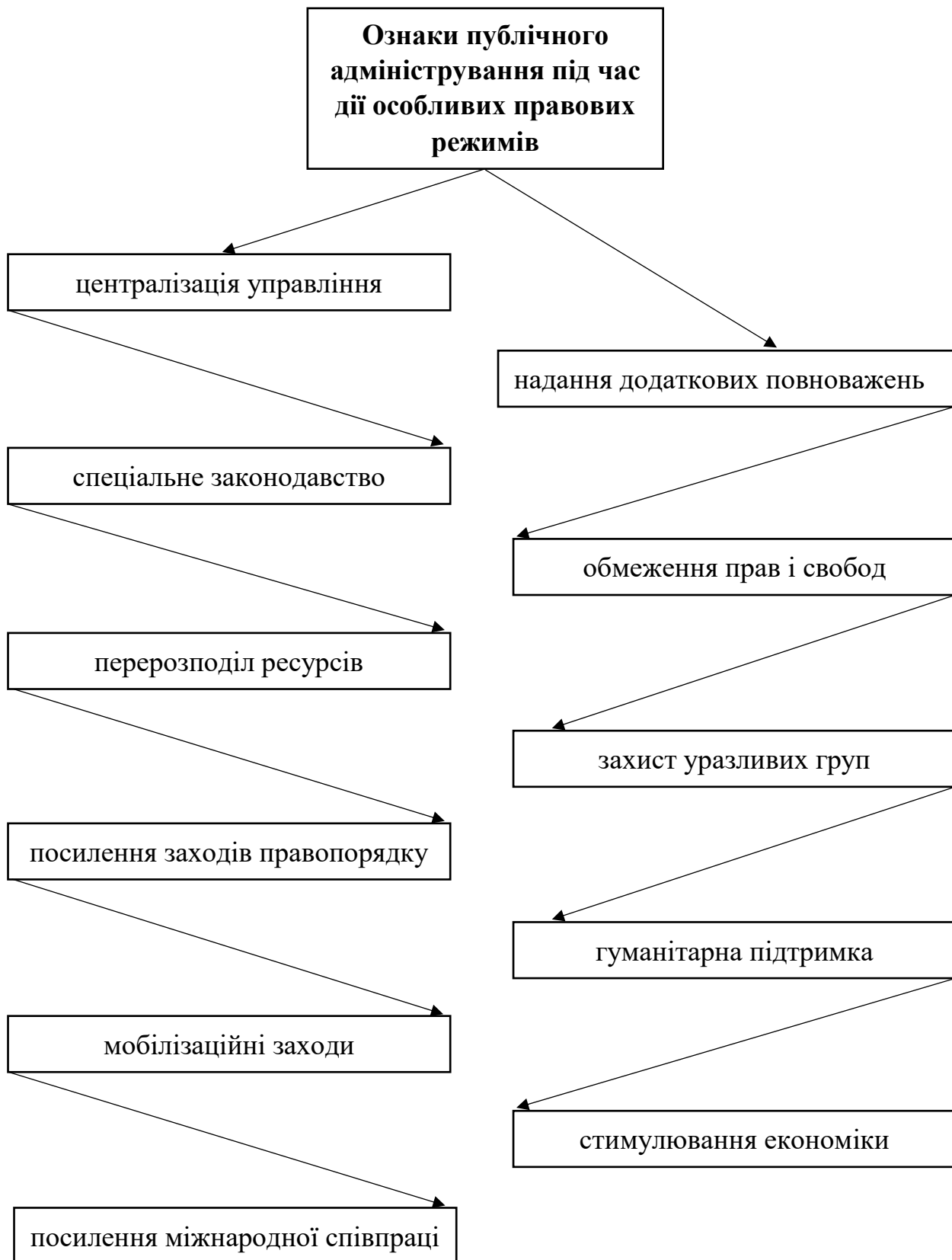
Завдання публічної адміністрації	
сприяння у реалізації прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом надання публічних послуг (адміністративних, інформаційних, соціальних тощо)	забезпечення виконання положень Конституції, законів та підзаконних нормативно-правових актів відповідно до наданих повноважень

Управління	Адміністрування
цілеспрямована взаємодія суб'єкта й об'єкта управлінського процесу, що виражається у відносинах влади-підпорядкування та характеризується залежністю об'єкта управління від суб'єкта, наявністю сталих методів впливу і зворотного зв'язку	цілеспрямована взаємодія суб'єктів адміністрування з фізичними та юридичними особами щодо реалізації ними прав, свобод і законних інтересів, забезпечення виконання законів та задоволення публічного інтересу

Адміністрування	пряме	надання публічних послуг виконання законів забезпечення прав
	опосередковане	через приватні інституції (контракти, делегування)

Публічне адміністрування невід'ємно пов'язане з виконанням положень законодавства та не може існувати без нормативно-правової основи. Жоден представник публічної влади не може вчиняти будь-які дії, не передбачені законодавчими або підзаконними нормативно-правовими актами.

3.2. Адміністративно-правові норми та відносини

Адміністративно-правова норма – це загальнообов’язкове, формально визначене правило поведінки, що встановлюється та санкціонується державою з метою регулювання суспільних відносин у сфері публічного адміністрування та задоволення публічного інтересу.

Структура адміністративно-правової норми

```
graph TD; A[Структура адміністративно-правової норми] --> B[Гіпотеза – частина норми, що вказує на фактичні умови, за яких ця норма застосовується та повинна виконуватися]; A --> C[Диспозиція – частина норми, в якій сформульовано саме правило поведінки за умови, передбаченої гіпотезою]; A --> D[Санкція – частина норми, що визначає негативні юридичні наслідки для суб'єкта в разі невиконання правила, зазначеного у диспозиції]; A --> E[Заохочення – частина норми, що визначає позитивні юридичні наслідки, котрі може отримати суб'єкт у разі дотримання правил, вказаних у диспозиції];
```

Гіпотеза – частина норми, що вказує на фактичні умови, за яких ця норма застосовується та повинна виконуватися

Диспозиція – частина норми, в якій сформульовано саме правило поведінки за умови, передбаченої гіпотезою

Санкція – частина норми, що визначає негативні юридичні наслідки для суб'єкта в разі невиконання правила, зазначеного у диспозиції

Заохочення – частина норми, що визначає позитивні юридичні наслідки, котрі може отримати суб'єкт у разі дотримання правил, вказаних у диспозиції

Структура (з лат. – будова, порядок, сукупність) **адміністративно-правової норми** – це внутрішня будова норми права, що забезпечує її збереження при зовнішніх та внутрішніх змінах

Гіпотеза (з грец. – ὑπόθεσις – припущення) відповідає на запитання «за якої умови реалізується норма?»

Диспозиція (з лат. dispositio – розподіл) відповідає на запитання «яким є правило поведінки за настання визначених умов?»

Санкція (з лат. – sanctio – найсуворіша постанова) відповідає на запитання «якими є наслідки порушення правила поведінки?»

Наприклад, ч. 1 ст. 172-11 «Самовільне залишення військової частини або місця служби» КУпАП визначає: «Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до трьох діб – тягнуть за собою арешт з утриманням на гауптвахті на строк до десяти діб».

Гіпотеза – у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу.

Диспозиція – самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу тривалістю до трьох діб.

Санкція – арешт із утриманням на гауптвахті на строк до десяти діб.

Ознаки адміністративно-правових норм
мають ознаки норм права (загальнообов'язковість, формальна визначеність)
спрямовані на реалізацію публічного інтересу
забезпечують функціонування публічної адміністрації
мають широкий предмет регулювання
забезпечують реалізацію регулятивної та охоронної функцій права
слугують головним інструментом реалізації методів адміністративного права
не є систематизованими, містяться в різних нормативно-правових актах
серед джерел таких норм превалюють акти одностороннього волевиявлення
відрізняються динамічним та адаптивним характером
можуть передбачати не лише стягнення, а й заохочення

Під час особливих правових режимів **адміністративно-правові норми** набувають таких особливостей, як **підвищена імперативність та обмежений у просторі й часі період дії.**

Класифікація адміністративно-правових норм	
<i>За способом правового регулювання поведінки</i>	норми-принципи, норми-дефініції, установчі норми, норми-завдання, статусні норми, норми-доручення, норми-стимули, норми-рекомендації, договірні норми, норми-заборони, норми-санкції, норми-стандарти, норми-правила
<i>За юридичною силою</i>	закріплені у Конституції закріплені у законах закріплені у підзаконних нормативних актах
<i>За змістом правового регулювання</i>	матеріальні процесуальні
<i>За характером впливу</i>	зобов'язуючі, уповноважуючі, стимулюючі, рекомендаційні, заборонні, дозвільні.
<i>За функціональним призначенням</i>	регулятивні правоохоронні сервісні
<i>За дією у часі</i>	тимчасові (звичайні та надзвичайні) постійні (безстрокові)

<i>За обсягом регулювання</i>	загальні міжгалузеві галузеві локальні
<i>За дією у просторі</i>	загальнодержавні регіональні місцеві
<i>За колом суб'єктів</i>	поширюються на фізичних та юридичних осіб поширюються на громадян поширюються на окремі соціальні групи поширюються на окремих суб'єктів
<i>За повнотою викладених приписів</i>	визначені відсильні (бланкетні) такі, що передбачають встановлення правила поведінки іншим суб'єктом
<i>За обмеженістю дії</i>	у часі у просторі за колом осіб

Реалізація адміністративно-правових норм – це практичне втілення правил, розміщених у таких нормах, у поведінку учасників суспільних відносин

Форми реалізації адміністративно-правових норм	
Виконання	активна поведінка учасника правовідносин щодо виконання юридичних обов'язків
Використання	активна поведінка, що полягає у добровільному, за власним бажанням учасника відносин, здійсненні наданих йому прав у публічній сфері
Додержання	пасивна поведінка учасника, що не допускає порушення встановлених заборон
Застосування	практичне вирішення конкретних питань шляхом прийняття уповноваженим учасником відносин юридично-владних рішень (актів)

Адміністративно-правові відносини – це дво- або багатосторонні суспільні відносини, учасники яких здійснюють права та виконують обов’язки, врегульовані нормами адміністративного права.

Адміністративно-правові відносини < Правовідносини < Суспільні відносини

Суспільні відносини (з лат. socialis – соціальний) – різноманітні зв’язки, що виникають між суб’єктами соціальної взаємодії та характеризують суспільство або спільноту, до яких входять зазначені суб’єкти як цілісне явище.

Основні риси адміністративно-правових відносин під час дії особливих правових режимів

Мають власний об'єкт – публічні інтереси та потреби, реалізація яких регламентована як тимчасовими, так і постійно діючими адміністративно-правовими нормами.

Властиве багатовекторне спрямування – правоохорона та регулювання.

Великий ступінь інтеграції з комплексними галузями права: військовим правом, медичним правом, гуманітарним правом, поліцейським правом.

Виникають у сфері, пов'язаній із владно-управлінською діяльністю в умовах дії особливих правових режимів.

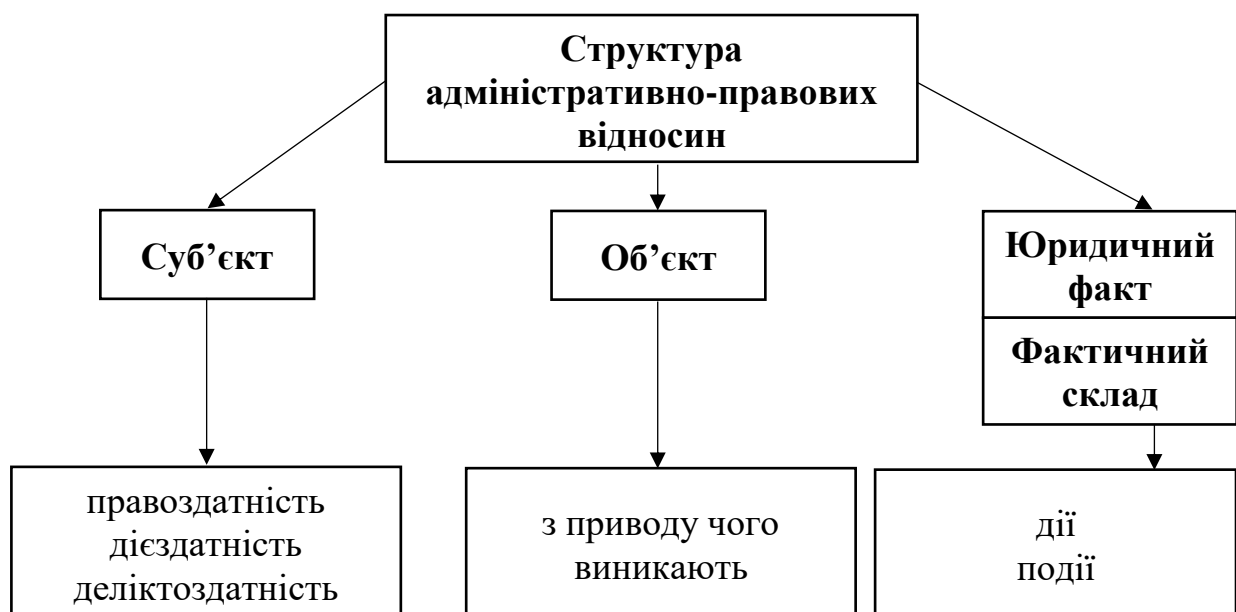
Однією зі сторін виступає суб'єкт публічної адміністрації (посадова особа), наділений постійними, тимчасовими або делегованими владно-управлінськими повноваженнями.

Виникають за ініціативи будь-якої сторони, згода іншої не потрібна.

Відображають посилення контрольно-наглядової діяльності.

Передбачають особливий порядок розгляду судових та позасудових спорів (конфліктів).

Характеризуються нестабільністю правової регламентації.

Класифікація адміністративно-правових відносин	
<i>За зв'язком між сторонами</i>	вертикальні горизонтальні
<i>За змістом</i>	матеріальні процесуальні
<i>За поведінкою сторін</i>	активні пасивні
<i>За функціями</i>	регулятивні правоохоронні
<i>За складом учасників</i>	субординаційні координаційні реординаційні
<i>За сферою виникнення</i>	загальні галузеві міжгалузеві функціональні
<i>За підпорядкованістю учасників</i>	між підпорядкованими між непідпорядкованими
<i>За спрямованістю</i>	зовнішні внутрішні
<i>За об'єктом</i>	майнові немайнові
<i>За ступенем захисту</i>	судові позасудові
<i>За тривалістю дії</i>	довгострокові короткострокові разові
<i>За правовим режимом</i>	звичайні особливі
<i>За волевиявленням сторін</i>	односторонні договірні

3.3. Інструменти публічного адміністрування

Інструменти публічного адміністрування – це зовнішні прояви однорідних за характером та правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, реалізовані у межах визначеної законом компетенції для досягнення бажаного результату

Ознаки інструментів публічного адміністрування

Являють собою зовнішній прояв адміністративної діяльності публічної адміністрації.

Відображають право у дії, тобто динаміку публічного адміністрування.

Залежать від характеру компетенції суб'єкта публічної адміністрації.

Пов'язані з реалізацією адміністративних обов'язків суб'єктами публічної адміністрації.

Зумовлені поставленою метою та найбільш ефективним варіантом впливу на об'єкт.

Підходи до розуміння інструментів публічного адміністрування

Перший підхід відносить до інструментів: нормативно-правові акти, індивідуальні акти, адміністративні договори, акти-плани та акти-дії.

Нормативно-правовий акт – це акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, котрий встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин і розрахований на довгострокове та неодноразове застосування (*п. 18 ч. 1 ст. 4 «Визначення термінів» КАСУ*).

Основними нормативно-правовими актами є закони та підзаконні акти.

Закон – прийнятий у визначеному основним законом держави порядку акт органу законодавчої влади або прийнятий шляхом референдуму акт, що врегульовує основні суспільні відносини, має вищу юридичну силу відносно інших правових актів.

Підзаконний нормативно-правовий акт – нормативно-правовий акт суб'єкта нормотворення, що приймається (видається) на основі Конституції і законів України, міжнародних договорів України та спрямований на їх реалізацію.

Індивідуальні акти – це акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (прийнятий) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, котрий стосується прав або інтересів визначеної в акті особи або осіб та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк (п. 19 ч. 1 статті 4 «Визначення термінів» КАСУ).

Наприклад, Указ Президента України від 08.02.2024 № 60/2024 «Про призначення О. Сирського Головнокомандувачем Збройних Сил України».

Адміністративний договір – це спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону:

а) для розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень;

б) для делегування публічно-владних управлінських функцій;

в) для перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом;

г) замість видання індивідуального акта;

ґ) для врегулювання питань надання адміністративних послуг (п. 16 ч. 1 ст. 4 «Визначення термінів» КАСУ).

Акт-план – письмове рішення суб'єкта владних повноважень, прийняте і затверджене в установленому порядку, що спрямоване на здійснення управлінського завдання та визначає послідовність здійснення виконавцями заходів у встановлені строки.

Акт-дія (фактична дія) – офіційне рішення суб'єкта владних повноважень, що здійснюється в установленому законом порядку у формі певних інтелектуально-вольових і фізичних (вербальних) дій та включає публічно-владне веління з конкретної юридичної ситуації, спрямоване на урегулювання суспільних відносин в індивідуальних випадках.

До актів-дій можна віднести перевірки, ліцензування, акредитації, надання публічних послуг та консультації з громадськістю.

Другий підхід відносить до інструментів: форми і методи діяльності публічної адміністрації.

Форми публічного адміністрування (форми діяльності публічної адміністрації) (з лат. formal – структура, система організації) – це зовнішнє вираження конкретних дій, що здійснюються у межах встановленої компетенції суб'єктами публічного адміністрування з метою реалізації поставлених перед ними завдань.

Ознаки форм публічного адміністрування

Безпосередньо залежать від компетенції суб'єкта публічної адміністрації

Є способом зовнішнього вираження діяльності публічної адміністрації

Обумовлені реалізацією завдань та функцій публічної адміністрації

Застосування їх спричиняє правові або неправові наслідки

Передбачають найбільш ефективний варіант діяльності

Універсальність щодо окремих сфер та напрямів

Мають нормативно визначений порядок реалізації

Види форм публічного адміністрування

за спрямуванням: зовнішні та внутрішні

за змістом і наслідками: правові і неправові

за способом вираження: усні, письмові та конклюдентні

Види форм публічного адміністрування

Зовнішні форми публічного адміністрування – це зовнішнє вираження конкретних дій, що виходять за межі певної системи, інституції та здійснюються суб'єктом публічної адміністрації щодо іншого, організаційно непідпорядкованого суб'єкта.

Внутрішні форми публічного адміністрування – це зовнішнє вираження конкретних дій, що входять до певної системи, інституції та здійснюються суб'єктом публічної адміністрації щодо організаційно підпорядкованого суб'єкта.

Правові форми публічного адміністрування – це зовнішнє вираження конкретних дій суб'єктів публічної адміністрації, що спричиняють юридичні наслідки (видання нормативних актів, видання індивідуальних актів, укладення адміністративних договорів, здійснення юридично значущих дій тощо).

Неправові форми публічного адміністрування – це зовнішнє вираження конкретних дій суб'єктів публічної адміністрації, що не спричиняють настання юридичних наслідків (проведення організаційних заходів, здійснення матеріально-технічних операцій, діловодство, інспектування, систематизація).

Усні форми публічного адміністрування – це зовнішнє вираження конкретних дій суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюються шляхом усних доручень, наказів, розпоряджень та інших вербальних засобів. Важливі для оперативного обміну інформацією та прийняття рішень між різними суб'єктами публічної адміністрації.

Письмові форми публічного адміністрування – це зовнішнє вираження конкретних дій суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюються через документально оформлені засоби комунікації та взаємодії у процесі публічного адміністрування. Важливі для формалізації, юридичної сили, конкретизованості під час обміну інформацією, прийняття рішень та контролю за їх виконанням.

Конклюдентні форми публічного адміністрування (з лат. *concludo* – роблю висновок) – це дії, жести або поведінка суб'єкта публічної адміністрації, що свідчать про прийняття певного рішення або виконання певного завдання без вираження цього рішення у формі прямого наказу чи письмового документа.

Правові форми публічного адміністрування

Видання нормативних актів публічного адміністрування (встановлення норм права).

Наприклад, видання Кабінетом Міністрів України постанови № 1236 від 09.12.2020 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2».

Видання ненормативних актів публічного адміністрування (застосування норм права).

Наприклад, Указ Президента України № 59/2024 від 08.02.2024 «Про звільнення В. Залужного з посади Головнокомандувача Збройних Сил України».

Укладення адміністративних договорів.

Наприклад, про надання послуг приватним особам, про управління комунальною власністю, про компетенцію, про делегування повноважень.

Здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій.

Наприклад, службове атестування, складення протоколу про адміністративне правопорушення, реєстрація актів цивільного стану, прийняття присяги, ліцензування.

Неправові форми публічного адміністрування

Проведення організаційних заходів – заходи, спрямовані на забезпечення чіткої та ефективної роботи публічної адміністрації, що здійснюються постійно та систематично. За змістом мають внутрішньо-управлінське, внутрішньо-апаратне значення, загалом спрямовані на задоволення публічного інтересу.

Наприклад, проведення нарад, інструктажів, підвищення кваліфікації тощо.

Діловодство – це практична діяльність, що охоплює документування інформації та організацію роботи з документами, що виникли у процесі публічного адміністрування.

Наприклад, ведення робочих журналів, оформлення довідок, табелів.

Здійснення матеріально-технічних операцій – це підготовка матеріалів для видання юридичних актів, оформлення документів, проведення організаційних заходів, електронного урядування, управління закупівлями, обслуговуванням та обліком матеріальних ресурсів, а також контроль за їх використанням.

Наприклад, контроль та облік витрат, закупівлі та постачання.

Інспектування – це перевірка, оцінка та контроль діяльності публічної адміністрації з метою забезпечення її відповідності закону, що проводиться уповноваженими суб'єктами з дотриманням встановлених вимог.

Наприклад, проведення інспектування Державною аудиторською службою.

Систематизація – це процес узгодження, упорядкування та структурування нормативно-правових актів, процедур, інформації й інших даних для забезпечення ефективного публічного адміністрування.

Наприклад, систематизація адміністративних послуг для забезпечення прозорості у діяльності МВС України.

Методи публічного адміністрування (з грец. μέθοδος – шлях, спосіб дослідження, дії) – відображають внутрішній зміст публічного адміністрування та являють собою способи, засоби і прийоми упорядковуючого впливу суб'єктів публічного адміністрування на діяльність інших учасників відносин щодо реалізації публічного інтересу.

Властивості методів публічного адміністрування

Відображають внутрішній зміст публічного адміністрування

Спрямовані на задоволення публічного інтересу

Забезпечують ефективне функціонування публічної адміністрації

Являють собою способи упорядковуючого впливу

Відображають характер взаємозв'язків між учасниками відносин

Знаходять вираження через форми публічного адміністрування

Передбачають комплексність у застосуванні

Є засобом реалізації компетенції суб'єкта публічного адміністрування

Передбачають варіативний характер впливу

Види методів публічного адміністрування

за типом впливу: прямі та непрямі

за способом впливу: загальні та спеціальні

за характером впливу: заохочення, переконання, примус

Прямі та непрямі методи публічного адміністрування

Прямі (адміністративні) *методи* передбачають зобов'язальний вплив за допомогою приписів наказового характеру на поведінку особи без можливості вибору нею альтернативних моделей активності.

Ознаки прямих методів публічного адміністрування

Відсутність альтернативних форм активності

Чітке спрямування для досягнення максимального ефекту

Виключення позитивної ініціативи

Можливість оперативного втручання для оптимізації впливу

Регламентована процедура застосування

Наявність механізмів контролю за виконанням

Непрямі (економічні) *методи* передбачають опосередкований вплив стимулюючого характеру на поведінку особи з можливістю вибору нею альтернативних моделей активності.

Ознаки непрямих методів публічного адміністрування

Наявність альтернативних моделей активності

Стимулювання або обмеження поведінкової моделі

Регламентована процедура застосування

Нагляд за виконанням

Використання економічних засобів

Переважно не мають адресного впливу

Переконання – це сукупність заходів правового і неправового характеру, котрі здійснюються суб'єктами публічної адміністрації, що виявляється у впливі на свідомість, стимулюванні правосвідомої поведінки та створенні інтересу відповідних осіб до добровільного виконання приписів нормативно-правових актів

Ознаки методу переконання

сприяє формуванню певної поведінкової моделі
враховує психологічні особливості особи, досвід, рівень виховання та інтереси
містить у своєму складі вимогу, засновану на зацікавленості особи
передбачає розуміння цілей та завдань владної діяльності об'єктами впливу
відображає формування внутрішнього переконання у доцільності юридичних приписів, рішень та дій публічної адміністрації

Переконання – це головний метод публічного адміністрування, що передбачає свідоме і добровільне виконання приписів, сприяє формуванню правосвідомої поведінки. Переконання є швидким у застосуванні (через медіа, соціальні мережі, інструктажі, агітацію тощо) та економічно вигідним.

Наприклад: роз'яснення Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо визначення підприємства критично важливим для економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період від 05.02.2024; лист Міністерства оборони України № 220/1469 від 11.03.2022 щодо заборони бронювання військовозобов'язаних, які мають дефіцитні для Збройних Сил України військово-облікові спеціальності.

Форми переконання

правове виховання
інформаційно-роз'яснювальна діяльність
робота з особами, схильними до вчинення правопорушень
висвітлення даних про діяльність органів публічної адміністрації
інформування населення про зміни у законодавстві
індивідуальне консультування з публічно-правових питань

Заохочення – це сукупність заходів впливу у формі публічного визнання заслуг, нагородження, віддання почесностей, пов’язаних із наданням певних пільг та переваг особі у зв’язку з певними результатами, досягненнями, успіхами, що стимулюють правомірну модель поведінки

Ознаки методу заохочення

фактичною підставою виступає схвальна оцінка попередньої діяльності
є персоніфікованим за сферою впливу
має прояв у матеріальних і нематеріальних благах, моральному схваленні
виступає стимулятором правомірної поведінки
застосовується до індивідуальних і колективних суб’єктів

Заохочення – це ефективний метод публічного адміністрування, що на відміну від інших методів не примушує до певної моделі поведінки, а робить її більш привабливою відносно інших для суб’єктів публічно-правових відносин.

Наприклад, ст. 6 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, затвердженого Законом України від 15.03.2018, визначає заохочення засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов’язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством.

Форми заохочення

нагородження: ордени, медалі, грамоти, дипломи, почесні звання тощо
премії: одноразові або регулярні виплати, що надаються за особливі заслуги або досягнення
стипендії та гранти: виплати, що надаються для підтримки певних категорій осіб або для стимулювання освітньої і наукової діяльності, цільових програм
матеріальна допомога: надання коштів, продуктів харчування, одягу, медикаментів тощо для підтримки визначених категорій осіб
податкові пільги і преференції для стимулювання певної діяльності
моральне заохочення: висловлення подяки, оголошення про досягнення у медіа, публічне визнання заслуг, вручення пам’ятних відзнак і медалей
надання почесних звань і титулів: «Заслужений юрист», «Герой України» тощо
надання можливості для участі в конкурсах, проєктах, конференціях

Примус – це сукупність заходів правового і неправового характеру, котрі здійснюються суб'єктами публічної адміністрації, що виявляється у впливі на свідомість і поведінку відповідних осіб з метою змусити їх діяти всупереч їхній волі для виконання приписів нормативно-правових актів

Примус є винятковим методом публічного адміністрування, що має низку як позитивних, так і негативних ознак. Альтернативами примусу є переконання та заохочення. Відповідно, застосування примусу має розглядатися не як найбільш ефективний, а як крайній спосіб впливу.

Наприклад, у п. 2 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 р. закріплено, що військовослужбовці Національної гвардії України з метою виконання покладених на Національну гвардію України завдань мають право затримувати, доставляти та/або передавати поліцейським, адміністрації об'єктів, що охороняються Національною гвардією України, осіб, які порушили встановлений перепускний режим або вчинили напад на об'єкт, що охороняється Національною гвардією України.

Ознаки методу примусу

примусові заходи вичерпно закріплені у законодавстві
застосування здійснюється виключно уповноваженими на те суб'єктами
спрямований на формування правомірної поведінки
здійснюється щодо організаційно непідпорядкованих суб'єктів
застосовується до індивідуальних і колективних суб'єктів
полягає у прямому або опосередкованому впливі на волю суб'єкта

Примус має прояв у владному, односторонньому та здійснюваному у суворій відповідності правовим нормам застосуванні від імені держави уповноваженими на те суб'єктами публічної адміністрації заходів запобігання, заходів припинення та заходів відповідальності за порушення норм, правил і приписів, закріплених у законодавстві.

Форми примусу	
кримінальний	запобігання
адміністративний	припинення
цивільний	відповідальність
дисциплінарний	

Кримінальний примус – це сукупність заходів державного примусу, що застосовуються до фізичних осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, з метою правового забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням.

Наприклад, ст. 51 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 визначає такі види покарань:

- 1) штраф;
- 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
- 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 4) громадські роботи;
- 5) виправні роботи;
- 6) службові обмеження для військовослужбовців;
- 7) конфіскацію майна;
- 7-1) пробаційний нагляд;
- 8) арешт;
- 9) обмеження волі;
- 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;
- 11) позбавлення волі на певний строк;
- 12) довічне позбавлення волі.

Цивільний примус – це сукупність заходів державного примусу, що застосовуються до фізичних та юридичних осіб із метою примусити їх до виконання своїх цивільних обов’язків для відновлення порушених прав та інтересів позивача.

Наприклад, ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 визначає такі способи захисту цивільних прав та інтересів:

- 1) визнання права;*
- 2) визнання правочину недійсним;*
- 3) припинення дії, що порушує право;*
- 4) відновлення становища, що існувало до порушення;*
- 5) примусове виконання обов’язку в натурі;*
- 6) зміну правовідношення;*
- 7) припинення правовідношення;*
- 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;*
- 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди;*
- 10) визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.*

Адміністративний примус – це сукупність заходів державного примусу, що застосовуються до фізичних та юридичних осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, з метою охорони прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов’язків, відповідальності перед суспільством.

Наприклад, ст. 24 КУпАП від 07.12.1984 визначено, що видами адміністративних стягнень є:

- 1) попередження;*
- 2) штраф;*
- 3) оплатне вилучення предмета, що став знаряддям вчинення або безпосереднім об’єктом адміністративного правопорушення;*
- 4) конфіскація: предмета, що став знаряддям вчинення або безпосереднім об’єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення;*
- 5) позбавлення спеціального права, наданого конкретному громадянинуві (права керування транспортними засобами, права полювання);*
позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 5-1) громадські роботи;*
- 6) виправні роботи;*
- 6-1) суспільно корисні роботи;*
- 7) адміністративний арешт;*
- 8) арешт з утриманням на гауптвахті.*

Дисциплінарний примус – це сукупність заходів державного примусу, що застосовуються до фізичних осіб, які вчинили дисциплінарні проступки, порушили правила та вимоги службової або навчальної дисципліни.

Наприклад, згідно зі ст. 48 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24.03.1999, на військовослужбовців можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення, як:

- а) зауваження;*
- б) догана;*
- в) сувора догана;*
- г) позбавлення чергового звільнення з розташування військової частини чи з корабля на берег (стосовно військовослужбовців строкової військової служби та курсантів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти);*
- г) попередження про неповну службову відповідність (крім осіб рядового складу строкової військової служби);*
- д) пониження в посаді;*
- е) пониження у військовому званні на один ступінь (стосовно осіб сержантського (старшинського) та офіцерського складу);*
- є) пониження у військовому званні з переведенням на нижчу посаду (стосовно військовослужбовців сержантського (старшинського) складу);*
- ж) звільнення з військової служби через службову невідповідність (крім осіб, які проходять строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації на особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, а також військовозобов'язаних під час проходження навчальних (перевірочних) і спеціальних зборів та резервістів під час проходження підготовки та зборів).*

Запобігання – це сукупність заходів державного примусу, що застосовуються до фізичних та юридичних осіб із метою уникнення негативних наслідків для правоохоронюваних інтересів, мінімізації або недопущення вчинення правопорушень.

Запобігання можна поділити на профілактику та превенцію.

Наприклад, проведення податкових перевірок, вакцинації, перевірки документів та вантажів на блокпостах, заборона перебувати в громадських будинках і спорудах, громадському транспорті без вдягнутих засобів індивідуального захисту, заборона перебувати у контрольованому прикордонному районі без документів тощо.

Наприклад, згідно зі ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірку документів особи;*
- 2) опитування особи;*
- 3) поверхневу перевірку і огляд;*
- 4) зупинення транспортного засобу;*
- 5) вимогу залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;*
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;*
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;*
- 8) перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;*
- 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;*
- 10) перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;*
- 11) поліцейське піклування.*

Превенція (з лат. praeventio – попереджую, запобігаю) – заходи запобігання правопорушенням, їх негативним наслідкам, що переважно застосовуються до особи або групи осіб.

Профілактика (з грец. πρόφύλακός – запобіжний, попереджуючий) – сукупність заходів, спрямованих на попередження надзвичайних подій, правопорушень, епідемій, епізоотій, усунення чинників, що їм сприяють.

Припинення – це сукупність заходів державного примусу, що застосовуються до фізичних та юридичних осіб із метою термінового реагування на певну надзвичайну ситуацію, подію або правопорушення.

Розрізняють загальні спеціальні та процесуальні заходи припинення.

Наприклад: зупинка виробництва чи діяльності підприємства, арешт або затримання правопорушника, ізоляція під час карантину тощо; ст. ст. 22 «Замороження активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням», 23 «Зупинення фінансових операцій» Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019.

Загальні – відрізняються універсальним та комплексним характером, не пов'язані зі провадженням.

Наприклад, ст. 32 «Обмежувальні протиепідемічні заходи» Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2000.

Спеціальні – являють собою спеціальні види заходів припинення.

Наприклад, ст. 44 «Застосування фізичної сили» Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015.

Процесуальні – регламентовані процесуальним законодавством, здійснюються в межах певного провадження.

Наприклад, ст. 261 «Адміністративне затримання» КУпАП від 07.12.1984.

Відповідальність – це сукупність заходів державного примусу, що застосовуються до винних у вчиненні правопорушення фізичних та юридичних осіб і мають прояв у вигляді несприятливих наслідків.

Розрізняють моральні та матеріальні заходи відповідальності.

Наприклад, дисциплінарні стягнення, що накладаються на осіб рядового і начальницького складу, передбачені Дисциплінарним статутом служби цивільного захисту, затвердженим Законом України від 05.03.2009.

Матеріальні – заходи відповідальності, що передбачають певні несприятливі матеріальні наслідки для фізичної або юридичної особи, які вчинили порушення охоронюваних законом норм.

Наприклад, ст. 29 «Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення» КУпАП від 07.12.1984.

Моральні – заходи, що передбачають настання несприятливих наслідків для фізичної або юридичної особи, які вчинили порушення охоронюваних законом норм та мають прояв через соціальний тиск, вплив на свідомість та внутрішні переконання.

Наприклад, ст. 32 «Адміністративний арешт» КУпАП від 07.12.1984.

3.4. Контроль і нагляд

Контроль і нагляд є основними засобами забезпечення законності у публічному адмініструванні. В умовах дії особливих правових режимів увага до контролю і нагляду посилюється, а характер таких заходів змінюється.

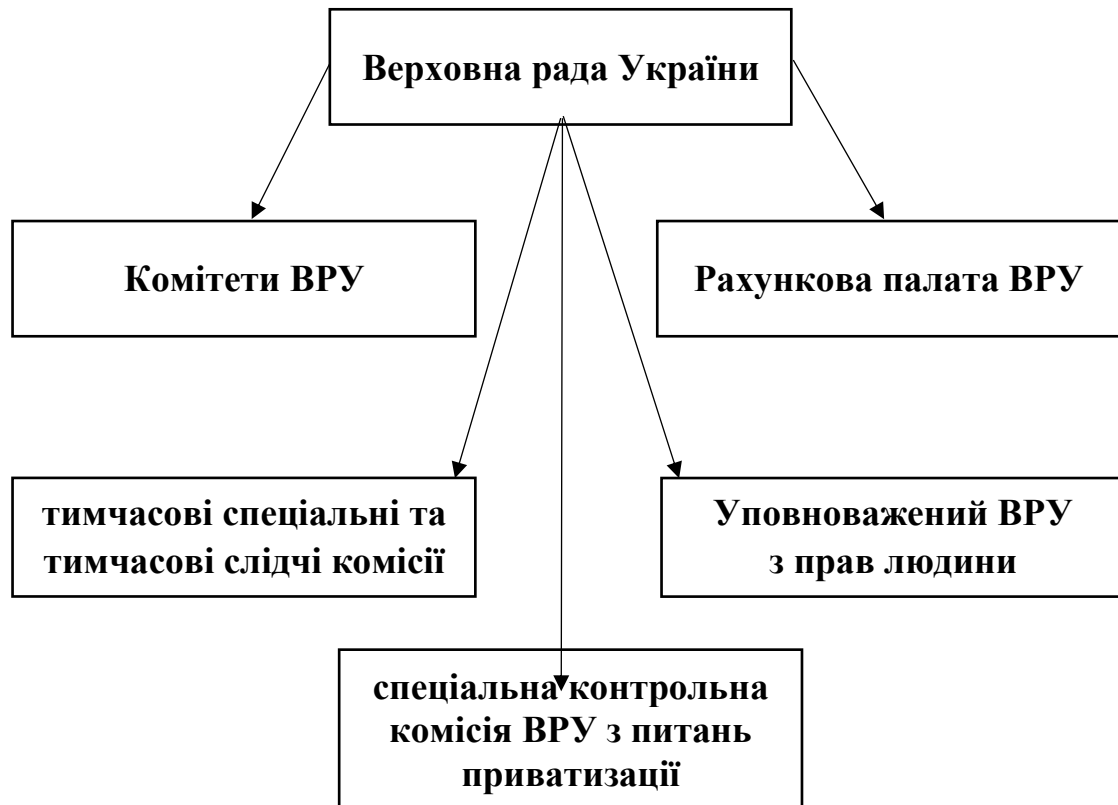
Відмінність контролю та нагляду		
<i>критерій</i>	<i>контроль</i>	<i>нагляд</i>
за суб'єктами	підпорядковані	непідпорядковані
за об'єктом	загальний	за напрямками, за сферами
за метою	забезпечення законності	запобігання правопорушень
за змістом	перевірки, інспектування	моніторинг, опитування
за результатом	усунення недоліків	усунення порушень

Контроль – це засіб забезпечення законності, що полягає у спостереженні та перевірці фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті, виявленні недоліків та прорахунків, їх оперативному усуненні, а також притягненні до відповідальності винних у порушенні встановлених правил і норм осіб.

Класифікація видів контролю	
<i>За суб'єктами здійснення</i>	владний, громадський
<i>За спрямованістю</i>	надвідомчий, міжвідомчий, відомчий
<i>За характером повноважень</i>	загальний, спеціальний
<i>За типом</i>	законодавчий, виконавчий, судовий
<i>За стадією здійснення</i>	попередній, поточний, підсумковий
<i>За часом реалізації</i>	разовий, періодичний, постійний
<i>За сферою охоплення</i>	внутрішній, зовнішній

Парламентський контроль

У вузькому розумінні парламентський контроль здійснюється Верховною Радою України (ст. 85 Конституції України від 28.06.1996).

У широкому розумінні парламентський контроль охоплює також діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (ст. 101 Конституції України), Рахункової палати Верховної Ради України (ст. 98 Конституції України), Комітетів Верховної Ради України (ст. 89 Конституції України), Спеціальної контрольної комісії Верховної Ради України з питань приватизації, а також тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій (ст. 89. Конституції України).

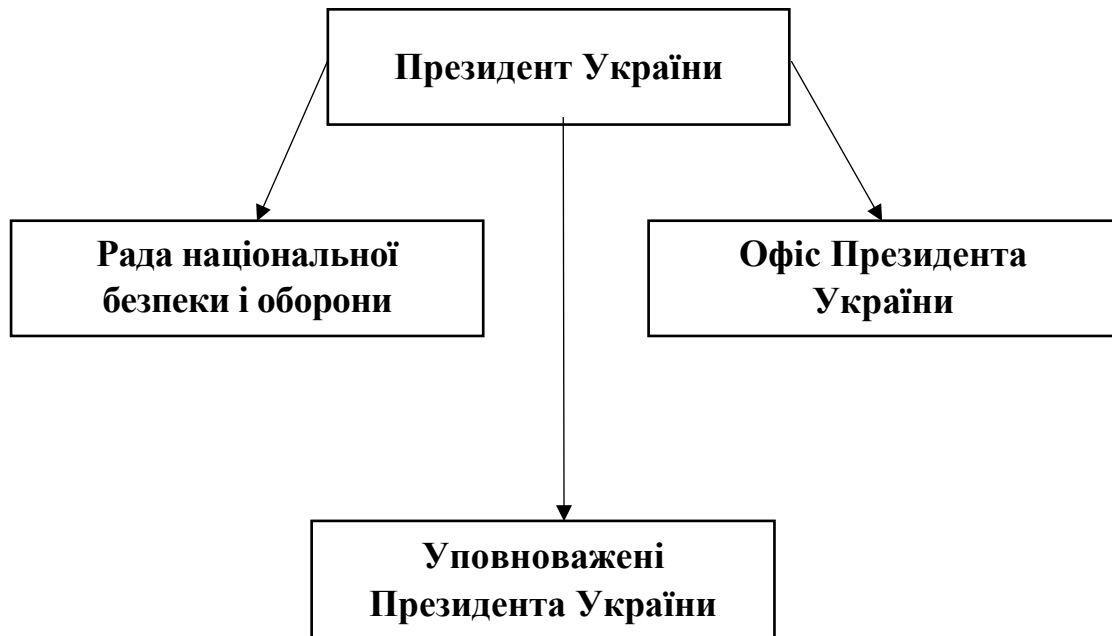

Урядовий контроль здійснюється вищим органом виконавчої влади – Кабінетом Міністрів України, Секретаріатом Кабінету Міністрів України, а також Прем'єр-міністром особисто.

Нормативно-правову основу урядового контролю складають:

- ст. 113-116 Конституції України від 28.06.1996;
- Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014;
- постанова Кабінету Міністрів України № 950 від 18.07.2007 «Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України»;
- Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 784 від 31.05.2006;
- Положення про Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 125 від 21.02.2017.

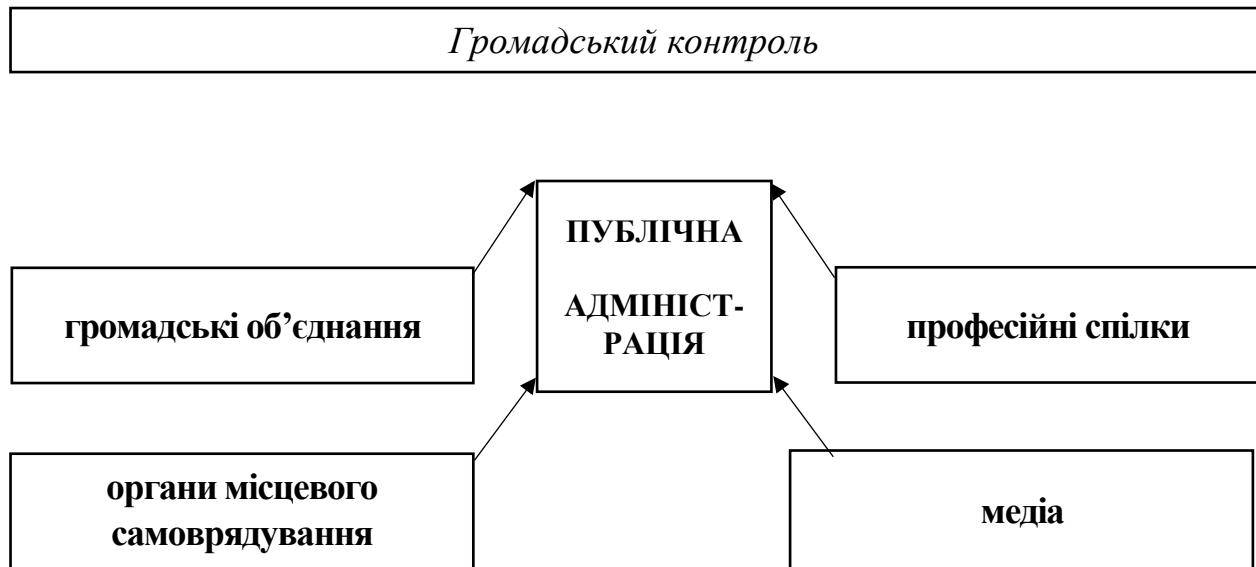
Президентський контроль

Президентський контроль здійснюється главою держави – Президентом України особисто, а також через спеціально утворені інститути.

Нормативно-правову основу президентського контролю складають:

- ст. ст. 102, 106, 107 Конституції України від 28.06.1996;*
- Положення про Офіс Президента України, затверджене Указом Президента України № 436/2019 від 25.06.2019;*
- Положення про Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу, затверджене Указом Президента України № 841/2014 від 03.11.2014;*
- Положення про Уповноваженого Президента України з питань волонтерської діяльності, затверджене Указом Президента України № 879/2019 від 04.12.2019;*
- Положення про Спеціального уповноваженого Президента України з питань реалізації міжнародних безпекових гарантій та розвитку сил оборони України, затверджене Указом Президента України № 88/2024 від 22.02.2024.*

Громадський контроль – це здійснювана інститутами громадянського суспільства система заходів, спрямована на забезпечення відкритості, прозорості та підзвітності у діяльності публічної адміністрації, оцінку ефективності сервісної складової та формування пропозицій і рекомендацій для усунення виявлених недоліків і прогалин.

Громадський контроль здійснюється:

- органами місцевого самоврядування (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997);
- професійними спілками (Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999);
- медіа (Закон України «Про медіа» від 13.12.2022);
- громадськими об'єднаннями (Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012).

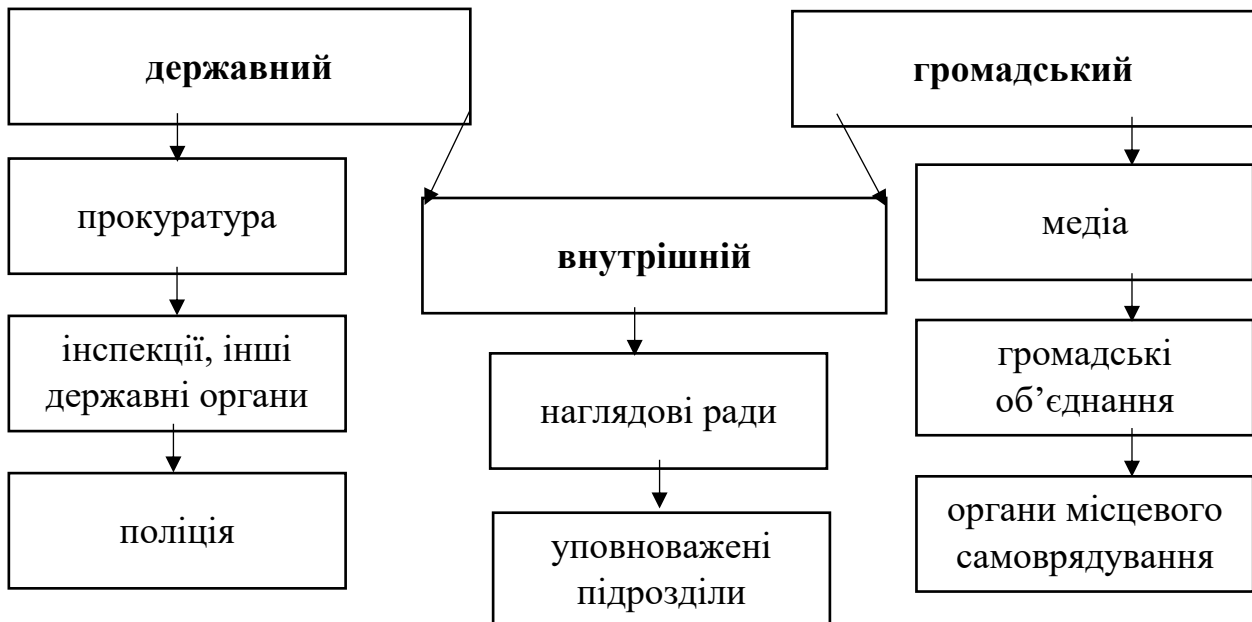
Важливо: в умовах дії особливих правових режимів громадський контроль може бути обмежений або припинений. Наприклад, «під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції, визначений статтями 86–88 та 90 цього Закону, не здійснюється» (ст. 90-1 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015).

Нагляд – це засіб забезпечення законності, що полягає у виявленні та реагуванні на порушення норм, правил і стандартів організаційно невідпорядкованими об’єктами та здійснюється спеціально уповноваженими суб’єктами

Класифікація видів нагляду

<i>За суб’єктами здійснення</i>	державний, громадський, внутрішній
<i>За метою</i>	загальний, цільовий, спеціальний
<i>За нормативною основою</i>	законодавчий, підзаконний
<i>За спрямуванням</i>	галузевий, функціональний, об’єктовий
<i>За формою організації</i>	безпосередній, дистанційний
<i>За характером реалізації</i>	прямий, непрямий
<i>За часом реалізації</i>	оперативний, періодичний, регулярний

Види нагляду за суб’єктами

Види державного нагляду

Нагляд прокуратури – одна з ключових функцій органів прокуратури, що полягає у забезпеченні законності, а також виявленні, усуненні та попередженні порушень законодавства.

Наприклад, згідно з ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 на прокуратуру покладаються функції нагляду: а) за дотриманням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; б) за дотриманням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян.

Нагляд державних інспекцій та інших органів – це система заходів, що здійснюються відповідними суб'єктами (державними інспекціями, іншими державними органами виконавчої влади) щодо організаційно непередбачених об'єктів, передбачають спостереження за виконанням законодавства і стандартів у різних сферах суспільного життя та реагування на випадки його порушень.

Наприклад, згідно з п. 1 Положення про Державну екологічну інспекцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 275 від 19.04.2017, Держекоінспекція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів і який реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

Інший приклад: згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» від 16.12.2021 Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку (регуляторний орган) здійснює державне регулювання, а також державний нагляд (контроль) щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства у сферах: 1) електронних комунікацій; 2) радіочастотного спектра; 3) надання послуг поштового зв'язку.

Нагляд поліції – це система заходів, що здійснюються Національною поліцією України відповідно до законодавства щодо

організаційно непередпорядкованих об'єктів. Нагляд поліції буває загальним та спеціальним.

Наприклад, згідно з п. 33, 46 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 поліція відповідно до покладених на неї завдань: а) у межах своєї компетенції здійснює нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях, за дотриманням вимог у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та вживає відповідних заходів у разі порушення законодавства у цій сфері; б) здійснює адміністративний нагляд відповідно до закону.

Згідно зі ст. 32 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 органи Національної поліції України здійснюють нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях, за дотриманням вимог у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та вживають відповідних заходів у разі порушення законодавства у цій сфері.

Поліцейські в порядку, установленому Законом України «Про Національну поліцію», мають право на застосування вогнепальної зброї для відбиття нападу тварин, які загрожують життю і здоров'ю особи чи поліцейського.

Нормативно-правовою основою адміністративного нагляду поліції є:

– Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994;

– спільний наказ МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань № 1303/203 від 04.11.2003 «Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі»;

– Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006.

Види внутрішнього нагляду

Нагляд, що здійснюється наглядовими радами – це система заходів, що здійснюються в межах компетенції спеціально утвореними колегіальними органами і спрямовані на організацію та управління діяльністю підприємства, організації, установи.

Наприклад, згідно зі ст. 6 Закону України «Про особливості

управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16.06.2011 до виключної компетенції Наглядової ради Державного концерну «Укроборонпром» із-поміж іншого належать: здійснення контролю за виконанням Концерном та його учасниками покладених на них завдань у сфері оборонно-промислового комплексу та військово-технічного співробітництва; здійснення контролю за ефективним використанням і збереженням об'єктів державної власності, переданих в управління Концерну, провадженням фінансово-господарської діяльності Концерну; ініціювання проведення перевірок, ревізій та аудиту фінансово-господарської діяльності Концерну та його учасників, визначення аудитора Концерну.

Нагляд уповноважених підрозділів – це система заходів, що здійснюються спеціально уповноваженими підрозділами, утвореними в межах певної організації, та призначені для спостереження і своєчасного реагування на випадки порушень правил, норм і стандартів, встановлених для її персоналу.

Наприклад, згідно з п. 6 Розділу IV Положення про Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, затвердженого наказом Національної поліції України № 400 від 16.05.2023, працівники ДГДПІЛ під час виконання службових обов'язків відповідно до вимог законодавства України мають право: здійснювати нагляд за працівниками органів (підрозділів) поліції під час виконання ними службових обов'язків, моніторинг їхнього робочого часу, позапланову, вибірккову та іншу перевірку несення служби, у тому числі згідно з критеріями оцінювання ефективності їхньої професійної діяльності, тощо.

Види громадського нагляду

Нагляд медіа – це система заходів, котрі здійснюються медіа як суб'єктами, що полягає у спостереженні та висвітленні у встановленому законом порядку та формах різноманітних аспектів суспільного життя. Найчастіше об'єктами нагляду з боку медіа стає діяльність органів влади, політичних партій, окремих посадових осіб та прийняті ними рішення. Нагляд медіа є ефективним інструментом для забезпечення відкритості і прозорості у діяльності публічної адміністрації.

Приклад: ст. 11-1 «Права та обов'язки журналіста» Закону України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної

діяльності та соціальний захист журналіста» від 23.09.1997.

Нагляд громадських об'єднань – це система заходів спостереження за дотриманням законодавства органами влади та своєчасного реагування на випадки його порушення, що здійснюються громадськістю. Для цього можуть використовуватися петиції, звернення, публікації звітів, акції протесту тощо.

Приклад: ст. 21 «Права громадських об'єднань» Закону України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012.

Нагляд органів місцевого самоврядування – це система заходів, що здійснюються територіальними громадами в межах їхньої юрисдикції щодо спостереження і реагування на випадки порушень законодавства органами державної влади (їх посадовими особами), фізичними та юридичними особами незалежно від форми власності. Нагляд здійснюється шляхом громадських обговорень, звернень, заслуховування звітів, проведення перевірок тощо.

Приклад: ст. 54-1 «Староста» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997.

Особливості контролю і нагляду під час дії особливих правових режимів
--

створення спеціальних суб'єктів
збільшення об'єктів контрольної діяльності
посилення відповідальності за порушення встановлених вимог
спеціальний порядок звітності та широта засобів
безпосередня залежність від виду і характеру особливого правового режиму
тимчасовий характер низки контрольно-наглядових заходів

Спеціальні суб'єкти контролю і нагляду. Під час дії особливого періоду можуть створюватися тимчасові і спеціальні комісії, оперативні командування, робочі групи, тимчасові органи державної виконавчої влади.

Збільшення об'єктів контрольно-наглядової діяльності. У зв'язку зі збільшенням загрози для життя і здоров'я населення може бути розширене коло об'єктів, за якими здійснюються контрольно-наглядові заходи. Наприклад, такими як: заборона відвідування певних зон, місць, перебування на певній території, контрольований в'їзд та виїзд, відповідність сертифікатів профілактичних щеплень тощо.

Посилення відповідальності за порушення встановлених вимог. В

особливий період збільшуються санкції за порушення встановлених норм і правил. Зазвичай це закріплюється у законодавстві з-поміж обставин, що обтяжують відповідальність за вчинення правопорушення.

Спеціальний порядок звітності та широта засобів. Важлива вимога до засобів контролю і нагляду в особливий період – їхня оперативність, що передбачає постійне оновлення інформації про поточний стан справ. Наприклад, постійне інформування про стан ліквідації наслідків стихійного лиха.

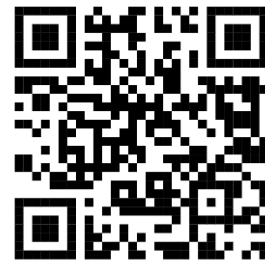
Безпосередня залежність від виду і характеру особливого правового режиму. Особливі правові режими мають спільні і відмінні риси, обумовлені їхньою природою та метою запровадження. Відповідно, відрізняються і види заходів, що мають місце під час дії таких особливих режимів.

Тимчасовий характер низки контрольних заходів. Після скасування дії особливого правового режиму поновлюється звичайний порядок регулювання суспільних відносин. Одні заходи контролю і нагляду скасовуються (контроль в'їзду/виїзду), інші ж продовжують діяти (адміністративний нагляд).

Завдання для самоконтролю

1. Надайте класифікацію органів публічної адміністрації.
2. Перерахуйте основних суб'єктів публічної адміністрації під час дії особливих правових режимів.
3. Проведіть класифікацію адміністративно-правових норм за визначеними критеріями.
4. Назвіть основні риси адміністративно-правових відносин під час дії особливих правових режимів.
5. Наведіть основні підходи до розуміння інструментів публічного адміністрування.
6. Поясніть співвідношення форм і методів публічного адміністрування.
7. Наведіть основні суб'єкти державного контролю.
8. Перерахуйте види нагляду за суб'єктами його здійснення.

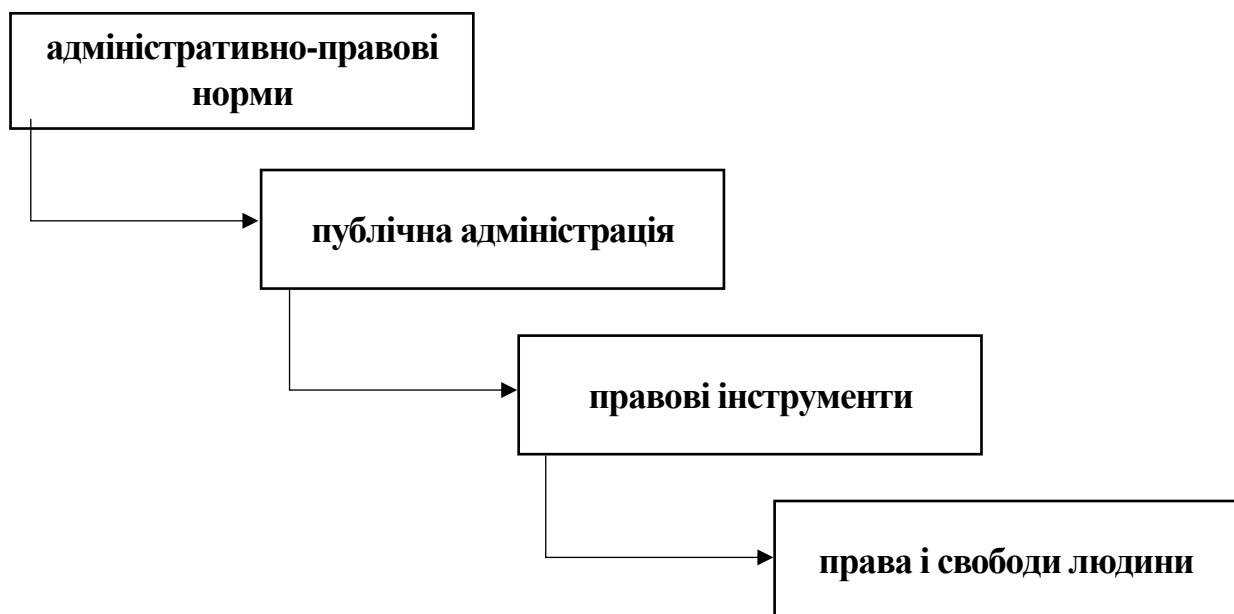
QR-коди з посиланнями для актуалізації знань:

Розділ 4 СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

4.1. Адміністративно-правове забезпечення прав та свобод людини і громадянина

Адміністративно-правове забезпечення прав та свобод людини і громадянина – це вплив адміністративно-правових норм на діяльність публічної адміністрації через використання нею правових інструментів та механізмів, спрямованих на охорону, захист, реалізацію та відновлення прав та свобод людини і громадянина

Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод досягається
реалізацією принципу людиноцентризму у законодавстві
конкретизацією повноважень суб'єктів, відповідальних за забезпечення прав
відповідністю прав людини і громадянина обов'язкам суб'єкта забезпечення
установленням адміністративних процедур для реалізації прав і свобод
наявністю засобів захисту та відновлення порушених прав і свобод
відповідальністю суб'єктів забезпечення за невиконання ними обов'язків

Зміст адміністративно-правового забезпечення прав та свобод людини

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ = ОХОРОНА + ЗАХИСТ + РЕАЛІЗАЦІЯ + ВІДНОВЛЕННЯ

Охорона прав і свобод.

Наприклад, згідно зі ст. 1 КУпАП від 07.12.1984 завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Захист прав і свобод.

Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 цей нормативно-правовий акт регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних.

Реалізація прав і свобод.

Наприклад, у преамбулі Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» від 02.06.2011 закріплено, що цей закон відповідно до Конституції України визначає зміст права на безоплатну правничу допомогу, порядок реалізації цього права, суб'єктів, підстави та порядок надання безоплатної правничої допомоги, державні гарантії щодо надання безоплатної правничої допомоги.

Відновлення прав і свобод.

Наприклад, у преамбулі Закону України «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою» від 17.04.2014 закріплено, що цей закон визначає статус осіб, депортованих за національною ознакою, встановлює гарантії держави щодо відновлення їхніх прав, принципи державної політики та повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування щодо відновлення прав цих осіб.

Адміністративно-правове забезпечення прав та свобод людини і громадянина під час дії особливих правових режимів

Особливість адміністративно-правового забезпечення прав та свобод людини і громадянина під час дії особливих правових режимів полягає у досягненні балансу між:

забезпеченням прав і свобод людини та громадянина

відверненням загрози правоохоронюваним інтересам

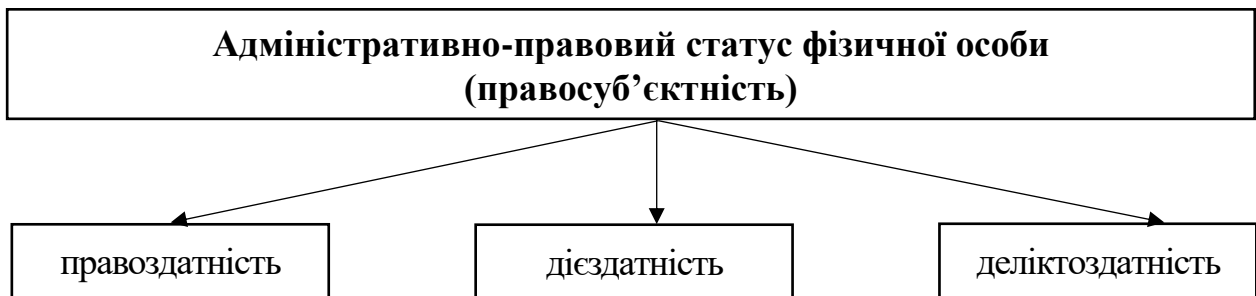
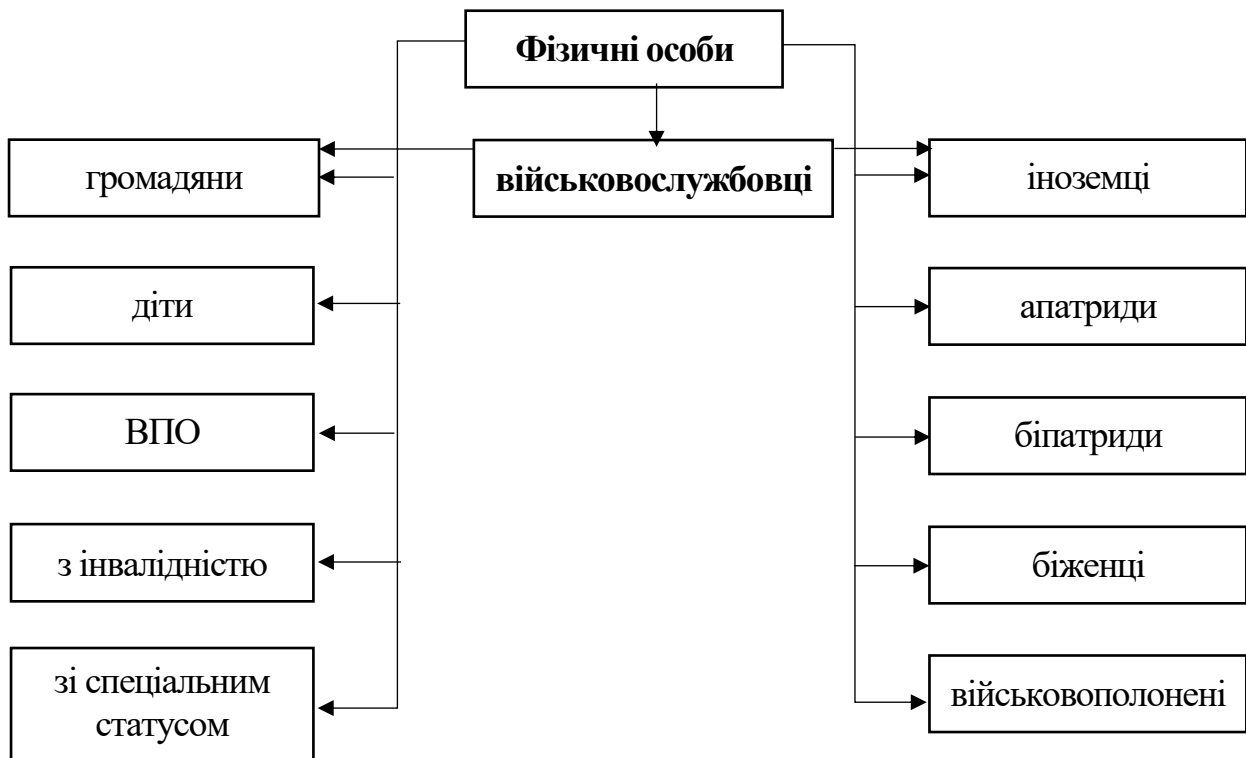
відновленням звичайного правопорядку у суспільстві

Сутність адміністративно-правового забезпечення прав та свобод людини і громадянина під час дії особливих правових режимів

ОКРЕМІ	адміністративні процедури спрощуються (надання соціальних послуг, взяття на облік внутрішньо переміщеної особи тощо)
	права і свободи тимчасово обмежуються (недоторканність житла, право на освіту тощо)
	права і свободи додатково захищаються (життя, особиста свобода, повага до гідності тощо)

4.2. Адміністративно-правовий статус фізичних осіб в Україні

Фізична особа – це наділений правосуб'єктністю індивід, який виступає самостійним суб'єктом адміністративно-правових відносин.

Адміністративно-правовий статус фізичних осіб в Україні

Фізичні особи за обсягом адміністративних прав і свобод	<p>Громадянин – це особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України (Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001).</p>
	<p>Дитина – це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, що застосовується до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше (Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001). Правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею 14 років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років (ст. 6 Сімейного кодексу України від 10.01.2002).</p>
	<p>Внутрішньо переміщена особа – це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру (Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014).</p>
	<p>Особа з інвалідністю – це особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов’язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист (Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991).</p>
	<p>Особа зі спеціальним статусом – це особа, адміністративно-правовий статус якої (права, обов’язки, відповідальність) має певні особливості (наприклад, народні депутати, державні службовці, особи з дипломатичним імунітетом, особи, зниклі безвісти за особливих обставин, судді, моряки, постраждали від торгівлі людьми тощо).</p>
	<p>Військовослужбовець – це особа, яка проходить військову службу (Закон України «Про військовий обов’язок і військову службу» від 25.03.1992).</p>

Адміністративно-правовий статус фізичних осіб в Україні

Фізичні особи за обсягом адміністративних прав і свобод	<p>Іноземець – це особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав (Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001; Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011).</p>
	<p>Апатрид – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином (Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001).</p> <p>Апатрид (особа без громадянства) – особа, яка не розглядається як громадянин будь-якою державою з огляду на дію її закону (Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011).</p> <p>Апатрид (з лат. apatris – без Батьківщини) є особою без громадянства.</p>
	<p>Біпатрид (мультипатрид) – це особа, яка одночасно перебуває в громадянстві (підданстві) двох і більше держав.</p> <p>Біпатрид (з лат. bi – двічі та patria – Вітчизна) є особою з двома і більше громадянствами.</p>
	<p>Біженець – це особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань (Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011).</p>

Адміністративно-правовий статус фізичних осіб в Україні

Фізичні особи за обсягом адміністративних прав і свобод

Військовополонений – це особа, яка потрапила в полон до супротивника й належить до однієї з таких категорій:

1. Особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, котрі є частиною цих збройних сил;

2. Членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;

с) вони носять зброю відкрито;

д) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

3. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує;

4. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, зокрема: цивільних осіб із екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил – за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку;

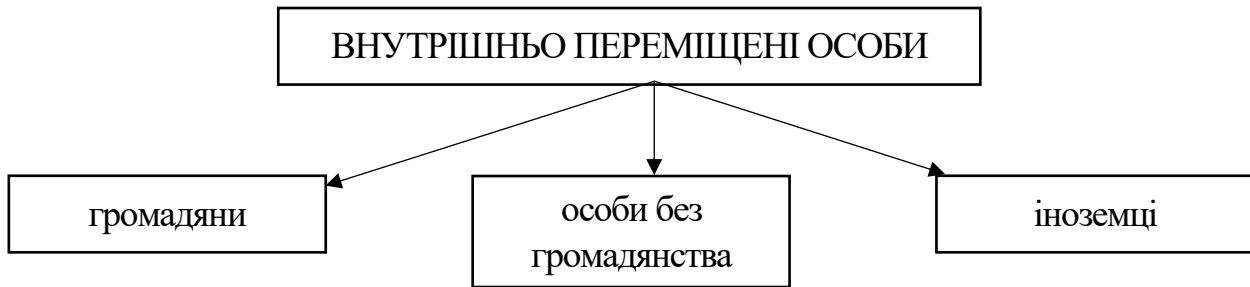
5. Членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права;

6. Жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни

(Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949).

**Адміністративно-правовий статус
внутрішньо переміщених осіб в Україні**

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014.

ПРАВА	ОБОВ'ЯЗКИ
на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус	дотримуватися Конституції та законів України, інших актів законодавства
на зайнятість	повідомляти про зміну місця проживання структурний підрозділ із питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за новим місцем проживання протягом 10 днів зі дня прибуття до нового місця проживання

на пенсійне забезпечення	у разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання внутрішньо переміщена особа зобов'язана повідомити про це структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем отримання довідки не пізніше як за три дні до дня від'їзду
на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	у разі виявлення надання внутрішньо переміщеною особою завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки про взяття на облік – відшкодувати фактичні витрати, понесені за рахунок державного та місцевих бюджетів у результаті реалізації прав, передбачених законом
на соціальні послуги	інші обов'язки, визначені Конституцією та законами України
на освіту	
на право голосу на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах та референдумах у порядку, встановленому законом	
на єдність родини	
на сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок унаслідок внутрішнього переміщення	
на інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів	

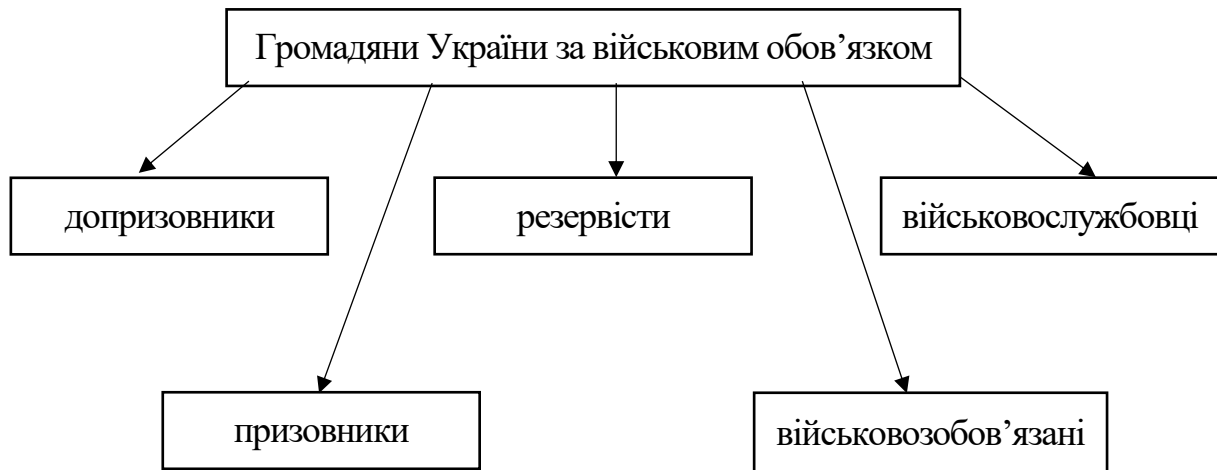
на безпечні умови життя і здоров'я
на достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території покинутого місця проживання особи, а також місця її тимчасового поселення, стан інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод
на створення належних умов для постійного чи тимчасового проживання особи
на забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено
на сприяння у переміщенні рухомого майна особи
на сприяння у поверненні на попереднє місце проживання
на забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством
на отримання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я
на влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади

на отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування
на проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування
на безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення
на отримання гуманітарної та благодійної допомоги
на інші права, визначені Конституцією та законами України
на отримання комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення (містечках зі збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях тощо) за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення

**Адміністративно-правовий статус фізичних осіб
за відношенням до військового обов'язку**

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992.

Допризовники – особи, які підлягають взяттю на військовий облік.

Призовники – особи, які взяті на військовий облік.

Військовослужбовці – особи, які проходять військову службу.

Військовозобов'язані – особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави.

Резервісти – особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період.

Складові адміністративно-правового статусу фізичних осіб в Україні

Правоздатність. Виникає з моменту народження, припиняється з моменту смерті фізичної особи. Є фактичною можливістю особи бути суб'єктом адміністративного права, мати адміністративні права і обов'язки.

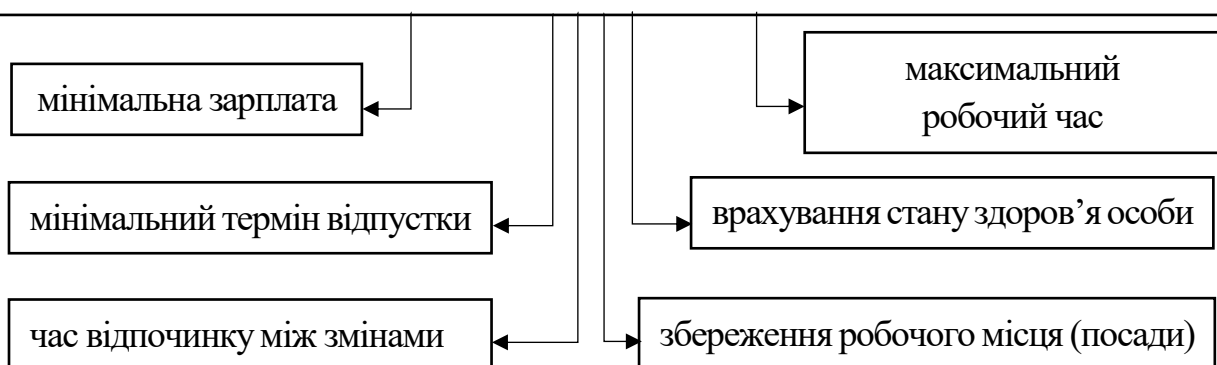
Дієздатність. Змінюється з досягненням певного віку та/або набуттям статусу особою. Є здатністю особи набувати і реалізовувати своїми діями адміністративні права та виконувати адміністративні обов'язки.

Деліктоздатність. Виникає з досягненням віку адміністративної відповідальності – 16 років. Є спроможністю особи нести відповідальність за порушення адміністративно-правових норм.

Важливо: під час дії особливих правових режимів адміністративно-правовий статус людини і громадянина змінюється. Окремі права і свободи тимчасово обмежуються, натомість збільшуються обов'язки – залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт, захист Вітчизни тощо.

Особливості адміністративно-правового статусу фізичних осіб в Україні в умовах воєнного стану

Стандарти трудової повинності працездатних осіб в умовах воєнного стану

Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 753 від 13.07.2011.

У період дії воєнного стану громадяни України чоловічої статі віком від 18 до 60 років зобов'язані:	
мати при собі військово-обліковий документ разом із документом, що посвідчує особу	пред'являти ці документи за вимогою уповноваженого представника районного (міського) ТЦКСП або поліцейського, а також представника Державної прикордонної служби України у прикордонній смузі, контролюваному прикордонному районі та на пунктах пропуску через державний кордон України
Обмеження прав і свобод громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років в умовах воєнного стану	
Вчинення консульських дій у закордонних дипломатичних установах України в умовах воєнного стану за заявами громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років, які не оновили персональні дані у строки, визначені законом, здійснюється за умови одночасного їх оновлення	
Оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон розміщеним за межами України відокремленим підрозділом (філією, представництвом) державного підприємства, що належить до сфери управління Державної міграційної служби України, громадянам України чоловічої статі віком від 18 до 60 років здійснюється за умови наявності у вказаних осіб військово-облікових документів	

Особливості адміністративно-правового статусу фізичних осіб в Україні під час дії особливих правових режимів

Конституційні права та свободи людини і громадянина **не можуть бути обмежені**, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах **воєнного або надзвичайного стану** можуть встановлюватися **окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень**.

Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України (ст. 64 Конституції України від 28.06.1996).

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015.

В умовах воєнного стану **не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина**, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України (ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015).

Права і свободи, що НЕ МОЖУТЬ бути обмежені

стаття Конституції	зміст права/свободи
стаття 24	Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.
стаття 25	Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.
стаття 27	Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

<p>стаття 28</p>	<p>Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям.</p>
<p>стаття 29</p>	<p>Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом 72 годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника.</p>
<p>стаття 40</p>	<p>Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.</p>
<p>стаття 47</p>	<p>Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.</p>
<p>стаття 51</p>	<p>Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.</p>

<p>стаття 52</p>	<p>Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.</p>
<p>стаття 55</p>	<p>Права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених Конституцією, та у порядку, визначеному законом. Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.</p>
<p>стаття 56</p>	<p>Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.</p>
<p>стаття 57</p>	<p>Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.</p>
<p>стаття 58</p>	<p>Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.</p>

стаття 59	Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.
стаття 60	Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.
стаття 61	Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.
стаття 62	Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.
стаття 63	Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист. Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

**Особливості адміністративно-правового статусу
фізичних осіб в Україні**

Права і свободи, що МОЖУТЬ бути обмежені	
стаття Конституції	зміст права/свободи
стаття 23	Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.
стаття 30	Кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.
стаття 31	Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.
стаття 32	Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

стаття 33	Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.
стаття 34	Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.
стаття 35	Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова. Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

<p>стаття 36</p>	<p>Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно Конституцією і законами України. Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно Конституцією і законами України. Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Усі об'єднання громадян рівні перед законом.</p>
<p>стаття 38</p>	<p>Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.</p>
<p>стаття 39</p>	<p>Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.</p>

стаття 41	<p>Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.</p> <p>Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.</p>
стаття 42	<p>Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.</p>

<p>стаття 43</p>	<p>Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.</p>
<p>стаття 44</p>	<p>Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей. Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку. Заборона страйку можлива лише на підставі закону.</p>
<p>стаття 45</p>	<p>Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом.</p>

стаття 46	Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.
стаття 48	Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.
стаття 49	Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.
стаття 50	Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

<p>стаття 53</p>	<p>Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.</p>
<p>стаття 54</p>	<p>Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.</p>

4.3. Адміністративно-правовий статус сил безпеки і оборони

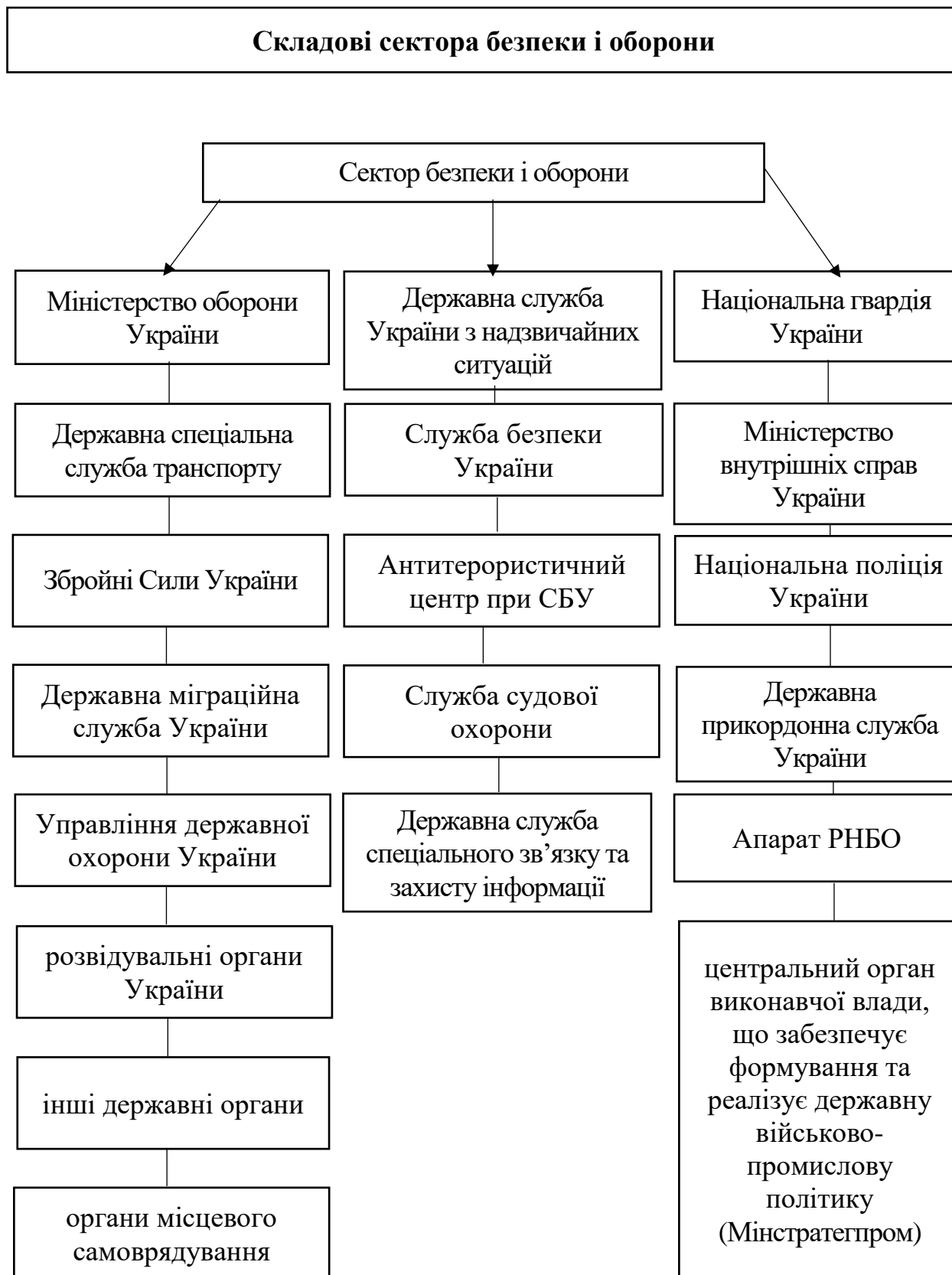
Сектор безпеки і оборони – система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, котрі добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України.

Сили безпеки – правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України.

Сили оборони – Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із

Сектор безпеки і оборони України	сили безпеки
	сили оборони
	оборонно-промисловий комплекс
	громадяни та громадські об'єднання, котрі добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки

Складові сектора безпеки і оборони

Міністерство оборони України – це головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у війсьній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та в особливий період.

Основні завдання Міноборони

організація в силах оборони заходів оборонного планування

визначення засад військової, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони

здійснення військово-політичного та адміністративного керівництва Збройними Силами України

забезпечення формування та реалізація державної політики з питань національного спротиву

здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони

забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, реалізації державної політики з оборонних питань, що пов'язані з використанням повітряного простору України та захистом суверенітету держави

координація діяльності Держспецтрансслужби для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період

Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності

Основні завдання ЗСУ

оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності

Міністерство внутрішніх справ України – головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах:

– забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

– захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

– цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

– міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Міністерство внутрішніх справ України – головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України (у частині повноважень із координації розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та вирішення інших пов'язаних із цим питань відповідно до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12.07.2018).

Основні завдання МВС

забезпечення формування державної політики у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг

забезпечення формування державної політики у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні

забезпечення формування державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності

забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів

забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України (у частині повноважень із координації розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та вирішення інших пов'язаних із цим питань відповідно до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12.07.2018)

Національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Основні завдання НПУ

забезпечення публічної безпеки і порядку

охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави

протидія злочинності

надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги

Національна гвардія України – військове формування з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначене для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

Основні завдання НГУ

участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони

У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони.

Зі введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України «Про Національну гвардію України».

Державна прикордонна служба України – правоохоронний орган спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону України.

Основні завдання ДПСУ

забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності.

Основні завдання ДСНС

реалізація державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності

здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сферах пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб

внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах

виконання функцій компетентного органу у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки

Державна міграційна служба України – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Основні завдання ДМСУ

реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів

внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів

Державна спеціальна служба транспорту – спеціалізоване військове формування, що входить до системи Міністерства оборони України, призначене для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період.

Основні завдання Держспецтрансслужби

технічне прикриття, відбудова, встановлення загороджень на об'єктах національної транспортної системи України з метою забезпечення діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України

будівництво та ремонт у мирний час і в умовах воєнного стану нових та підвищення строку експлуатації і пропускної спроможності діючих об'єктів національної транспортної системи

відбудова транспортних комунікацій, порушених унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, аварій і катастроф

охорона об'єктів національної транспортної системи України в мирний час і в особливий період

виконання інших завдань, пов'язаних із участю в обороні держави та забезпеченням ефективного функціонування національної транспортної системи України

Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку України.

Основні завдання СБУ

захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань із боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці

попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, що безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України

Розвідувальні органи України здійснюють розвідувальну діяльність із метою сприяння реалізації національних інтересів України та протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України у визначених законом сферах.

Пріоритетні завдання розвідувальним органам визначаються Президентом України.

*Наприклад, **Служба зовнішньої розвідки України** є розвідувальним органом України, що функціонує як окремий державний орган, не належить до системи органів виконавчої влади та здійснює свою діяльність під загальним керівництвом Президента України та демократичним цивільним контролем відповідно до Закону України «Про розвідку» від 17.09.2020 (Закон України «Про Службу зовнішньої розвідки України» від 01.12.2005).*

Управління державної охорони України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, підпорядкований Президентові України та підконтрольний Верховній Раді України.

Основні завдання УДО
здійснення державної охорони щодо органів державної влади України
забезпечення безпеки посадових осіб, визначених законом, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами
забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, визначених законом, які проживають разом із ними або супроводжують їх
запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення
охорона об'єктів, визначених законом
забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для визначених законом посадових осіб
участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом

Служба судової охорони – державний орган у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, органах та установах системи правосуддя.

Основні завдання ССО
підтримання громадського порядку в суді
припинення проявів неповаги до суду
охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя
виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду
забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України – державний орган, призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, активної протидії агресії у кіберпросторі, а також інших завдань відповідно до закону.

Основні завдання Держспецзв'язку
формування та реалізація державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах (далі – інформаційно-комунікаційні системи) і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у сферах використання державних інформаційних ресурсів у частині захисту інформації, протидії технічним розвідкам, функціонування, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, активної протидії агресії у кіберпросторі
участь у формуванні та реалізації державної політики у сферах електронного документообігу в інформаційно-комунікаційних системах, в яких обробляються службова інформація та державна таємниця (в частині захисту інформації державних органів та органів місцевого самоврядування), захисту критичної інформаційної інфраструктури
забезпечення у встановленому порядку та в межах компетенції діяльності суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом
реалізація державної політики щодо захисту критичної технологічної інформації, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, здійснення державного контролю в цих сферах
визначення вимог до захисту критичної технологічної інформації, формування загальних вимог до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури, ведення переліку об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, здійснення заходів щодо його оновлення та актуалізації
здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства у сферах електронної ідентифікації, електронних довірчих послуг, захисту критичної інформаційної інфраструктури
створення та забезпечення функціонування системи активної протидії агресії у кіберпросторі
створення та забезпечення функціонування Центру активної протидії агресії у кіберпросторі
виконання інших завдань, передбачених законодавством у сфері забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту
Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (Мінстратегпром) – головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики в сфері космічної діяльності.

Основні завдання Мінстратегпрому

забезпечення формування та реалізації державної політики у сферах:

- державної промислової політики, державної політики щодо розвитку стратегічних галузей промисловості, зокрема військово-промислової політики в оборонно-промисловому комплексі;
- державного оборонного замовлення;
- інноваційної діяльності у стратегічних галузях промисловості;
- здійснення управління об'єктами державної власності, що віднесені до сфери управління Мінстратегпрому в установленому законодавством порядку

забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері космічної діяльності

забезпечення формування та реалізації державної політики у сферах:

- військово-технічного співробітництва;
- зовнішньоекономічної діяльності з питань забезпечення функціонування та розвитку стратегічних галузей промисловості України, державної інвестиційної політики у стратегічних галузях промисловості, науково-технічної діяльності у стратегічних галузях промисловості, політики з імпортозаміщення та цінової політики у стратегічних галузях промисловості;
- європейської інтеграції під час виконання Україною зобов'язань за міжнародними договорами України, у переговорах, спрямованих на забезпечення розвитку довірливих відносин із ЄС у межах повноважень Мінстратегпрому

забезпечення у стратегічних галузях промисловості:

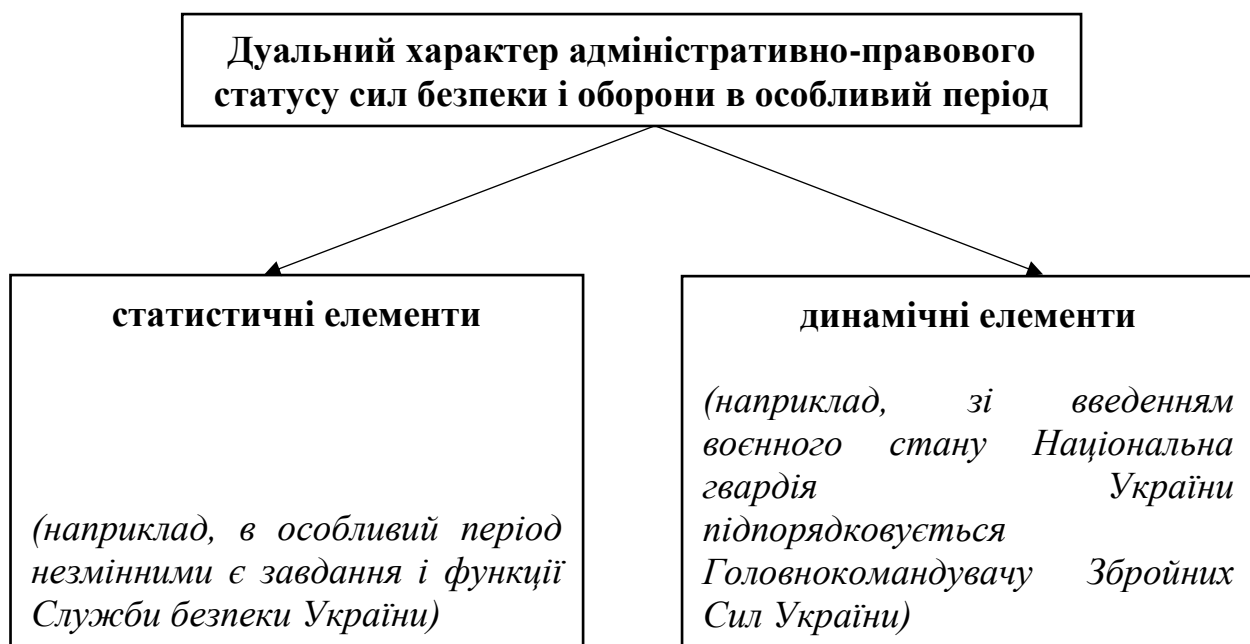
- участі у формуванні державної політики щодо провадження науково-дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої, фінансової та іншої діяльності підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Мінстратегпрому, функціонування державного фонду розвитку базових і критичних технологій, підтримки інновацій в оборонно-промисловому комплексі та в інших галузях промисловості;
- залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс, зокрема для впровадження новітніх технологій, створення конкурентоспроможних зразків високотехнологічної промислової продукції, зокрема продукції військового призначення, укладення договорів у межах державно-приватного партнерства відповідно до законодавства;
- вирішення питань із організації діяльності проведення переговорів з іноземними юридичними особами про одержання Україною компенсацій, укладення та виконання компенсаційних (офсетних) договорів із метою забезпечення узгодженості воєнно-економічної, військово-промислової і військово-технічної політики;
- організації роботи зі створення техніки для потреб оборони та безпеки

держави та інших стратегічних галузей промисловості;
– здійснення співробітництва з міжнародними організаціями, зокрема НАТО, з питань розвитку стратегічних галузей промисловості;
– разом із іншими центральними органами виконавчої влади відповідно до закону та в межах повноважень – розвитку міжнародного воєнно-економічного, військово-промислового та військово-технічного співробітництва, підготовки та укладення міжнародних договорів з цих питань, реалізації основ військово-технічної політики України, військово-технічного співробітництва з іноземними державами та розвитку оборонно-промислового комплексу

**Адміністративно-правовий статус сил безпеки і оборони
під час дії особливих правових режимів**

В умовах дії особливих правових режимів саме від органів публічної адміністрації, що належать до сил безпеки і оборони, залежить ефективність адміністративно-правового забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

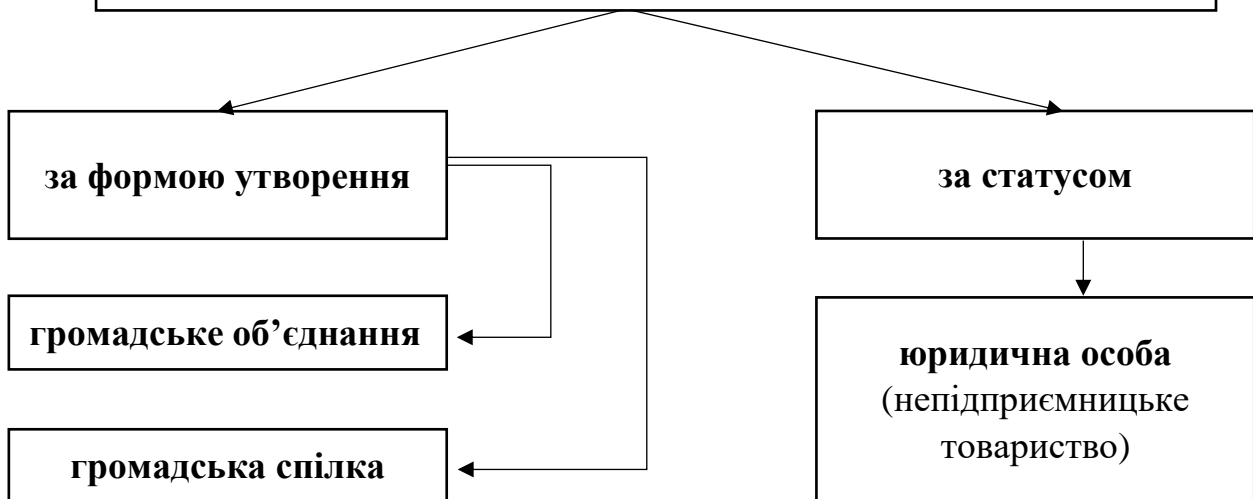
Адміністративно-правовий статус сил безпеки і оборони включає завдання, повноваження, порядок функціонування і взаємодії з іншими суб'єктами, а також відповідальність за порушення норм законодавства.

4.4. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань

Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань визначається організаційно-правовою формою їх утворення та діяльності – зі статусом юридичної особи (непідприємницького товариства) або без такого

Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів

Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

Важливо: у символіці громадського об'єднання не може використовуватися символіка російської імперської політики, символіка комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, символіка воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну (Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012).

Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань

Права громадських об'єднань
вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі)
звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб із пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами
одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації
брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя
проводити мирні зібрання
здійснювати інші права, не заборонені законом
Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи має право
бути учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права відповідно до законодавства
здійснювати відповідно до закону підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання, або через створені в порядку, передбаченому законом, юридичні особи (товариства, підприємства), якщо така діяльність відповідає меті (цілям) громадського об'єднання та сприяє її досягненню. Відомості про здійснення підприємницької діяльності громадським об'єднанням включаються до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
засновувати з метою досягнення своєї статутної мети (цілей) медіа
брати участь у здійсненні державної регуляторної політики відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003
брати участь у порядку, визначеному законодавством, у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування для проведення консультацій із громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій із питань, що стосуються сфери їхньої діяльності

**Відповідальність за порушення законодавства
про громадські об'єднання**

Посадові особи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, громадяни, іноземці, особи без громадянства за порушення законодавства про громадські об'єднання несуть відповідальність у порядку, встановленому законом	Громадські об'єднання, відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій за порушення законодавства несуть відповідальність, передбачену законами України
Участь у діяльності громадського об'єднання, відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації, діяльність яких заборонена в судовому порядку, тягне за собою адміністративну відповідальність, якщо законом не передбачено інший вид юридичної відповідальності	

Політична партія – це зареєстроване згідно із законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах

Права політичних партій

вільно провадити свою діяльність у межах, передбачених Конституцією України та законами України
брати участь у виборах Президента України, до Верховної Ради України, до інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у порядку, встановленому відповідними законами України
використовувати державні медіа, а також засновувати власні медіа, як це передбачено відповідними законами України
підтримувати міжнародні зв'язки з політичними партіями, громадськими організаціями інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями, засновувати (вступати між собою у) міжнародні спілки з додержанням вимог законодавства
ідейно, організаційно та матеріально підтримувати молодіжні, жіночі та інші об'єднання громадян, надавати допомогу у їх створенні
висловлювати публічно і обстоювати свою позицію з питань державного і суспільного життя
брати участь в обговоренні та оприлюднювати і обґрунтовувати критичну оцінку дій і рішень органів влади, використовуючи для цього державні і недержавні медіа в порядку, встановленому законом
вносити до органів державної влади України та органів місцевого самоврядування пропозиції, що є обов'язковими для розгляду відповідними органами в установленому порядку

Відповідальність за порушення законодавства про політичні партії	
<p>Посадові особи і громадяни, причетні до:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) створення, організації діяльності та участі в діяльності незареєстрованих політичних партій; 2) обмеження в правах чи переслідування громадян у зв'язку з належністю чи неналежністю до політичних партій; 3) необґрунтованої відмови в реєстрації політичної партії; 4) надання політичній партії будь-яких переваг чи обмеження передбачених законом прав політичної партії та її членів; 5) порушення закону при використанні символіки політичної партії; 6) заподіяння матеріальної чи моральної шкоди політичній партії; 7) утворення воєнізованих формувань; 8) участі у діяльності забороненої політичної партії або інших передбачених чинним законодавством порушень 	<p>притягаються до дисциплінарної, адміністративної, цивільної або кримінальної відповідальності згідно з законами України</p>

Благодійна організація – юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених законодавством, як основну мету її діяльності.

**Відповідальність за порушення законодавства
у сфері благодійної діяльності**

Суб'єкти благодійної діяльності і посадові особи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування несуть цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну та кримінальну відповідальність за порушення законодавства про благодійну діяльність у порядку, встановленому законом

Підставами для постановлення судового рішення щодо припинення діяльності благодійної організації за позовом державного реєстратора, спеціально уповноваженого органу з питань державної реєстрації або іншої заінтересованої особи, зокрема, є:

- 1) використання активів (доходів) благодійної організації з порушенням встановлених законодавством вимог до здійснення благодійної діяльності, що триває протягом не менш як 12 місяців;
- 2) неможливість самостійної реорганізації або ліквідації благодійної організації у випадках, визначених законом або установчими документами цієї організації;
- 3) засудження уповноважених осіб благодійної організації за вчинення кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України, передбаченого ст. 111-1 Кримінального кодексу України.

Важливо: до сфер благодійної діяльності належить сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану (Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012).

Волонтерська організація – це вид громадського об’єднання, зареєстрованого відповідно до Закону України «Про громадські об’єднання» від 22.03.2012, що провадить добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги як форми благодійної діяльності.

Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами.

Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності.

Права організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів
провадити діяльність із укладенням договору про провадження волонтерської діяльності з волонтером або без такого договору у порядку, визначеному законодавством
отримувати кошти та інше майно для здійснення волонтерської діяльності
самостійно визначати напрями здійснення волонтерської діяльності
видавати волонтерам посвідчення, що засвідчують їхню особу та вид волонтерської діяльності в межах організації
відшкодовувати волонтерам витрати, пов’язані з наданням ними волонтерської допомоги, передбачені ст. 11 Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011
страхувати життя і здоров’я волонтерів на період провадження ними волонтерської діяльності
запрошувати іноземців та осіб без громадянства для провадження волонтерської діяльності на території України, направляти громадян України за кордон для провадження волонтерської діяльності
набувати інші права, передбачені законом

Обов'язки організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів

забезпечувати волонтерам безпечні та належні для життя і здоров'я умови здійснення волонтерської діяльності

здійснювати підготовку волонтерів

надавати волонтерам достовірну, точну та повну інформацію щодо змісту та особливостей провадження волонтерської діяльності

забезпечувати вільний доступ до інформації, що стосується здійснення волонтерської діяльності організаціями та установами, котрі залучають до своєї діяльності волонтерів

Відповідальність за порушення законодавства у сфері волонтерської діяльності

Волонтери, організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, отримувачі волонтерської допомоги несуть відповідальність відповідно до закону

Релігійні організації в Україні – це релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об'єднання представляються своїми центрами (управліннями).

Релігійна громада – це місцева релігійна організація віруючих громадян одного й того самого культу, віросповідання, напрямку, течії або толку, які добровільно об'єдналися з метою спільного задоволення релігійних потреб.

Відповідальність за порушення законодавства про свободу совісті та релігійні організації

Особи, винні в порушенні законодавства про свободу совісті та релігійні організації, несуть відповідальність, встановлену законодавством України

Важливо: Законом України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» від 21.03.2023 визначено правові засади засудження російської імперської політики в Україні, заборони пропаганди її символіки та встановлено порядок ліквідації символіки російської імперської політики.

Завдання для самоконтролю

1. Сутність адміністративно-правового забезпечення прав та свобод людини і громадянина.
2. Наведіть поняття і складові правосуб'єктності.
3. Особливості адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб.
4. Перерахуйте права і свободи людини та громадянина, що не можуть бути обмежені в особливий період.
5. Наведіть основні складові сектора безпеки і оборони.
6. Перерахуйте основні завдання МВС України.
7. Що собою являє волонтерська діяльність?
8. Наведіть основні види громадських об'єднань.

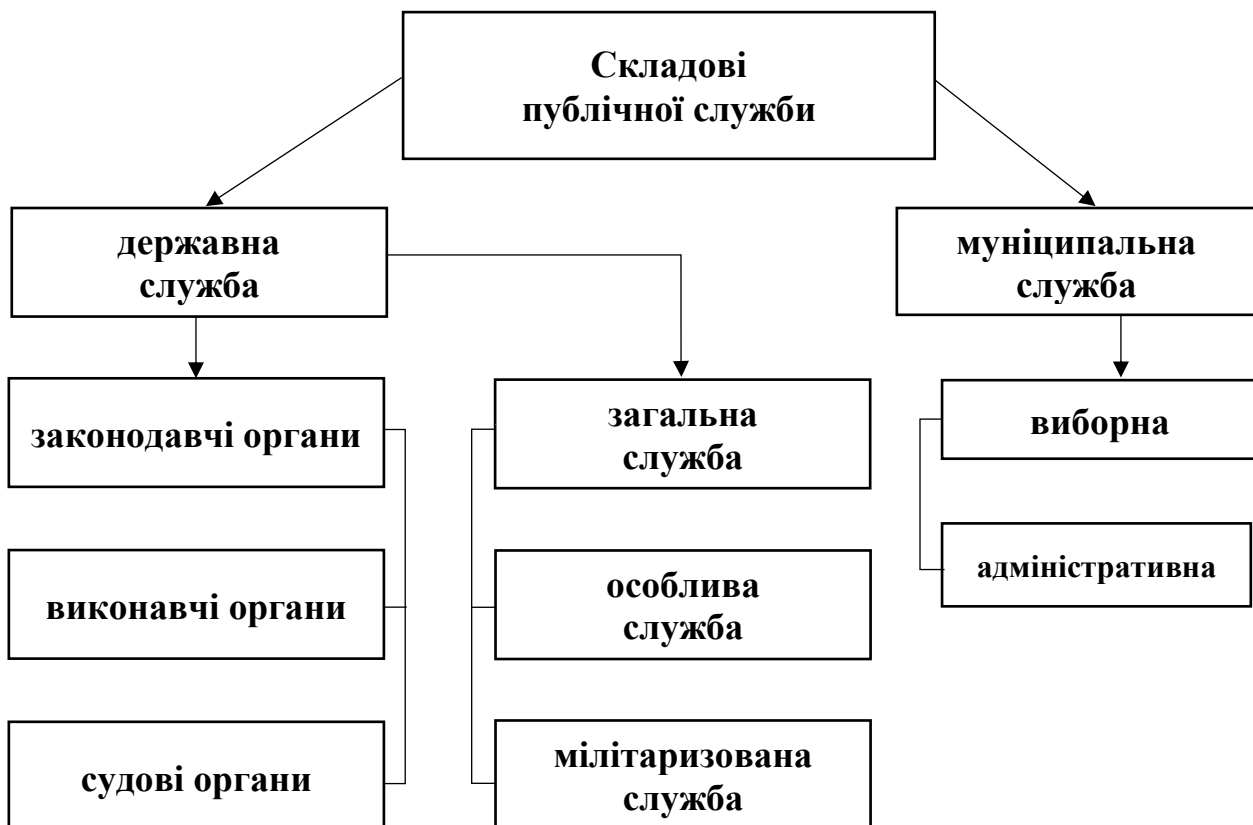
QR-коди з посиланнями для актуалізації знань:

Розділ 5 ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

5.1. Поняття і сутність публічної служби

Публічна служба – діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування

Принципи публічної служби	
Верховенство права. Виявлення поваги до прав і свобод людини в організації та реалізації публічної служби	
Транспарентність. Поєднує у собі прозорість та відкритість публічної служби в сукупності з можливістю впливу на суб'єктів владних повноважень	
Професіоналізм. Наявність критеріїв, професійних компетентностей та стандартів відповідності для зайняття відповідних посад	
Недискримінація. Рівний та відкритий характер публічної служби для будь-якої особи, яка відповідає вимогам для прийняття на службу	
Доброчесність. Спрямованість діяльності на захист публічних інтересів та недопустимість превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих повноважень	
Аполітичність. Незалежність публічної влади від впливу політичних сил, недопущення впливу політичних поглядів на дії та рішення	
Підзвітність. Можливість зворотного зв'язку з інституціями громадянського суспільства шляхом інформування про свою діяльність	
Ефективність. Досягнення публічного інтересу в найбільш раціональний спосіб, коли співвідношення між результатом і витратами є оптимальним	
Гендерна рівність. Рівність між жінками та чоловіками у реалізації права на доступ до публічної служби, щодо кар'єрного зростання, рівня оплати праці	
Людиноцентризм. Орієнтир у діяльності публічної служби на задоволення прав, свобод і законних інтересів людини	

Класифікація видів публічної служби	
<i>за типом</i>	політична, адміністративна, патронатна
<i>за змістом</i>	державна, муніципальна
<i>за характером</i>	загальна, спеціальна, військова
<i>за суб'єктом</i>	законодавча, виконавча, судова
<i>за призначенням</i>	дипломатична, судова, правоохоронна, сервісна
<i>за масштабом</i>	всеукраїнська, місцева, регіональна
<i>за категорією посад</i>	А, Б, В

Види посад публічної служби

Політичні посади. Посади членів Кабінету Міністрів України належать до політичних посад, на які не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014).

Посади першого заступника міністра та заступників міністра належать до політичних посад, на які не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу (ч. 5 ст. 9 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011).

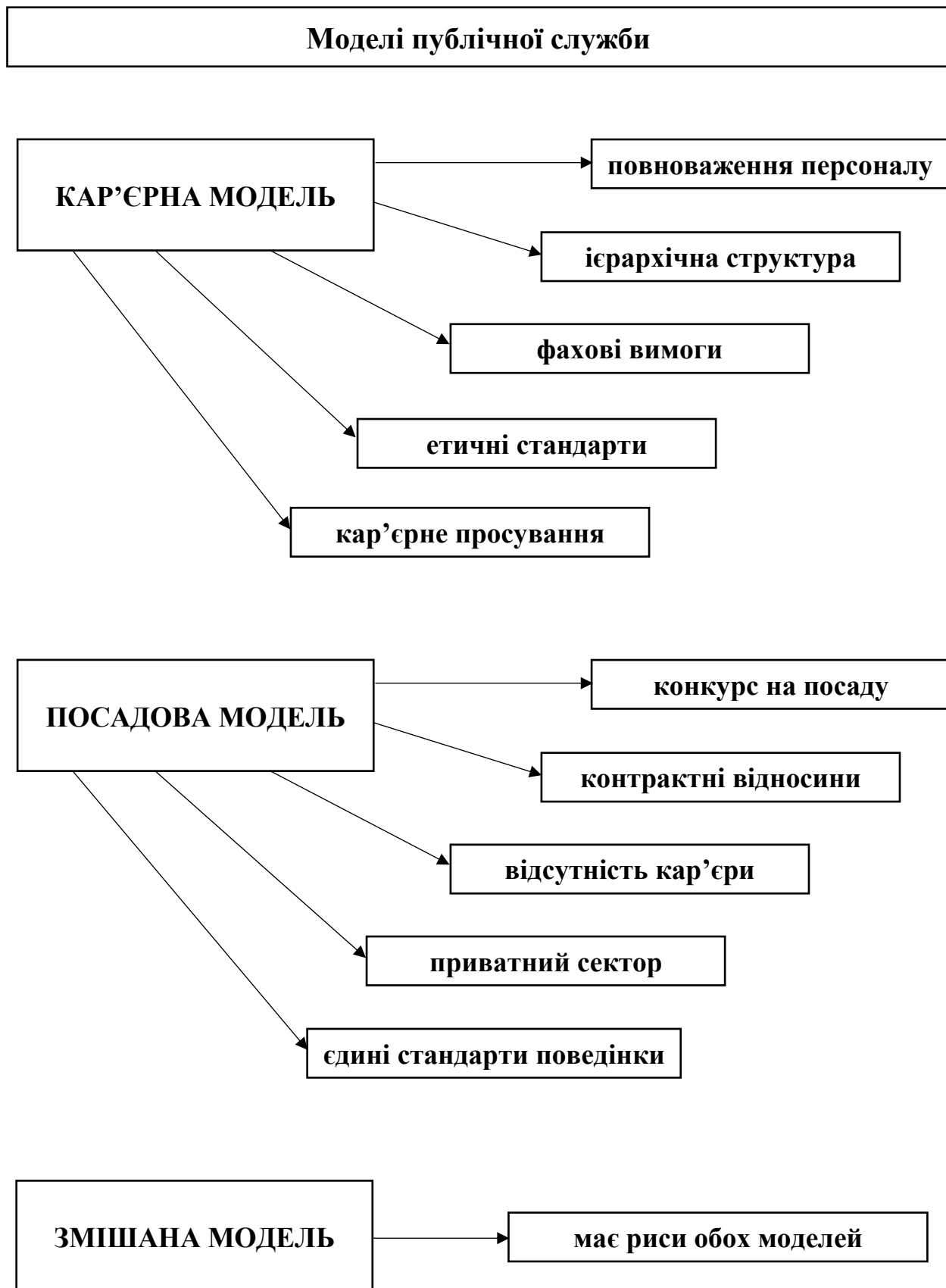
До виборних осіб належать Президент України, народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014).

Адміністративні посади (посади державної служби). До адміністративних належать посади в органах публічної адміністрації щодо практичного виконання завдань і функцій держави та/або територіальних громад згідно з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками.

Такими є посади, визначені законами України «Про державну службу» від 10.12.2015 та «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001.

Патронатні посади. До посад патронатної служби належать посади радників, помічників, уповноважених та прес-секретаря Президента України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України, помічників-консультантів народних депутатів України, помічників та наукових консультантів суддів Конституційного Суду України, помічників суддів, а також посади патронатних служб в інших державних органах (стаття 92 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015).

На працівників патронатної служби поширюється дія законодавства про працю з особливостями, встановленими законом (ч. 7 ст. 12 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011).

5.2. Державна служба

Державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо:

1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проєктів програм, концепцій, стратегій, проєктів законів та інших нормативно-правових актів, проєктів міжнародних договорів;

2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів;

3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг;

4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства;

5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням;

6) управління персоналом державних органів;

7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених

Нормативно-правова основа державної служби:

- Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015;
- Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014;
- Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999;
- Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» від 03.02.2015;
- Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12.05.2022.

Дія Закону України «Про державну службу» поширюється на державних службовців:

- Секретаріату Кабінету Міністрів України;
- міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- місцевих державних адміністрацій;
- органів прокуратури;
- органів військового управління;
- органів дипломатичної служби;
- державних органів, особливості проходження державної служби в яких визначені ст. 91 «Особливості проходження державної служби в окремих державних органах» Закону України «Про державну службу»;
- інших державних органів.

Дія Закону України «Про державну службу» НЕ поширюється на:

Дія Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII поширюється на державних службовців:

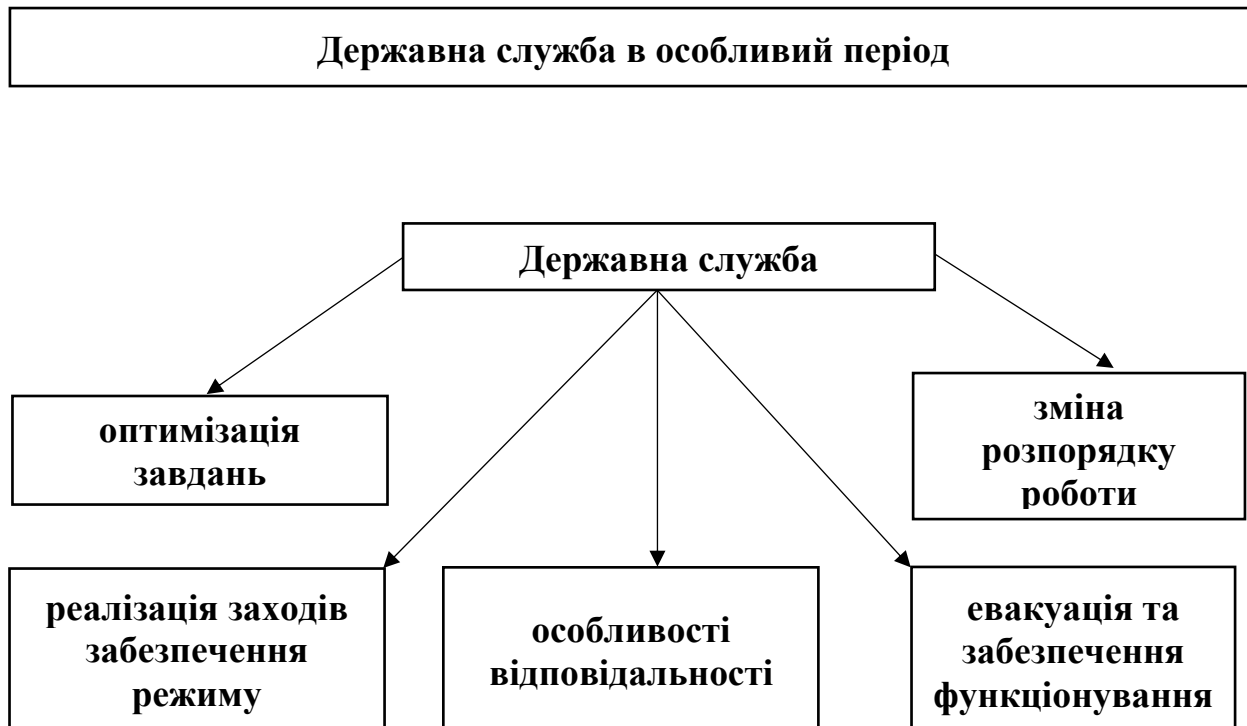
- Президента України;
- керівника постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України, та його заступників, Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим та його заступників, Голову Національної служби посередництва і примирення та його заступників;
- членів Кабінету Міністрів України, перших заступників та заступників міністрів;
- Голову та членів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голову та членів Антимонопольного комітету України, Голову та членів Рахункової палати, Голову та членів Центральної виборчої комісії, голів та членів інших державних колегіальних органів;
- Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників;
- Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України та його заступників, Голову Фонду державного майна України та його заступників, Голову Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступників;
- Голову, заступників Голови та інших членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також працівників секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;

- народних депутатів України;
- Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представників;
- Уповноваженого із захисту державної мови;
- службовців Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників;
- депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голову Ради міністрів Автономної Республіки Крим та його заступників, міністрів Автономної Республіки Крим;
- депутатів місцевих рад, посадових осіб місцевого самоврядування;
- суддів Конституційного Суду України;
- постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України;
- суддів;
- прокурорів;
- працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування;
- працівників державних підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів господарювання державної форми власності, а також навчальних закладів, заснованих державними органами;
- військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до закону;
- осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів та працівників інших органів, яким присвоюються спеціальні звання, якщо інше не передбачено законом;
- працівників патронатних служб;
- уповноважених з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель.

Державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного

Основні права державного службовця
на повагу до своєї особистості, честі та гідності, справедливе і шанобливе ставлення з боку керівників, колег та інших осіб
на чітке визначення посадових обов'язків
на належні для роботи умови служби та їх матеріально-технічне забезпечення
на оплату праці залежно від займаної посади, результатів службової діяльності, стажу державної служби, рангу та умов контракту про проходження державної служби (у разі укладення)
на відпустки, соціальне та пенсійне забезпечення відповідно до закону
на професійне навчання, зокрема за державні кошти, відповідно до потреб державного органу
на просування по службі з урахуванням професійної компетентності та сумлінного виконання своїх посадових обов'язків
на участь у професійних спілках із метою захисту своїх прав та інтересів
на участь у діяльності об'єднань громадян, крім політичних партій, у випадках, передбачених законом
на оскарження в установленому законом порядку рішень про накладення дисциплінарного стягнення, звільнення з посади державної служби, а також висновку, що містить негативну оцінку за результатами оцінювання його службової діяльності
на захист від незаконного переслідування з боку державних органів та їх посадових осіб у разі повідомлення про факти порушення вимог Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015
на отримання від державних органів, підприємств, установ та організацій, органів місцевого самоврядування необхідної інформації з питань, що належать до його повноважень, у випадках, встановлених законом
на безперешкодне ознайомлення з документами про проходження ним державної служби, у тому числі висновками щодо результатів оцінювання його службової діяльності
на проведення службового розслідування за його вимогою з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри
<i>Державні службовці також реалізують інші права, визначені в положеннях про структурні підрозділи державних органів та в посадових інструкціях, затверджених керівниками державної служби в цих органах</i>

Основні обов'язки державного службовця
дотримуватися Конституції та законів України, діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України
дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки
поважати гідність людини, не допускати порушення прав і свобод людини та громадянина
з повагою ставитися до державних символів України
обов'язково використовувати державну мову під час виконання своїх посадових обов'язків, не допускати дискримінацію державної мови і протидіяти можливим спробам її дискримінації
забезпечувати в межах наданих повноважень ефективне виконання завдань і функцій державних органів
сумлінно і професійно виконувати свої посадові обов'язки та умови контракту про проходження державної служби (у разі укладення)
виконувати рішення державних органів, накази (розпорядження), доручення керівників, надані на підставі та у межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України
додержуватися вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції
запобігати виникненню реального, потенційного конфлікту інтересів під час проходження державної служби
постійно підвищувати рівень своєї професійної компетентності та удосконалювати організацію службової діяльності
зберігати державну таємницю та персональні дані осіб, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, а також іншу інформацію, котра відповідно до закону не підлягає розголошенню
надавати публічну інформацію в межах, визначених законом
<i>Державні службовці виконують також інші обов'язки, визначені у положеннях про структурні підрозділи державних органів та посадових інструкціях, затверджених керівниками державної служби в цих органах, та контракті про проходження державної служби (у разі укладення)</i>

Оптимізація завдань. Наприклад, згідно з пп. 32-2 п. 4 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 878 від 28.10.2015, МВС України «вживає заходів щодо ведення обліку військовослужбовців Національної гвардії, Держприкордонслужби, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту ДСНС, поліцейських, які загинули (померли), зникли безвісти, перебувають у полоні, звільнені з полону, отримали поранення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, та членів їх сімей з метою забезпечення правового і соціального захисту таких осіб та здійснення інформаційної взаємодії з органами державної влади із зазначеного питання».

Реалізація заходів. Наприклад, згідно зі ст. 19 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 усі органи державної влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, політичні партії та громадські організації, а також громадяни на території, де введено надзвичайний стан, зобов'язані сприяти органам, зазначеним у статті 14 цього Закону, в здійсненні заходів правового режиму надзвичайного стану.

Забезпечення режиму. Наприклад, згідно зі ст. 16 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 за рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію в установленому порядку указом Президента України, утворені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності.

Особливості відповідальності. Наприклад, згідно з ч. 3 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 в умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не несе відповідальність, у тому числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту.

Зміна розпорядку роботи. Наприклад, згідно з п. 1 постанови Кабінету Міністрів України № 440 від 12.04.2022 «Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану» у період воєнного стану для державних службовців та працівників державного органу, які перебувають на території України, за рішенням керівника державної служби в державному органі може запроваджуватися дистанційна робота у разі наявності організаційних і технічних можливостей для виконання їх посадових обов'язків.

Евакуація та забезпечення функціонування. Наприклад, порядок проведення евакуації врегульований постановами Кабінету Міністрів України: № 841 від 30.10.2013 «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій»; № 934 від 07.11.2018 «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану»; № 546 від 01.06.2023 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення».

5.3. Муніципальна служба

Муніципальна служба (з лат. *municipalis* – той, що стосується міського самоуправління) – це система владно-управлінської діяльності на місцевому (регіональному) рівні, що забезпечує функціонування та розвиток територіальних громад та реалізацію потреб місцевого населення

Нормативно-правова основа муніципальної служби (служби в органах місцевого самоврядування):

– Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015;

– Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997;

– Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001;

– Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» від 03.02.2015;

– Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002.

Служба в органах місцевого самоврядування – професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Посадова особа місцевого самоврядування – особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Основні права посадових осіб місцевого самоврядування
на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян
на оплату праці залежно від посади, котру вона займає, рангу, що їй присвоєно, якості, досвіду та стажу роботи
на просування по службі відповідно до професійної освіти, результатів роботи та атестації
на безпечні та необхідні для високопродуктивної роботи умови праці
на соціальний і правовий захист
отримувати в порядку, встановленому законодавством, від відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від їх підпорядкування та форм власності, об'єднань громадян, окремих осіб матеріали та інформацію, необхідні для виконання своїх службових обов'язків
у порядку і в межах, встановлених законом, отримувати інформацію щодо матеріалів своєї особової справи та ознайомлюватися з іншими документами, що стосуються проходження нею служби в органах місцевого самоврядування, отримувати від керівників органу місцевого самоврядування відповідні пояснення та давати особисті пояснення
вимагати проведення службового розслідування з метою спростування безпідставних, на її думку, звинувачень або підозри щодо неї
захищати свої законні права та інтереси в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та в судовому порядку

Важливо: повноваження органів місцевого самоврядування припиняються зі створенням військово-цивільних адміністрацій як тимчасово функціонуючих органів державної влади.

Основні обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування
додержання Конституції і законів України, інших нормативно-правових актів, актів органів місцевого самоврядування; забезпечення відповідно до їхніх повноважень ефективної діяльності органів місцевого самоврядування
додержання прав та свобод людини і громадянина
збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків, а також іншої інформації, що згідно із законом не підлягає розголошенню
постійне вдосконалення організації своєї роботи, підвищення професійної кваліфікації
сумлінне ставлення до виконання службових обов'язків, ініціативність і творчість у роботі
шанобливе ставлення до громадян та їх звернень до органів місцевого самоврядування, турбота про високий рівень культури, спілкування і поведінки, авторитет органів та посадових осіб місцевого самоврядування
недопущення дій чи бездіяльності, що можуть зашкодити інтересам місцевого самоврядування та держави

Важливо: на посадових осіб місцевого самоврядування поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 та законодавства України про працю з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997.

Посади в органах місцевого самоврядування

виборні посади, на які особи обираються на місцевих виборах

виборні посади, на які особи обираються або затверджуються відповідною радою

посади, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України

Повноваження органів місцевого самоврядування в умовах дії особливих правових режимів

В умовах надзвичайного стану органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та законами України, і забезпечують виконання заходів, передбачених Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000.

В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 та іншими законами України.

У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення про **(умова! з обов'язковим інформуванням протягом 24 годин начальника відповідної обласної військової адміністрації)**:

– звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію в установленому законодавством порядку;

– обстеження будівель і споруд, пошкоджених унаслідок бойових дій. Обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій, здійснюється відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011;

– демонтаж будівель і споруд, що за результатами обстеження, визначено відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011, визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об'єктів оборонного і спеціального призначення, об'єктів культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995). Розпорядження про демонтаж таких будівель і споруд вносяться до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва.

У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення щодо:

– передачі коштів із відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;

– створення спеціалізованих установ із надання безоплатної первинної правничої допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників цих установ, залучення фізичних чи юридичних осіб

приватного права до надання безоплатної первинної правничої допомоги;

- боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;
- поводження з небезпечними відходами.

Важливо: в умовах дії особливих правових режимів повноваження органів місцевого самоврядування скорочуються. Замість таких органів у встановленому законодавством порядку можуть утворюватися тимчасові органи виконавчої влади – військово-цивільні адміністрації та/або військові адміністрації.

5.4. Військова служба

Військова служба – це державна служба особливого характеру, котра полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Альтернативна служба – це служба, що запроваджується замість проходження строкової військової служби і має на меті виконання обов'язку перед суспільством.

Право на альтернативну службу мають громадяни України, якщо виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням і ці громадяни належать до діючих згідно з законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю.

Важливо: в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження права громадян на проходження альтернативної служби із зазначенням строку дії цих обмежень.

Нормативно-правова основа військової служби:

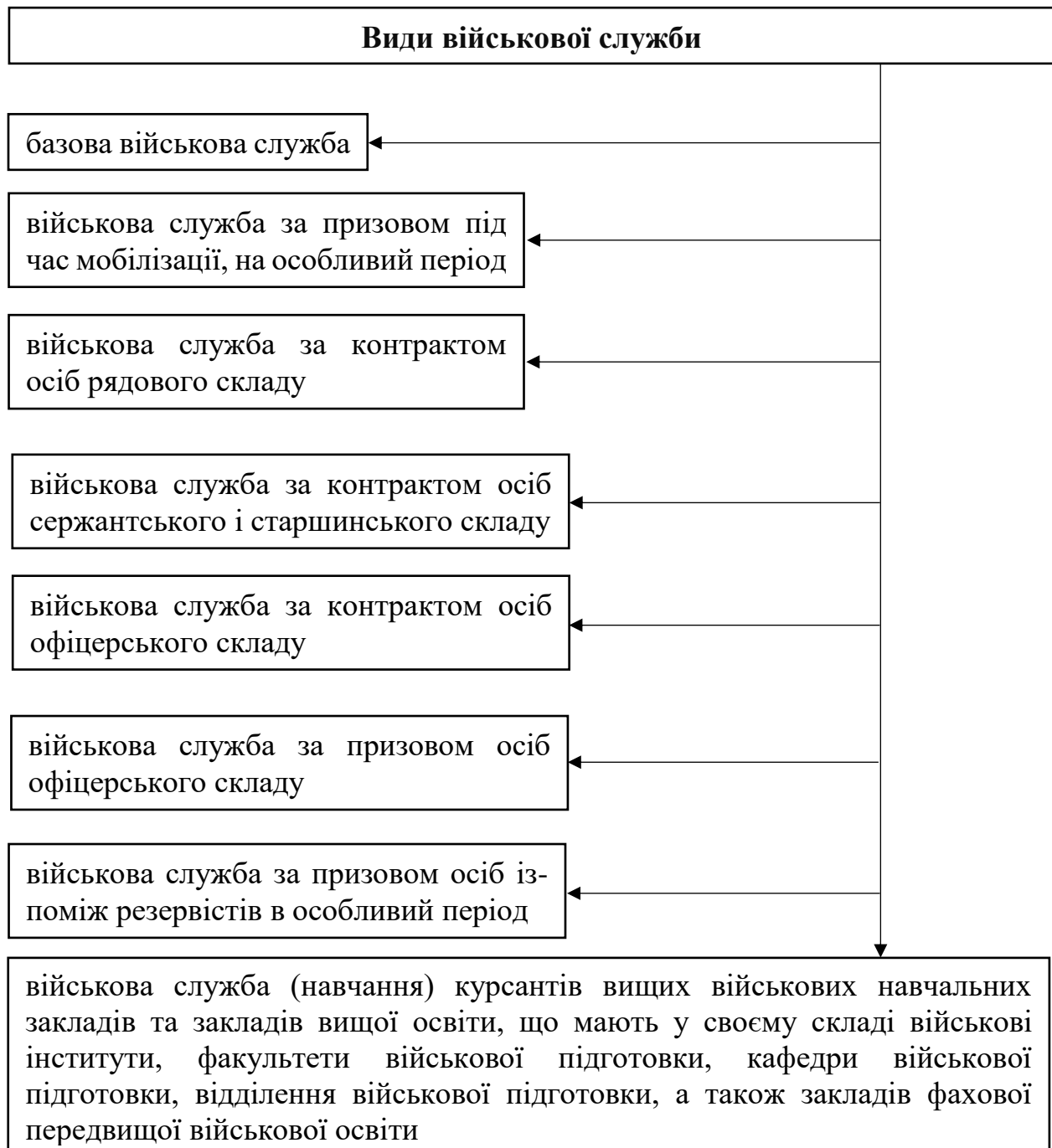
- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992;
- Закон України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021;
- Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»

від 21.10.1993;

– Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991;

– Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24.03.1999;

– Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991.

Проходження військової служби здійснюється:

– громадянами України – у добровільному порядку (за контрактом), за направленням або за призовом;

– іноземцями та особами без громадянства – у добровільному порядку (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та Національної гвардії України.

Важливо: жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками (за винятком випадків, передбачених законодавством із питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі), включно з прийняттям у добровільному порядку (за контрактом) та призовом на військову службу, проходженням військової служби, проходженням служби у військовому резерві, виконанням військового обов'язку в запасі та дотриманням правил військового обліку.

Важливо: Збройні Сили України та інші військові формування не можуть комплектуватися особами, які мають судимість за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або скоєного з особливою жорстокістю, або поєданого зі зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи мають судимість за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 152–156-1, 258–258-6, ч. 4 ст. 286-1, ст. 348 Кримінального кодексу України, а також засудженими службовими особами, які згідно з пп. 1 п. 3 примітки до ст. 368 Кримінального кодексу України займали особливо відповідальне становище, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку (Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992).

Види військових звань	
армійські	корабельні
<i>рядовий склад</i>	
рекрут	рекрут
солдат	матрос
старший солдат	старший матрос
<i>сержантський і старшинський склад</i>	
<i>молодший сержантський і старшинський склад</i>	
молодший сержант	старшина 2 статті
сержант	старшина 1 статті
<i>старший сержантський і старшинський склад</i>	
старший сержант	головний старшина
головний сержант	головний корабельний старшина
штаб-сержант	штаб-старшина
<i>вищий сержантський і старшинський склад</i>	
майстер-сержант	майстер-старшина
старший майстер-сержант	старший майстер-старшина
головний майстер-сержант	головний майстер-старшина
<i>офіцерський склад</i>	
<i>молодший офіцерський склад</i>	
молодший лейтенант	молодший лейтенант
лейтенант	лейтенант
старший лейтенант	старший лейтенант
капітан	капітан-лейтенант
<i>старший офіцерський склад</i>	
майор	капітан 3 рангу
підполковник	капітан 2 рангу
полковник	капітан 1 рангу
<i>вищий офіцерський склад</i>	
бригадний генерал	коммодор
генерал-майор	контр-адмірал
генерал-лейтенант	віце-адмірал
генерал	адмірал

Організаційна структура Збройних Сил України

Генеральний штаб ЗСУ

командування об'єднаних сил ЗСУ

Сухопутні війська

Військово-морські сили

Повітряні сили

Сили спеціальних операцій

Сили територіальної оборони

Сили логістики

Сили підтримки

Медичні сили

Війська зв'язку та кібербезпеки

Десантно-штурмові війська

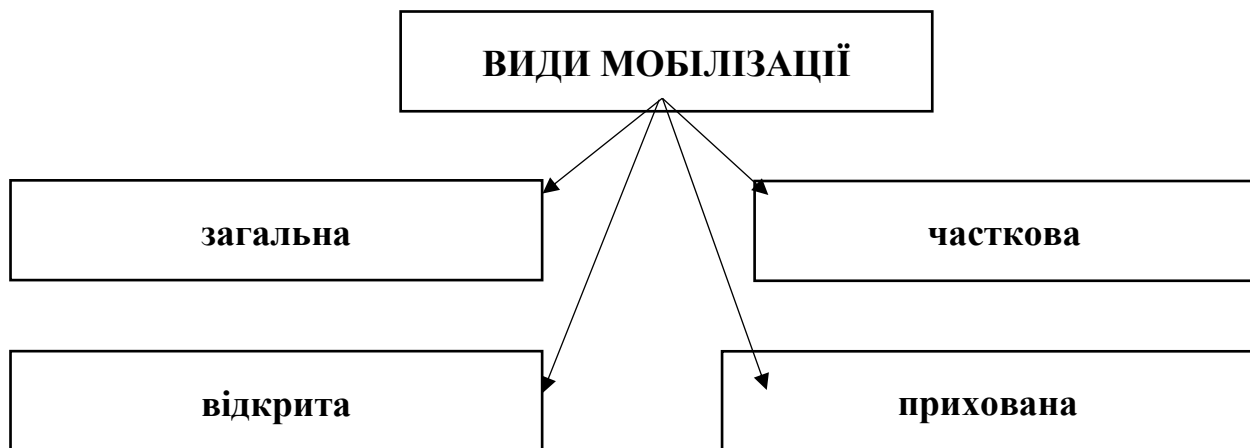
Органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, що не належать до видів та окремих родів військ (сил) ЗСУ

Організаційно Збройні Сили України складаються з органів військового управління, з'єднань, військових частин, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, установ та організацій.

Мобілізація (з лат. mobilis – рухомий) – це комплекс заходів, що здійснюються з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту – на організацію і

Демобілізація (з лат. de – припинення, скасування; mobilis – рухомий) – це комплекс заходів, рішення про порядок і терміни проведення яких приймає Президент України, що спрямовані на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту – на організацію і штати мирного часу.

Завдання для самоконтролю

1. Наведіть класифікацію видів публічної служби за різними критеріями.
2. Охарактеризуйте моделі публічної служби.
3. Надайте визначення поняття державної служби.
4. Перерахуйте права та обов'язки державних службовців.
5. Назвіть складові нормативно-правової основи муніципальної служби.
6. Перелічіть основні обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування.
7. Надайте визначення поняття військової служби.
8. Перерахуйте організаційні складові Збройних Сил України.

QR-коди з посиланнями для актуалізації знань:

ПІСЛЯМОВА

Під дією особливих правових режимів трансформується сталий порядок організації суспільних відносин. Змінюються як норми права, так і сама сутність правового регулювання. Звичайно, охопити весь спектр публічно-правових відносин, що регулюються нормами адміністративного права під час дії особливих правових режимів в Україні, неможливо. Проте автори намагалися розкрити важливі теми у простій для сприйняття формі – за допомогою визначень, таблиць і схем.

Звертаємо увагу читачів на те, що динамічний характер адміністративно-правових норм обумовлює часті зміни і доповнення законодавства. Відповідно, опанувавши зміст навчального посібника, доцільно актуалізувати набуті знання та звернутися до посилань за QR-кодами.

Автори видання щиро сподіваються на те, що розуміння дії адміністративного права під час особливих правових режимів дозволить читачам не лише краще орієнтуватися у національному законодавстві, а й набути необхідних знань про захист власних прав, свобод та законних інтересів в умовах воєнного стану, надзвичайного стану та надзвичайної екологічної ситуації.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Адміністративне право 7
- Адміністративний примус 78
- Адміністративно-правова норма 58
- Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина 95
- Адміністративно-правові відносини 62
- Аксіологія адміністративного права 18
- Благодійна організація 136
- Види адміністративно-правових відносин 10
- Види військових звань 159
- Види військової служби 157
- Види контролю, 83
- Види методів публічного адміністрування 72
- Види нагляду 88
- Види надзвичайних ситуацій 48
- Види форм публічного адміністрування 67
- Відповідальність 81
- Військова служба 156
- Внутрішньо переміщені особи 102
- Воєнний стан 24
- Волонтерська організація 137
- Громадська організація 132
- Громадська спілка 132
- Громадське об'єднання 132
- Громадський контроль 87
- Демобілізація 161
- Державна міграційна служба 126
- Державна прикордонна служба України 125
- Державна служба 144
- Державна служба в особливий період 149
- Державна служба з надзвичайних ситуацій 126
- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України 128
- Державна спеціальна служба транспорту 126
- Державний службовець 146
- Джерела адміністративного права 15
- Дисциплінарний примус 79

- Завдання публічної адміністрації 56
- Загальні методи адміністративного права 12
- Заохочення 74
- Запобігання 80
- Заходи режиму воєнного стану 27
- Заходи режиму зони надзвичайної екологічної ситуації 46
- Заходи режиму надзвичайного стану 37
- Збройні Сили України 122
- Зв'язки адміністративного права 19
- Зміст адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина 88
- Зона надзвичайної екологічної ситуації 40
- Інструменти публічного адміністрування 65
- Класифікація адміністративно-правових відносин 64
- Класифікація адміністративно-правових норм 60
- Класифікація фізичних осіб 101
- Контроль 83
- Кримінальний примус 76
- Методи адміністративного права 12
- Методи публічного адміністрування 71
- Міністерство внутрішніх справ 123
- Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України 129
- Міністерство оборони України 122
- Мобілізація 161
- Моделі публічної служби 143
- Муніципальна служба 151
- Нагляд 88
- Надзвичайна ситуація 41
- Надзвичайний стан 32
- Національна гвардія України 124
- Національна поліція України 124
- Неправові форми публічного адміністрування 68
- Нормативно-правова основа військової служби 156
- Нормативно-правова основа державної служби 144
- Нормативно-правова основа муніципальної служби 151
- Обов'язки державного службовця 148
- Ознаки адміністративно-правових відносин 62
- Ознаки адміністративно-правової норми 61
- Ознаки методів публічного адміністрування 72

Ознаки публічної адміністрації під час дії особливих правових режимів 57

Організаційна структура Збройних Сил України 160

Основні обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування 153

Основні права посадових осіб місцевого самоврядування 152

Особливий адміністративно-правовий режим 22

Особливість статусу сил безпеки і оборони під час дії особливих правових режимів 131

Особливості контролю і нагляду під час дії особливих правових режимів 95

Парламентський контроль 86

Переконання 72

Політична партія 134

Посади в органах місцевого самоврядування 154

Посади публічної служби 143

Посадова особа місцевого самоврядування 151

Права державного службовця 147

Права і свободи, що можуть бути обмежені 113

Права і свободи, що не можуть бути обмежені 109

Правова основа воєнного стану 24

Правова основа дії правових режимів 23

Правова основа надзвичайного стану 32

Правова основа режиму зони надзвичайної екологічної ситуації 41

Правовий режим 22

Правові форми публічного адміністрування 68

Предмет адміністративного права 10

Президентський контроль 86

Примус 75

Принципи адміністративного права 8

Принципи публічної адміністрації 55

Принципи публічної служби 141

Припинення воєнного стану 26

Публічна адміністрація 51

Публічна служба 140

Публічне адміністрування 51

Риси адміністративно-правових відносин під час дії особливих правових режимів 63

Розвідувальні органи 127

Сектор безпеки і оборони 120

Сили безпеки 120

Сили оборони	120
Система адміністративного права	14
Система місцевого самоврядування	153
Скасування надзвичайного стану	36
Скасування режиму зони надзвичайної екологічної ситуації	45
Складові адміністративно-правового статусу	107
Складові предмета адміністративного права	11
Складові публічної служби	140
Складові сектора безпеки і оборони	121
Служба безпеки України	127
Служба в органах місцевого самоврядування	151
Служба судової охорони	128
Спеціальні методи адміністративного права	13
Структура адміністративно-правових відносин	63
Структура адміністративно-правової норми	58
Суб'єкти публічної адміністрації	52
Трансформація принципів адміністративного права	9
Управління державної охорони	127
Урядовий контроль	85
Фізична особа	98
Форми примусу	76
Форми публічного адміністрування	68
Цивільний примус	77

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право : метод. рекомендації для підготовки до семін. та практ. занять (для здобувачів вищ. освіти з курсу денної форми навчання ННІ права та інноваційної освіти) / уклад. : Р. Голобутовський, Р. Ільков, В. Кусько, Т. Дрозд. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 88 с.
2. Адміністративне право України. Загальна частина у схемах : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2019. 236 с.
3. Баштанник В. В., Шумляєва І. Д. Адміністративне право : навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 200 с.
4. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Адміністративне право України. Повний курс : підруч. / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
5. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2012 № 998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-п#Text>.
6. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2022 № 440. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2022-п#Text>.
7. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
8. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 липня 2005 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/print1389891188543116>.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
10. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#top>.
11. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
12. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

13. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-п#Text>.

14. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр#Text>.

15. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.

16. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

17. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>.

18. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#top>.

19. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

20. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : Закон України від 08.02.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр#top>.

21. Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою : Закон України від 17.04.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-18#Text>.

22. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#top>.

23. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#top>.

24. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#top>.

25. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#top>.

26. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#top>.

27. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001. URL

: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.

28. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста : Закон України від 23.09.1997. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-вр#top>.

29. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#top>.

30. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#top>.

31. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.

32. Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту : Закон України від 05.03.2009. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-17#top>.

33. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#top>.

34. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#top>.

35. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top>.

36. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#top>.

37. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#top>.

38. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії : Закон України від 21.03.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#top>.

39. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : наказ МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 04.11.2003 № 1303/203. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/REG8645>.

40. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних

ситуацій : наказ МВС України від 06.08.2018 № 658. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>.

41. Про затвердження Положення про Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 16.05.2023 № 400. *Національна поліція України*. URL : <https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/uploads/public/662/a20/01e/662a2001e6fd7086887470.pdf>.

42. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України : постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 № 275. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п#Text>.

43. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п#top>.

44. Про затвердження Положення про Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 січня 2013 р. № 5 : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2017 № 125. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/125-2017-п#top>.

45. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України : наказ МВС України, МОЗ України, Офісу Генерального прокурора від 09.03.2022 № 177/450/46. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#Text>.

46. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 753. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-п#Text>.

47. Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями : постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 368. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-п#Text>.

48. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій : постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2013 № 841. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-п#Text>.

49. Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 934. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-п#Text>.

50. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>.

51. Про затвердження та скасування національних класифікаторів : наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0457609-10#Text>.

52. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.

53. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#top>.

54. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#top>.

55. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

56. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>.

57. Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» : постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2006 № 784. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-п#top>.

58. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#top>.

59. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13.07.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14#top>.

60. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#top>.

61. Про медіа : Закон України від 13.12.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#top>.

62. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.

63. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#top>.

64. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#top>.

65. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

66. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

67. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання

у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку : Закон України від 16.12.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20#top>.

68. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

69. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#top>.

70. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#top>.

71. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#top>.

72. Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі : Закон України від 16.06.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3531-17#top>.

73. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.

74. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#top>.

75. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#top>.

76. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#top>.

77. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#top>.

78. Про Положення про Офіс Президента України : Указ Президента України від 25.06.2019 № 436/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019#Text>.

79. Про Положення про Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу : Указ Президента України від 03.11.2014 № 841/2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841/2014#Text>.

80. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

81. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

82. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#top>.

83. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин : Закон України від 12.07.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#top>.

84. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

85. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#top>.

86. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#top>.

87. Про розвідку : Закон України від 17.09.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#top>.

88. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.

89. Про Службу зовнішньої розвідки України : Закон України від 01.12.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-15#Text>.

90. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.

91. Про Спеціального уповноваженого Президента України з питань реалізації міжнародних безпекових гарантій та розвитку сил оборони

України : Указ Президента України від 22.02.2024 № 88/2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88/2024#top>.

92. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>.

93. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>.

94. Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2023 № 546. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2023-п#Text>.

95. Про Уповноваженого Президента України з питань волонтерської діяльності : Указ Президента України від 04.12.2019

№ 879/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879/2019#Text>.

96. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#top>.

97. Серета В. В., Назар Ю. С., Костовська К. М. Адміністративне право України (у схемах та коментарях) : навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 300 с.

98. Серета В. В., Хитра О. Л., Назар Ю. С. та ін. Адміністративне право України : підруч. / за заг. ред. Ю. С. Назара. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 680 с.

99. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

100. Фоменко А. Є., Сидорова Е. О., Юніна М. П. Адміністративне право : підруч. / ред. О. С. Юнін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 428 с.

101. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Навчальне видання

**Голобутовський Роман Зіновійович
Логвиненко Борис Олексійович**

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ПІД ЧАС ДІЇ
ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ**

*Навчальний посібник
(у визначеннях, таблицях і схемах)*

Редактори *А. В. Самотуда, О. Ю. Чижевська*
Оригінал-макет – *С. В. Лобань*

Підп. до друку 29.08.2024. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Гарнітура – Times.
Ум.-друк. арк. 10,23. Обл.-вид. арк. 11,00. Наклад – 25 прим. Зам. № 10/24-нп

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024